

Bakalářská práce na téma

ISKCON
(Historie, nauka a praxe se zřetelem na ČR)

Mikuláš Tichý

Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy
Obor „Humanitní studia“
Vedoucí práce: PhDr. Zdeněk R. Nešpor, Phd.
Praha 2008

Souhrn

Tato práce podává popis vývoje náboženského hnutí Haré Kršna (organizovaného v náboženské společnosti ISKCON – International Society for Krishna Consciousness, Mezinárodní společnost pro vědomí Kršny), které navazuje na hinduistickou tradici gaudijského (bengálského) višnuismu. Oproti většinovému hinduismu je toto hnutí misijní, díky čemuž se v 60. letech 20. stol. rozšířilo nejdříve do USA, a posléze po celém západním světě. Jeho zakladatel je A. Č. Bhaktivédánta Svámí Prabhupáda (1896-1977), který tuto tradici i přivezl do USA a povedlo se mu na ni obrátit poměrně značnou skupinu lidí.

Tematicky práce spadá pod vývoj nových náboženských hnutí a studium indických náboženství. Metodicky práce využívá zejména historického a sociologického přístupu, v malé míře jsem užil svých pozorování během pobytu na ekologické farmě Krišnův dvůr 10.-13. května 2008 a rozhovorů s oddanými.

První je historická část, která mapuje vývoj boha Višnu a jeho inkarnace Kršny, jejich uctívání a posléze vývoj bengálského kultu. Na to navazuje hinduistické obrození, založení organizace Gaudiya math a Prabhupádova mise do Ameriky. V další části se již věnuji vývoji vlastního hnutí od jeho založení roku 1966 dodnes. Historická část končí stručným přehledem českého vývoje hnutí.

V druhé části popisují nauku a praxi hnutí, každodenní činnosti oddaných, višnuistickou kosmologii, epistemologii, přístup k ženám, rodině, dětem, dále pojetí autority v ISKCON, postoj Prabhupády k moderní vědě a problémy spojené s institucionalizací hnutí. Oddíl končí stručným popisem některých dalších hnutí se stejným původem.

Třetí část se snaží o obecné srovnání a zařazení hnutí do problematiky výzkumu nových náboženských hnutí. V závěru se snažím zodpovědět některé otázky týkající se součinnosti hnutí s českým prostředím.

Summary

This work describes a development of a religious movement Hare Krishna (organization ISKCON – International Society for Krishna Consciousness), which roots in Hindu tradition of Gaudiya Vishnuism (in Bengal). Contrary to most of Hindu traditions, this movement is missionary. In the sixties of 20. century, it expanded at first to USA, and then to whole western world. Its founder is A. C. Bhaktivedanta Swami Prabhupada (1896-1977), who brought this tradition to USA and converted quite a considerable number of people.

The work is thematically designed to development of new religious movements and studies of Indian religion. The work uses mostly historical and sociological approach, to some extent I have employed my own observations from few days I stayed in ecological farm Krišnův dvůr in may 10.-13. 2008 and also my interviews with devotees.

First is a historical part, which studies development of Vishnu and his incarnation Krishna, their worship and development of the Bengal cult. It continues with Hindu revival, founding of organization Gaudiya Math and Prabhupada's mission in America. In the subsequent part I study development of ISKCON from its foundation in 1966 until today. Historical part ends with a brief compendium of development in Czech republic.

In the second part I describe movements' teaching and practice, everyday life of devotees, vishnuistic cosmology, epistemology, approach to women, family and children, then conception of authority in ISKCON, Prabhupada's approach to a modern science and problems connected with movement's gradual institutionalisation. This part ends with a brief description of another movements with the same roots.

Third part endeavours to general comparison and ranks a movement into a broader perspective of a new religious movements studies. In a conclusion I try to answer some questions connected with relation of the movement with Czech milieu.

Úvod

Hnutí Haré Kršna, respektive organizace ISKCON (International Society for Krishna Consciousness, Mezinárodní hnutí pro vědomí Kršny) je náboženské hnutí, které navazuje na tradici gaudíjského višnuismu. V 60. letech přijel jeho zakladatel A. Č. Bhaktivédánta Svámí Prabhupáda (1896-1977) do USA, aby zde šířil jeho nauku. Hnutí se poměrně rozšířilo a stalo se jedním z nových náboženských hnutí, jejichž úspěch měl kořeny v kulturním vření 60. let.

V této práci se pokouším o popis vývoje hnutí se zřetelem k některým významným problémům tento vývoj doprovázejícím. V závěru se také pokouším zodpovědět otázky týkající se specificky českého prostředí, zda se zdejší situace odlišuje od situace v jiných zemích.

Toto téma jsem si vybral kvůli svému zájmu o indická náboženství a religionistiku, přičemž mi připadlo zajímavé zabývat se náboženským hnutím s kořeny v indické tradici, které ale funguje v českých podmínkách. Toto mezikulturní srovnání také odkazuje k mému zájmu o kulturní a sociální antropologii.

Objektivně je výzkum „nových“¹ náboženských hnutí důležitý pro porozumění současného stavu religiozity v západním světě. Ačkoli o ISKCON bylo napsáno již mnoho, v češtině se ISKCON zmiňují nejčastěji jen hesla ve větších přehledech nových náboženských hnutí, což nedává příliš prostoru. Světlou výjimkou je kniha „Děti modrého boha“ M. Mrázka,² která obsáhleji informuje o tradici, na níž hnutí navazuje, o nauce a praxi. Českému prostředí se ale vyhýbá literatura zabývající se rozbořem vývoje hnutí, již postupem času stále přibývá, a kterou píše zejména bývalí členové ISKCON, kteří z hnutí vystoupili kvůli nesouhlasu se způsobem organizace. Příkladem takového přístupu by mohla být práce M. Fárka, ve které se jako bývalý člen, který se začal zabývat religionistikou, zaměřuje na problémy postupné institucionalizace hnutí s velmi podrobným popisem jeho vývoje. Důležitým zdrojem jsou též internetové stránky. Zajímavé jsou v tomto ohledu např. chakra.org a www.vnn.org, kde je prostor pro veřejnou diskusi o višnuistické tradici, aktivitách i problémech ISKCON. Co se primárních zdrojů týče, jelikož hnutí vyvíjí velkou snahu v oblasti překladů a publikování vlastních textů, není problém danou literaturu sehnat.

Literaturu je možno rozdělit na několik okruhů. Prvním z nich by byly všeobecné přehledové práce, kde je podávána základní informace o hnutí, případně kořenech, ze kterých pochází. Tam bychom mohli zařadit Barrettův přehled nejdůležitějších „nových“ náboženských hnutí, dále Jordanův (spíše pro zajímavost uvedený) populární přehled asijských náboženství. K hinduismu obecně pak Knipe a poměrně zásadní Flood, úvod do problematiky pak poskytuje již zmíněný Mrázek, který vychází z pozic blízkých hnutí a snaží se podat poněkud smířlivější (a chápavější) obraz, než bylo v médiích obvyklé. Dalším okruhem je literatura zabývající se hlubším rozbořem hnutí, která je v mém seznamu zastoupena zejména výše zmíněnou Fárkovou prací. Třetím tématickým okruhem je pak literatura zabývající se náboženstvím jako takovým, se zřetelem k obecné problematice nových náboženských hnutí, kde jsem vycházel z knih D. Lužného *Nová náboženská hnutí, Zelení bódhisattvové, a Hledání ztracené jednoty*. Nezastupitelným okruhem je samozřejmě primární literatura, sestávající zejména z knih samotného Prabhupády, v malé míře jsem využil i Zbavitelův překlad *Upanišad*. Posledním okruhem je pak metodologická literatura, reprezentovaná slovenským překladem Silvermanovy knihy *Ako robíť kvalitatívny výskum*.

¹ K úvozovkám viz část „jazykový úzus“ na str. 3.

² Pro všechny bibliografické údaje viz závěrečná část „literatura“. Citace budu uvádět „anglosaským“ způsobem jako jméno autora, rok vydání knihy a stránku. Pokud je v mém seznamu literatury pouze jediná kniha daného autora, neuvádím ani rok, protože je evidentní, o kterou knihu se jedná.

Dalším hlediskem, ze kterého je možné literaturu posuzovat, je potom z jakých pozic se ke hnutí vztahuje. Knihy, které jsem zařadil do přehledové literatury, se snaží podat objektivní informace, ať už to činí populárnějším nebo vědecktější způsobem. Časté jsou také přístupy vybírající spíše negativnější stránky hnutí, které jsou v mém seznamu literatury reprezentovány pouze odkazem na stránku www.krsna.wz.cz. Oproti tomu jsem použil zdroje, které mají k hnutí z různých směrů blíže, s čímž souvisí jejich snaha o pozitivní obraz hnutí. Snažím se z nich ovšem vybrat informace, které nejsou ideologicky podbarvené. Extrémním pólem tohoto přístupu by samozřejmě pak byla primární literatura zahrnující přímo Prabhupádovy knihy.

Metodologie

V této práci se snažím o objektivní a vyvážený popis náboženského hnutí, jeho historie a praxe. Dušan Lužný rozlišuje ve své knize „Nová náboženská hnutí“ několik hlavních přístupů ke studiu náboženských hnutí. Hlavními zde jsou přístup teologický, historický, psychologický a sociologický. Ve své práci jsem použil zejména přístup sociologický.

Teologický přístup, který konfrontuje náboženské hnutí s jiným náboženstvím, není součástí religionistického diskursu a je hodnotící, což odporuje vědeckým zásadám studia náboženství. S psychologickým přístupem, který na náboženství nahlíží z hlediska uspokojení potřeb jedince a jeho psychiky, nemám příliš zkušeností, přesto se ovšem v práci v určité míře objevuje. Jedna z jeho základních otázek totiž je, jaké má členství důsledky pro život jedince a moje snaha o popis každodennosti oddaných je v určitém smyslu odpovědí na tuto otázku. Vyhýbám se ovšem konkrétnějším závěrům týkajícím se psychiky člena hnutí i interpretaci náboženského života jako psychopatologického jevu.

Hlavním hlediskem ale přesto je přístup sociologický, se snahou popsat vztahy jednotlivých institucí v rámci hnutí, vztahy hnutí k vnějším institucím a proměny těchto vztahů v čase. Kladu zde ale velký důraz na diachronní pochopení zkoumaného jevu a proto zejména první část práce může působit až historicky. Sociologické studium doplňují některé metody využívané spíše v antropologii, jako popis každodennosti, metoda zúčastněného pozorování³ a spíše kvalitativní než kvantitativní způsob sběru dat.

Jelikož jsem neměl k dispozici mnoho vlastních pozorování, vycházím v této práci zejména z literatury, jejíž poselství se snažím shrnout do jednotného celku. Přínos této práce tedy nespočívá v tom, že by přinášela příliš mnoho nových dat, ale spíše kombinuje již známé skutečnosti a snaží se z nich postavit konsistentní náhled na ISKCON, jeho nauku, dějiny a některé zvláštnosti.

Užité prameny studia zahrnují odbornou literaturu, někdy i výběr z literatury populárnějšího typu, internetové stránky, ojediněle pak rozhovory s členy hnutí a má vlastní pozorování, provedená při pobytu na farmě Krišnúv dvůr v období 10.-13. května 2008. Při interpretaci pramenů jsem se snažil o objektivitu, hodnotovou neutralitu a porozumění.

Jazykový úzus

V této práci jsem užíval populárního českého přepisu, který vychází z fonetické podoby indických slov. Ačkoli český ISKCON v poslední době dává přednost přepisu vycházejícímu z novindických jazyků, kde je původní sanskrtské vokalické r nahrazeno „ri“, zachoval jsem úzus přepisu ze sanskrtu, kde vokalické r zůstává, jelikož odpovídá použití v češtině.⁴ Indická slova označuji kurzívou, kromě jmen, literárních děl a některých slov, která považuji za zavedená (mantra, tantra, guru apod.). Název organizace ISKCON považuji

³ Ačkoli standardem při provádění zúčastněného pozorování bývá strávit mnohem delší dobu s pozorovanými subjekty, což při daných podmínkách nebylo možné, to, co jsem dělal na Krišnově dvoře, bylo právě toto. Účastnil jsem se aktivit oddaných, hovořil s nimi a na základě toho se snažil proniknout do jejich společnosti.

⁴ Ovšem s výjimkou pro označení farmy Krišnúv dvůr, kde se jedná o jméno.

po vzoru D. Zbavitele v Barrettovi za nesklonný, přestože někteří autoři (např. Mrázek) jej skloňují.

V této práci jsem se snažil vyhnout užívání označení sekta či kult, kvůli jejich hodnoticímu příděchu. V případě ISKCON je problematické i jakékoli označení spojené se slovem „nový“⁵ (např. „nové náboženství“, „nové náboženské hnutí“ apod.), a to hned ze dvou důvodů. Za prvé členové ISKCON z jejich hlediska navazují na velmi staré (podle nich věčné) védské náboženství a nesouhlasili by s tím, že je jakkoli „nové“. V západním světě se sice rozšířilo poměrně nedávno, ale v Indii tato tradice existuje již velmi dlouho. Druhým důvodem by pak byl fakt, že ISKCON i v západním světě již působí určitou dobu (založen roku 1966), a ačkoli konverze je stále důležitá jako zdroj nových členů, je zároveň mnoho těch, kteří již v tomto prostředí vyrůstali a v ISKCON dorůstá již třetí generace. Proto ISKCON označují nejčastěji jako hnutí, organizaci či společnost, podle důrazu na tu či onu stránku. O jeho členech pak ve shodě s jejich sebeoznačením referují nejčastěji jako o „oddaných“.

Hinduismus

V této práci užívám často pojmu hinduismus, který bych měl definovat. V diskusi o západním orientalismu vyvolané stejnojmennou knihou E. Saída z roku 1978, se totiž často objevuje názor, že pojem hinduismus je západním konstruktem, který v indickém prostředí nemá konkrétní vyjádření. Orientalismem se zde nazývá prizma vědních oborů zabývajících se Indií a dalšími zeměmi, kdy výsledky tohoto studia byly využívány koloniální vládou a jejich zaměření tomu odpovídalo. Co se pojmu „hinduismus“ týče, byl v tomto kontextu shazován jako zjednodušující konstrukt, který umožňoval mluvit o indických náboženstvích jednotně, který ale nemá nic společného s různorodým světem indické náboženské reality. Při užívání tohoto pojmu vycházím z názoru G. Flooda prezentovaného v jeho knize *Introduction to Hinduism*⁶, kde se tohoto pojmu zastává.

Pro hinduismus nemůžeme užívat koncepcí náboženství tak, jak jsme zvyklí z monotheistických tradic. Je zde totiž příliš úzce spojen s protestantským náhledem na tento jev. Pro nás je důležité, že náboženství je vždy zakotveno v kultuře a hinduismus je spíše prototypem, jehož rysy lze v jednotlivých tradicích nalézat. V tomto kontextu lze odkázat k Weberovu „ideálnímu typu“, což označuje pojem, který sice v realitě nenajdeme, ale pomáhá nám k jejímu utřídění. Můžeme si takto stanovit některé základní rysy hinduismu, které pak v konkrétních tradicích můžeme či nemusíme nalézat.

Mezi tyto rysy patří hinduistický polytheismus, který je ovšem redukovatelný na jednoho Boha. Typické je totiž uctívání mnoha forem, které jsou všechny vyjádřením jediného Boha. Dalším typickým rysem jsou koncepce *bhakti* (oddanosti k jednomu Bohu), *karmanového* zákona (který stanovuje, že skutky jednoho života vytvářejí *karmu*, která determinuje život příští), *sansáry* (koloběhu životů) a *mókši* (uniknutí z tohoto koloběhu). Uznávání *šruti* (nejstarší část védské literatury) jako posvátných textů a respektování *smrti* (mladší vrstvy hinduistické literatury) na jejichž základě je definována *dharma* jako základní životní etika je dalším častým rysem. *Varnášrama*, dělení lidí do dědičných *varen* a života do čtyř *ášramů* je v Indii velmi rozšířené. V tom, co nazýváme hinduismem, je také důležitý protiklad čistoty a znečištění, který je vyjadřován na nejrůznějších úrovních. Posledním rysem, který bych chtěl zdůraznit, je protiklad mezi praktickým náboženstvím běžných lidí, skrze které se lidé snaží dosáhnout poměrně světských cílů jako úroda či ochrana proti nemocem, a velkými soteriologickými teoriemi, které slibují konečné vysvobození z koloběhu životů.

⁵ Viz Lužný 1997, str. 26-27.

⁶ Viz Flood, str. 5-16.

Tyto rysy můžeme najít v mnoha indických tradicích, které se samozřejmě v mnoha ohledech liší, ale leccos společného mají. Taktéž kultura se v rámci indického subkontinentu různí, ale některé společné rysy nalézt lze. Z tohoto důvodu si myslím, že je opodstatněné mluvit o hinduismu, pokud si uvědomíme, že je to zastřešující pojem pro obrovský počet tradic, z nichž pravděpodobně ani o jediné nelze říci, že je „tím pravým“ hinduismem, ale přesto něco společného mají. Je důležité nezapomínat, že v indickém prostředí se nikdy nevyvinul orgán, který by nějak stanovoval, co ještě je, a co není hinduismus, ale jednotlivá pojetí si do velké míry žila svým vlastním životem. Sami hinduisté dlouhou dobu své náboženství označovali jako *sanátana dharma*, „věčný řád“. Ve 20. stol. ale začali sami pojmu hinduismus užívat a vyvinul se dokonce hinduistický nacionalismus. Z tohoto důvodu Flood navrhuje další významový posun tohoto pojmu, totiž jako moderní hinduistické sebe-pochopení.

V této práci budu tohoto pojmu užívat většinou tam, kde se některé rysy tradice, která nás bude zajímat (gaudijský višnuismus transformovaný v ISKCON), vyskytují v hinduismu častěji. Z rysů, které jsme si shora uvedli, se ISKCON týkají všechny – oddaní uctívají transcendentního Boha ve množství podob, pojmy jako *bhakti* či *karma* jsou pro ně ústřední, ale i *sansára* a *mókša* jsou součástí jejich filosofie, bezvýhradně uznávají autoritu véd, protiklad čistoty a znečištění je pro ně poměrně důležitý a koncept *varnášramy* prakticky naplňují, i když poněkud jinak než je zvykem. V jejich pojetí má jen možná trochu navrch praktické náboženství před soteriologií.

Historie

Kršna a Višnu

Jméno Kršna („černý“, „tmavý“) se poprvé objevuje v sanhitách, konkrétně ve Rgvédu, kde Indra posílá boha bouře Matsura, aby proti němu bojoval.⁷ V Atharvavédu se o Kršnovi mluví jako o „ničiteli Kéši“. Také v pozdějších puránách se objevují zmínky o zápase Indry s Kršnou. V Čhándógjopanišadě⁸ se Kršna objevuje jako žák, ale důležitou postavou se stává až v eposu Mahábhárate. Zde vystupuje jako příbuzný obou zneprátených rodů, princ, diplomat, udatný bojovník i veselý společník. V Bhagavadgítě je potom Kršna vozatajem udatného Ardžuny a před bojem mu dodává odvalu, když mu vysvětluje pravou povahu a běh světa. Zde se také zjevuje jeho božská přirozenost. Jsou různé názory na stáří Bhagavadgíty, ale často se klade do 2. stol. př. Kr. Častým názorem badatelů je také to, že božský charakter Kršny byl dodán až později.

Podrobnější příběhy o Kršnovi najdeme pak v mladších vrstvách védské literatury, v puránách (starých příbězích). Podrobně se jím zabývá Bhágavatapurána, která byla sepsána zhruba v 10. stol. Podle ní se půlstoletí před bitvou na Kurukšétře, o níž vypráví Mahábhárate, narodil démon Kansa, který se stal králem. Na svatbě jeho příbuzných Dévakí a Vasudévy se dozvěděl, že ho jejich osmé dítě zabije. Proto usmrtil prvních šest jejich dětí, sedmé přenesl Višnu do lůna Róhiní, které se takto narodil Kršův bratr Balaráma. Osmé dítě, tmavomodrého Kršnu, odnesl Vasudéva do rodiny Nandy a Jašódy v Gókule, kde jej vyměnil za jejich dceru. Když ji přinesl zpět do vězení, kam Kansa Dévakí zavřel, Kansa přišel a dítě opět zabil. To se ale proměnilo v bohyni Máju, která Kansovi oznámila, že Kršna teď žije jinde. Další vyprávění popisuje Kršnovo mládí, kdy zápasí s demony a jinak ukazuje své božské schopnosti. Později se jejich dům přestěhoval do Vrndávanu, kde s ostatními chodil pást telata a krávy. Zde se bouří proti zritualizované bráhmanské tradici, když odmítá obětovat Indrovi.

⁷ Viz Mrázek, z jehož výkladu obecně vycházím při výkladu ranější historie hnutí.

⁸ Čhándógjopanišad, III. 17. Ve Zbavitelově překladu str. 141.

Indra spustí velký déšť, ale Kršna zvedne na malíčku horu a schová pod ní sebe i ostatní pasáčky. Užaslý Indra nakonec vzdá Kršnovi úctu. Důležitým motivem jsou Kršnovi hry s pastýřkami (*gópí*), které se do něj zamilovaly. Při těchto zábavách (*rásalíla*) se všem zdá, že Kršna tančí jen s ní. Později se Kršna vydává do boje proti Kansovi, jež zabije a stane se princem. Vezme si za manželku Rukminí a později dalších sedm žen. Nakonec se rozhodl, že nastal čas opustit pozemské tělo a sednul si v lese pod strom. Lovec Džara si jej spletl s nohou gazely a střelil jej šípem. Kršna mu slibuje odpuštění a umírá.

Do Kršnova kultu bylo integrováno několik původně samostatných božstev. V raných fázích se uctívání soustředilo kolem tří základních reprezentací – Vasudévy-Kršny, Kršny-Gópály a Nárájany. Vasudéva byl uctíván jako samostatné božstvo od 2. stol. př. Kr. a na několika místech Bhagavadgíty byl s Kršnou ztotožněn. Mezi jeho vlastnosti patří základní hrdinské ctnosti. Kršna-Gópála je oproti tomu reprezentace Kršny při jeho mladických zábavách s *gópí* a je popisován jako líbezný pastýřský bůh.⁹

Většina hinduistů ale chápe Kršnu jako vtělení boha Višnu. Ve védách se Višnu objevuje jako Trivikrama, trpaslík, který se promění v obra, aby vysvobodil tři světy z nadvlády zlého démona. Větší proslulost potom získává v bráhmanách a zejména ve velkých eposech. Višnu se zrodil z levého boku původní tvořivé síly a je znám jako uchovatel dharmy. Někdy je nazýván „bohem pravé ruky“ pro jeho charakteristické gesto *abhajamudra* – pravou ruku ohnutou v lokti a obrácenou dlaní ven. Jeho družkou je bohyně Lakšmí a často bývají zobrazováni společně, jak sedí na lotosu. Je také spojován s posvátnými vodami (*nára*). Čtyři měsíce v roce spí na stočeném hadu Šéšovi a každoročně je buzen zvláštním obřadem. Višnuova *váhana* (zvíře spojované s bohem) bývá orel Gahuda. Jeho atributy jsou mj. lastura, disk (*čakra*), kyj a lotos. Višnu je jedním z *trimúrti* – tří nejvyšších božstev, kde Brahma je tvůrcem světa, Šiva jeho ničitelem a Višnu jeho udržovatelem.

Důležitým prvkem Višnuova uctívání jsou jeho vtělení - *avatárové*. První zmínky o nich se objevují již v upanišadách. Existuje deset klasických *avatárů* Višnu. Jsou to: Matsja (Ryba), Kúrma (Želva), Váraha (Kanec), Narasimha (Člověk-lev), Vámana (Trpaslík), Parašuráma (Ráma se sekerou), Ráma, Kršna, Buddha a budoucí *avatár* Kalkí. Bhágavatapurána ovšem uvádí dalších dvanáct *avatárů*. Jsou tříděny podle různých kritérií, např. se dělí na *avatáry* poloviční (*amšavatára*) a úplné (*púrnávatára*). Podle Bhágavatapurány je např. jediným plným *avatárem* Kršna. Mimo jiné skrze tuto nauku o *avatárech* se uskutečňuje hinduistické spojování různých bohů. Takto bývá Kršna chápán jako Višnuovo vtělení, i když ve višnuismu bengálském je Višnu chápán jako manifestace Kršny. Višnu je u většiny višnuistů pojímán jako jediný Bůh s různými aspekty.

Jeho *avatár* Kršna se objevil v době, kdy se měnil věk. Hinduisté totiž věří, že doba trvání světa má čtyři epochy (*jagy*) – *krtajugu*, *trétajugu*, *dváparajugu* a *kalijugu*, v níž žijeme dnes. Tyto věky mají kvalitativně sestupnou tendenci, lidé jsou stále amorálnější, žijí kratší dobu a samotné *jagy* jsou také stále kratší. Poslední věk *kalijuga* začal právě bitvou na Kurukšétře, která se podle mnoha hinduistů odehrála roku 3102 př. Kr.

Bhagavadgíta („Píseň vznešeného“) popisuje rozhovor bojovníka Ardžuny s jeho vozatajem Kršnou, který se postupně projeví jako bůh. V Bhagavadgítě ukazuje Kršna Ardžunovi tři cesty. Jednou z nich je cesta činu (*karmamárga*), druhou cesta poznání (*džňánamárga*) a třetí je cesta lásky a oddanosti (*bhaktimárga*), která také bývá doporučována jako nejvhodnější pro tento věk.

Může vypadat zvláště, že pokud hinduisté uznávají Kršnu jako Boha, zároveň se o něm vyprávějí poměrně amorální historky o svádění *gópí* a jiných nepřístojnostech Kršnova mládí. To je částečně omluveno tím, že Bůh se nemůže dopustit nemorálního činu, protože stojí nad morálkou. Kromě toho bylo také vyvinuto alegorické vysvětlení, kde pastýřky jsou

⁹ Viz Huspeková in: Ondračka, str. 37.

metaforou oddaných duší, které touží jen po svém milenci – Bohu.¹⁰ Tento výklad ale Prabhupáda, zakladatel ISKCON, odmítá, protože je v rozporu s jeho pojetím doslovného chápání védských písem.

Višnuismus

První zmínky o Višnuovi se odvozují ze zpráv řeckých vyslanců v Indii. Megasténés ve 3. stol. př. Kr. mluví o uctívání boha, kterého přirovnává k Héraklovi v nížinách a jakéhosi dionýského boha v horách. To bývá interpretováno jako poukaz na Višnu a Šivu. Z druhé poloviny 2. stol. př. Kr. pochází zase sloup Heliodora, který se zde hlásí ke kultu Vasudévy. Tyto zmínky odkazují k bhágavatskému kultu, uctívajícího Bhagavána, nejvyššího pána. Jsou jedněmi z prvních projevů *bhakti* (láska, oddanost k Bohu), skrze kterou člověk může dojít vysvobození z koloběhu životů. Počátky tohoto bhágavatského kultu nejsou příliš jasné, ale je možné, že došlo ke ztotožnění bohů Vásudévy a Nárájany a později Višnu.

Kolem přelomu letopočtu do sebe toto náboženství začlenilo prvky hinduistických filosofických škol a tak se přiblížilo hinduistickému hlavnímu proudu. Uctívání Višnu se tak rozšířilo do mnoha nových oblastí. Na tamilském jihu se objevilo dvanáct světců-básníků, nazývaných *álvárové*. Jejich díla dohromady tvoří sbírku zvanou Vaišnava-véda. Po nich následovali velcí učitelé – *áčárjové*, kteří začali višnuismus filosoficky reflektovat. Někteří z nich založili filosofické školy *sampradáji*, jejichž základem je neporušená poslušnost učitelů a žáků, předávajících si vědění (*parampará*).

Šankara a advaita védánta

Šankara žil zhruba v 8. stol. a narodil se v Kérole. Slib *sannjásina* složil prý již zamlada a poté cestoval po Indii, nejdříve jako student, poté jako učitel a zakladatel klášterních středisek. Tradice říká, že se dožil pouhých 32 let, ovšem pokud tomu tak bylo, musel to být velmi plodný autor. Nejslavnějšími díly jsou jeho komentáře k Brahmasútrám a k hlavním upanišadám. Šankara utvářel védántu, zejména její nedualistický směr – *advaita védántu*. Snažil se zde spojit hlediska upanišad se šruti a smrti. Podle Šankary je jen jedině *brahma*, které je nedvojné (*advaita*). Rozdíly tedy nejsou skutečné. *Brahma* podle něj nepodléhá *sansáre*, v té je uvězněna jen duše, která rozlišuje, vidí mnohost a považuje věci za skutečné. Takto je omezena nevědomostí (*avidjá*) a klamem (*májá*). Poznáním nejvyššího *brahma* dochází duše *móksi*, vysvobození. *Átman* je tedy totožný s *brahma*. Podle Šankary jsou sanhity a bráhmány rituální (*karma*) částí šruti, poznání (*džňána*) je naproti tomu zjeveno v áranjakách a upanišadách. V Šankarově myšlení je patrný odvrát od oběti a rituálu.

Rámánudža a rozvoj bhakti

Rámánudža byl dalším velkým višnuistickým myslitelem, který žil počátkem 12. stol. v Tamilnádu a napsal – podobně jako Šankara – komentáře k upanišadám, brahmasútrám a Bhagavadgítě. Byl součástí šrívišnuistické sekty, pro kterou byly zdrojem tradice nejen védy, ale i písně světců-básníků *álváru*. Přispěl ke vzniku školy *višišta advaita védánta*. Šankarovo neosobní *brahma* se zde již stává Bohem, není bez vlastností (*nirguna*), ale určité vlastnosti zde má (*saguna*). Tím se dostáváme od neosobního pojetí k theistickému. *Brahma* je takto pravda, poznání a nekonečno. Dalším rozdílem je, že zatímco Šankara rozlišuje nižší poznání (obřady) oproti poznání vyššímu (*brahma*), Rámánudža tvrdí, že poznání je jednotné a svět je skutečný. Také říká, že osobní *átman* zůstává i po dosažení *móksi*. Rámánudža provedl jisté reformy chrámového rituálu, z nichž některé jsou patrné dodnes. Na počátku 14. stol. rozdělily Rámánudžovu školu otázky kolem boží milosti a lidského konání – jedna větev

¹⁰ Pro podrobnější infirmaci o různých interpretacích tohoto fenoménu viz Himmer in: Ondračka, str. 55-57.

zastávala názor, že boží milost je zcela rozhodující, druhá tvrdila, že i člověk musí přispět svou troškou do mlýna.

Dalším *áčárjou* byl Madhva, který žil ve 13. stol. na jihozápadě Indie. Zvláštností jeho učení byla nauka, že naprosto závisí na Višnuově milosti, přičemž Bůh si předem vybírá ty, které spasí i ty, kteří budou zatraceni. V jeho systému jsou také velmi důležití Višnuova družka Lakšmí a jejich syn Váju, který je prostředníkem mezi Višnuem a dušemi, které mají být spaseny. Pro oba tyto *áčárje* byl Kršna nejdůležitější z *avatárů*.

Zakladatelé dalších dvou *sampradájí* již nazývají nejvyšší skutečnost přímo Kršnovým jménem. Nimbárka vyzdvihuje milenecký aspekt vyprávění o Kršnovi a chápe Rádhu jako Boží energii, Vallabha se zase inspiroval Kršnovými mladickými zábavami.

Bengálský višnuismus

V Bengálsku se těšilo veliké oblibě vyprávění o Kršnových zábavách s *gópi*. Zde se Kršnův obraz poněkud liší od toho, který je popisován v Bhagavadgítě. Hrdinské rysy sice zcela nemizí, ale jsou podřízeny vášnivě osobní *bhakti*, která zdůrazňuje Kršnovu přitažlivost.

Od 8. či 9. stol. se zde projevoval vliv tantrismu. Základem tohoto je transformace pohlavní touhy (*káma*) v touhu po Bohu. Směr, který vznikl velmi záhy po Čaitanjevě vystoupení se nazývá *sahadžijá*. *Sahadža* znamená „přirozený“, „původní“, nebo také „snadný“, *sahadžijá* je tedy něco jako „přirozená cesta“. Radikálně odmítá tradiční rituál a Kršna a Rádha zde jsou chápáni jako vyjádření duality dvou prvků. Erotickými prvky je prochnut celý bengálský višnuismus, což je nejlépe vidět v básních Džajadévy, Čándídáse a dalších bengálských básníků. Je také zajímavé, že vztah Kršny a Rádhy je vztah nelegitimní lásky (*parakijá*), protože jen ta může umožnit přirozené pouto mezi mužem a ženou na rozdíl od manželské lásky (*svakijá*).¹¹ V podmínkách indických smluvených manželství je takový pohled pochopitelný.

Čaitanja

V takovém prostředí vystoupil Čaitanja. Narodil se přibližně roku 1486 v Bengálském Navadvípu v bráhmanské rodině. Původním jménem se nazýval Višvambhara Mišra, ale lidé mu říkali Gaurahari („zářivý pán“) pro jeho zlatavou pleť. Dostalo se mu výborného vzdělání¹² a po dramatické konverzi byl přijat guruem za žáka a byl zasvěcen do višnuismu. Při zasvěcení obdržel mantru „Haré Kršna“. V tomto období se učenec Višvambhara proměnil v extatického kazatele Šríkršnačaitanju (zkráceně Čaitanja), který propagoval cestu *bhakti*, která se nejlépe uskutečňuje zpíváním Božího jména. Zcela se vzdal učeneckého studia písem a prosazoval oddanost živému Bohu. To je metoda přístupná všem a tak se *sankírtan* – veřejné zpívání a tancování – stalo součástí Čaitanjova poselství. Zpěvy mohly mít dvojí náplň – buď se prozpěvovalo Boží jméno (*námkírtan*), nebo se opěvovaly jeho činy a zábavy (*lílakírtan*). Nejčastěji ale bylo slyšet tzv. *mahámantru* („velkou mantru“): „*haré kršna, haré kršna, kršna kršna, haré haré. haré ráma, haré ráma, ráma ráma, haré haré.*“ V ní se Bůh oslovuje jeho různými jmény. Kršna nejen jako nejdůležitější *avatár*, ale přímo jméno Boha, Hara jako jeho energie, Ráma odkazuje na druhého nejdůležitějšího *avatára*, ale i na Kršnova bratra Balarámu. Nejde tu ovšem o rozjímání o významu, ale o citění vibrací, které aktivuje síla mantry.

Čaitanja byl ovšem některým trnem v oku. Nelíbilo se jim, že z náboženství dělá divadlo a že má zároveň takový úspěch, a proto jej zažalovali u muslimských úřadů, které veřejný *sankírtan* zakázaly. Čaitanja ovšem zorganizoval protestní akci a nakonec vyhrál. Důležitým rysem Čaitanjova přístupu bylo, že nedbal tradičních omezení, přijímal za své žáky

¹¹ Viz Himmer in: Ondračka, str. 55-57.

¹² Jeho rodiče sice původně nechtěli, aby studoval, ale nakonec vystudoval sanskrtskou gramatiku a rétoriku. Viz Huspeková in: Ondračka, str. 39-40.

i ne-Indy a nedbal tolik kastovních rozdílů. Již ve čtyřiaadvaceti letech složil slib *sannjásina*, do něhož byl uveden Kéšavou Bháratím z Šankarovy *sampradáji*. Čaitanja mnoho cestoval a ze svých cest přivezl do Bengálska mnoho spisů, které se později staly významné pro gaudijskou tradici. Nejdůležitější z nich jsou Brahmasamhita (shrnutí Bhágavatapurány ve formě Brahmových motliteb ke Kršnovi) a Kršnakarnámra. V okolí Vrndávanu (místa, kde pobýval Kršna v době svého mládí) vybudoval centrum uctívání Kršny. Čaitanja sám napsal jen osm veršů motliteb zvaných Šikšástaka. Pokud se tedy chceme seznámit s jeho učením, musíme studovat spisy jeho žáků a životopisců. Protože lze ale těžko oddělit jejich vlastní příspěvky a původní myšlenky, je lepší mluvit o učení Čaitanjovy školy.

Čaitanja vedl své žáky k tomu, aby si vybrali jednu postavu z vyprávění o Kršnovi a ztotožnili se s ní. Sám si vybral Rádhu a snažil se, aby jeho láska k Bohu byla právě tak vřelá, jako vztah Rádhy ke Kršnovi. Tato milenecká láska k Bohu je základem Čaitanjova pojetí, což ovšem neznamená, že by se praktikovalo fyzické napodobování božských milenců. U Čaitanji také najdeme radikální pojetí spásy. Vše, co člověk má, dostal od Kršny jako milost a jediné, jak na to může odpovědět, je oddanost a láska. Pozitivně má ovšem oddaný jít ve stopách Kršny, nechat se jím inspirovat a být otevřen Boží milosti. Kršna je pro Čaitanju prvotní příčinou všeho, není jen jedním z *avatárů*. Višnu je zde Kršnův projev, jehož prostřednictvím *avatárové* sestupují na zem.

Důležitou úlohu zde také hraje nauka o *vyúhách*. Kršna se tu zjevuje ve třech manifestacích. Jako Mahávišnu je prvotním projevem Boha ve hmotném světě a právě z něj emanují různé světy. Garbhódakašájí Višnu je souhrnem nadduší všech živých bytostí a z něho se zrodil Brahma. Kšíródakašájí Višnu je přítomen v každé bytosti jako její nadduše a právě ten se také projevuje v *avatárech*. Tyto tři podoby se nazývají *puruša-avatárové*. V podobě *trimúrti* (božské trojice Brahma-Višnu-Šiva) se projevuje *guna-avatár*, tzn. manifestace Boha vzhledem ke stvoření. Jako Brahma takto tvoří svět, jako Višnu jej udržuje a jako Šiva jej ničí. Brahma a Šiva zde ovšem mají status polobohů. Každý z trojice má na starosti také jednu kvalitu či vlastnost (*guna*) – Brahma je zosobněním vášně, Šiva nevědomostí a Višnu kvality dobra.

V Čaitanjově škole nalezneme také propracované třídění *avatárů*. Jsou zde *lila-avatárové*, skrze které Bůh sestupuje na zem, aby se mohl bavit. Mezi ně patří např. Matsja a Ráma. Další skupinou jsou *manvatra-avatárové*, kteří se zjevují jako Manuové, praotci lidstva. V každé *kalpě* je jich čtrnáct. V každé *juze* se také zjeví *juga-avatár*, kterým byl podle gaudijské víry právě Čaitanja.

Čaitanjova škola sice nepopírá existenci neosobního aspektu Boha (*brahma*), ale zdůrazňuje, že nejlepší cestou je osobní pochopení Boha.

Další vývoj

Ačkoli se Čaitanja nikdy nepokusil o systematizaci nauky či praxe ve vznikajícím hnutí, tuto práci za něj odvedli jeho žáci. Čaitanjovými nejdůležitějšími společníky byli Nitjánanda a „šest *gósváminů*“ (Rúpa, Sanátana, Džíva, Gópala Bhatta, Raghunáth Dása a Raghunáth Bhatta). Po Čaitanjově smrti dál šířili jeho učení zejména na severu Indie ve Vrndávanu (šest *gósváminů*) a na východě v Bengálsku (Nitjánanda, Advaita a jiní).

V tomto období také došlo k propracování teologických otázek v hnutí. Jako ve většině hinduistických směrů, i zde duše usiluje o překonání iluzorního světa (*mája*) a o poznání své pravé identity a sjednocení s Kršnovou vnitřní *šakti* (silou). Toho lze docílit třemi způsoby. První z nich je přímá Kršnova milost, druhá je *vaidhí-bhakti*, cesta rituálních předpisů a třetí je *rágánugá-bhakti*, cesta vášnivé emocionální oddanosti Kršnovi. Mezi rituální předpisy *vaidhí-bhakti*, které mají oddanému pomáhat rozvíjet svůj vztah ke Kršnovi, patří opakování Kršnova jména, recitování manter, čtení, naslouchání a opakování příběhů o Kršnovi a služba chrámovému idolu. Druhá cesta, *rágánugá-bhakti* bývá ale často

považována za vyšší formu zbožnosti. Zahrnuje zapamatování si jednotlivých příběhů, jejich vizualizace a následně dokonce aktivní vstup do *lily* v rámci meditace. Huspeková v tomto kontextu konstatuje, že pro gaudíjský višnuismus je důležitá role emocionality ve vztahu k Bohu, což je v ostatních hinduistických tradicích jev spíše okrajový.¹³

Na počátku 17. stol. proběhl koncil, svolaný Naróttama dása Thákurem, kde došlo k dohodě o teoretických a rituálních otázkách. Na přelomu 17. a 18. sepsal Baladéva Vidjábhúsana komentář k Védántasútre, což je podle hinduistické tradice třeba k tomu, aby některé hnutí bylo uznáno za legitimní *sampradáju* (filosofickou školu). I to napomohlo k tomu, že se hnutí od 17. stol. začalo přibližovat hlavnímu proudu hinduismu. Začaly se znovu brát ohledy na kastovní příslušnost a ujala se praxe dědičné funkce vedoucího hnutí (*gósvámi*). Vedle toho se rozvíjela *sahadžijá*, kde se dále užívaly tantrické praktiky.

19. a 20. stol.

V 19. stol. ovšem přišlo oživení, které bylo iniciováno mužem jménem Bhaktivinód Thákur. Narodil se roku 1838 v rodině, která se hlásila k šaktickému směru hinduismu a dostal západní vzdělání. Roku 1868 prodělal ale duchovní obrat, ke kterému došlo vlivem Bhágavatapurány a Čaitanja-čamrty. Roku 1880 byl zasvěcen do višnuismu od učitele Vipina-Vihářiho. Thákur odmítal kastovnictví a pojímal Čaitanjovo učení universálně. Začal vydávat knihy v angličtině a psal také působivou poezii.

V jeho misijních snahách pokračoval také jeho syn Bhaktisiddhánta Sarasvatí (1874-1937). Ten byl údajně zasvěcen roku 1900 od Bábádží dáse, jehož vzdělanost byla zpochybňována. Sarasvatí se snažil o misijní činnost nejen v rámci Indie, ale i v západním světě. Založil Gaudíja math, první višnuistickou organizaci svého druhu. Její úkol byl dvojitý: 1) šířit vědomí Kršny tak, jak to dělal Čaitanja a 2) vytvářet prostor pro višnuistickou praxi. Jednu z prvních západních poboček Gaudíja math založil v Británii Bon Mahárádža v první třetině 20. stol.

Na počátku 20. stol. proběhla určitá obroda hinduismu, která začala vznikem bengálské organizace Bráhmamasádž. U zrodu tzv. neohinduismu stál Rámakršna Parahamsa (1834-1886), který považoval všechna náboženství za cestu ke stejnému Bohu, přičemž vyzdvihoval *bhaktický* hinduismus jako nejschůdnější pro Indy. Prohlásil se za převtělení Čaitanji, i když rozhodně nebyl ortodoxním stoupencem jeho školy. Další důležitou postavou moderního višnuismu byl Vivékánanda Svámí (1834-86), který v Kolkatě založil Rámakršnovu misii a na konci svého života aktivně vykonával misijní činnost ve Spojených státech. Jeho žákem byl mj. Bhakti Rakšak Šrídhar, který r. 1941 založil v Navadvípu (rodném městě Čaitanji) Šrí Čaitanja Sarasvat math. Sám Šrídhar sice kázal jen v Indii, ale jeho žáci již zakládali višnuistická centra v mnoha zemích.

Prabhupáda

Zakladatel hnutí ISKCON se narodil r. 1896 v Kolkatě jako Abhaj Čaran Dé. V době studií se zapojil do osvobozenického boje a na Gándhího výzvu nepřijal vysokoškolský diplom (studoval ekonomii a angličtinu). Poté živil svou rodinu jako obchodník s léčivými. Roku 1922 se setkal s Bhaktisiddhántou Sarasvatím a zapojil se do činnosti Gaudíja math, kde byl roku 1932 zasvěcen. Sarasvatí chtěl, aby Abhaj šířil višnuismus v angličtině, což jej vedlo k překladu Bhagavadgíty s rozsáhlým komentářem. Prabhupáda se pak zabýval spisovatelskou a vydavatelskou činností a roku 1944 založil časopis „Návrat k Bohu“. Zároveň se dále živil jako obchodník. Ve druhé polovině 50. let opustil rodinu, která pro jeho kazatelskou činnost neměla příliš pochopení, v roce 1959 složil slib *sannjásina* a obdržel jméno Abhaj Čaranávinda Bhaktivédánta Svámí. V té době začal pracovat na překladu a

¹³ Huspeková in: Ondračka, str. 52. Většina ostatních tradic klade důraz spíše na správné dodržování rituálních předpisů – tzn. ortopraxi.

výkladu Bhágavatapurány pod tradičním názvem Šrímad Bhágavatam. Po smrti Sarasvatího založil s několika přáteli organizaci Svaz oddaných (podle Fárka „Liga oddaných“), který ale nevydržel příliš dlouho. V 60. letech se rozhodl pokračovat v činnosti na západě a v létě roku 1965 se vydal do USA.

60. léta

V New Yorku (a později v San Franciscu) začal kázat formou přednášek a veřejných *kírtanů*, což oslovilo zejména příslušníky opoziční kultury 60. let. Prabhupádův prostý život a jasná filosofie zapůsobily na generaci, která se vzepřela životním hodnotám západního stylu. Napomohla tomu také Prabhupádova kritika západní společnosti. Roku 1966 založil ISKCON International Society for Krishna Consciousness – „Mezinárodní společnost pro vědomí Kršny“). „Vědomí“ či „uvědomování si Kršny“ byla Prabhupádova interpretace fráze *kršna-bhakti-rasa-bhavita*, které užíval Čaitanjův žák Rúpa Gósvámí. Její stanovy formuloval do sedmi bodů:

- 1) Systematicky propagovat duchovní poznání v celé společnosti a vychovávat všechny lidi podle pravidel duchovního života aby se zabránilo nerovnováze životních hodnot a dosáhlo skutečné jednoty a míru ve světě.
- 2) Propagovat vědomí Kršny podle Bhagavadgíty a Šrímad Bhágavatamu.
- 3) Sbližovat členy organizace a vést je ke Kršnovi, nejvyšší bytosti a tak v nich a v celém lidstvu rozvíjet ideu, že každá duše je „kvalitativní částíčkou Boha“.
- 4) Učit a podporovat *sankírtanové* hnutí, sborové zpívání jmen Boha, jak je naznačeno v učení Šrí Čaitanji Maháprabhua.
- 5) Vybudovat poutní místa určená k oslavě Šrí Kršny v duchovní prospěch členů a celé společnosti.
- 6) Sdružovat členy za účelem jednoduššího a přirozenějšího způsobu života.
- 7) Tisknout a rozdávat periodické publikace, časopisy, knihy a jinou literaturu s ohledem na výše zmíněné body.¹⁴

Je vidno, že již od počátků měla organizace silně misijní charakter. V roce 1968 přijelo několik členů hnutí do Británie a v následujícím roce jim kytarista Beatles George Harrison umožnil nahrát píseň „Mantra Haré Krišna“, která se umístila v žebříčcích a napomohla popularizaci hnutí. Také pro ně koupil panské sídlo v Hertfordshiru, který je dodnes ústředím britského ISKCON a nazývá se Bhaktivédánta Manor. V následujících letech se přidávali další a další stoupenci a Bhaktivédánta Manor se stal chrámem i školou.

Na počátku roku 1968 bylo v ISKCON zhruba 50 zasvěcených členů.¹⁵ V roce 1969 získali oddaní v Bostonu tiskárnu a začali vydávat Prabhupádovy knihy. Roku 1970 se povedlo získat několik budov v Los Angeles a Prabhupáda o nich mluvil jako o „světovém centru“. V roce 1970 probíhaly také snahy o sjednocení rituálu a v květnu tohoto roku byl sraz chrámových vedoucích v Los Angeles za účelem sjednocení. Na jaře 1970 měl totiž ISKCON již 26 středisek. Od roku 1969 měl každý chrám svého chrámového vedoucího, pokladníka a sekretáře, kteří se alespoň v některých případech dosazovali na základě volby. Také se konala pravidelná setkání, řešící praktické problémy komunity – *ištaghóšthí*.

Prabhupádova západní misie má některé zvláštní charakteristiky. Ačkoli se výborně orientoval v klasické indické literatuře, západní myšlenky Prabhupáda často interpretoval tak trochu po svém. Mrázek jeho misii charakterizuje jako „kulturní transplantaci“¹⁶, přenesení náboženství do jiné kultury tak jak je, s minimálními změnami. Prabhupáda totiž učil své žáky

¹⁴ Satsvarúp dás Gósvámí, 1985 in: Mrázek, str. 35.

¹⁵ Viz Fárek, str. 14-17.

¹⁶ Mrázek, str. 34.

sanskrt, oblékal je do indického oděvu, vařil indická jídla a jinak zachovával tradiční bengálské zvyklosti. Nějaké přizpůsobení ovšem bylo potřeba. Mezi ně se zařadilo zjednodušení višnuistické etiky do čtyř bodů (zákaz požívání masa, hazardu, nedovoleného sexu a požívání omamných látek), zkrácení *džapy* (povinné motlitby) a mnohem více privilegií pro ženy. Prabhupáda chápal své hnutí jako universální náboženství, které se nevylučuje např. s křesťanstvím a je přístupné všem. Hlavní důraz kladl na to, že člověk není tělo, ale musí kultivovat duši. Mrázek podotýká, že „tento universalismus ovšem ostře kontrastuje s tím, jak je tato misie závislá na indické kultuře.“¹⁷

70. léta

V roce 1970 ustanovil Prabhupáda Správní komisi (Governing Body Commission, GBC), aby spravovala ISKCON po celém světě a poté odešel „na odpočinek“, aby se mohl intenzivněji věnovat psaní a překladům.¹⁸ Záhy se ale vynořily problémy kolem mocichtivosti některých vůdčích žáků. Trvalo nějakou dobu, než GBC začala opravdu fungovat a první krizi spojenou s komunitou Nový Vrndávan řešili spíše chrámoví vedoucí. Také nebylo jasné, kdo vlastně volí GBC a kdo ustavuje chrámové vedoucí.¹⁹

Roku 1972 se někteří členové GBC pokusili o proměnu organizace bez Prabhupádova vědomí. Ten zareagoval naprostým odmítnutím a snahou o větší decentralizaci. Jednotlivá centra měla být relativně samostatná a GBC měla řešit jen universálnější záležitosti a větší projekty. Od roku 1974 se měli všichni GBC setkávat jednou ročně v indickém Majápuru a informovat se navzájem o projektech a ostatních důležitých věcech. Původně bylo v GBC 12 členů, z čehož dvě byly ženy, ale jak vzrůstal počet členů ISKCON (v roce 1976 již 1300), vzrůstal i počet GBC (roku 1976 jich bylo 20). Důležitým ukazatelem je také to, že v době vzniku GBC byla většina jejích členů *grhasthové*, ženatí hospodáři, zatímco v roce 1976 již byli všichni *sannjásini*. V té době také pravděpodobně proběhlo odvolání obou žen z GBC.

Hlavním zdrojem příjmů byl v této době prodej knih.²⁰ Prabhupáda jej velmi podporoval, protože podle jeho učitele Sarasvatího lze použít i moderní techniku pro opěvování Kršny a tak bylo rozdávání knih jistou obdobou *kírtanu*. Mezi roky 1974-1978 vydělal ISKCON 13 milionů dolarů jen za knihy v tvrdé vazbě. Misie se takto stávala také ziskovou činností, což mělo několik zvláštních důsledků. Objevil se velký důraz na výkon v rozdávání od některých chrámových vedoucích, počet rozdaných knih měl podle některých poukazovat na duchovní vyspělost a v této soutěživé atmosféře se objevily některé nečestné způsoby prodeje a dokonce instruktážní film jak rozdat nejvíce knih. Prabhupáda sice tyto tendence zakázal, jakmile se o nich dozvěděl, ale některé praktiky jako „rozměňování“ (oddaný požádal o příspěvek, ale pak „neměl“ na vrácení) se negativně projevíly do veřejného obrazu hnutí. Další nechvalně proslulou záležitostí byly cestující kazatelské skupiny, které se skládaly z žen a jednoho jejich „ochránce“.²¹ Vyskytly se zde případy zneužívání žen. I díky nutnosti se vyrovnat s veřejnou reakcí na tyto jevy vznikla v roce 1976 kancelář pro styk s veřejností.

Po Prabhupádově smrti roku 1977 GBC zveřejnila seznam 11 guruů, které Prabhupáda určil, aby po něm nastoupili. Ihned se ale vynořily problémy, zda mají tito guruové mít stejný status jako Prabhupáda. Někteří tvrdili, že by neměli mít status *áčárjů* (plných duchovních

¹⁷ Mrázek, str. 35.

¹⁸ Viz Fárek, str. 18-23. Z tohoto úseku jsou také převzaty všechny statistické informace týkající se hnutí až do r. 1977.

¹⁹ Viz Fárek, str. 23-27, kde poměrně podrobně popisuje spor, který postupně mezi GBC a chrámovými vedoucími vznikl.

²⁰ Viz Fárek, str. 28-34.

²¹ Viz Fárek, str. 33.

učitelů) ale pouze zasvěcujících učitelů. Každý guru byl určen pro určitou oblast a oddaní z této oblasti mohli dostat zasvěcení právě jen od něj.²²

Na konci 70. let se také množily případy neetického vybírání peněz pro hnutí. Protože se v té době začaly tenčit zisky z prodeje knih, zkoušeli někteří oddaní alternativní způsoby jak hnutí ekonomicky zabezpečit. Příkladem může být společnost „Bhaktivédánta fellowship“, která vedla továrnu na vonné tyčinky. Dostala se ale do konfliktu s vedením, jehož následkem bylo vyloučení z ISKCON. Její členové pak založili farmu ve střední Kalifornii.

Dalším skandálem bylo, když před restaurací v Laguna Beach došlo k vyřizování účtů mezi drogovými dealery. Ukázalo se, že tamní chrámový vedoucí byl do tohoto obchodu zapleten a ačkoli o tom vedení nevědělo, přijímalo odtud bez ptaní velké finanční dary.

V letech 1978-1980 díky těmto a jiným událostem odešlo z hnutí mnoho oddaných. Oddělily se skupiny v Los Angeles, na Havajských ostrovech a v Mississippi a chrámový vedoucí v New Yorku a člen GBC rezignoval po nevyslyšené kritice systému zonálních guruů. GBC se těmito odchody ovšem příliš neznepokojovala.

V hnutí nastala velmi napjatá atmosféra mezi těmi, kdo byli uvnitř a světem vně. To v ovzduší studené války vyústilo v apokalyptické vize některých vedoucích a některé komunity se začaly opevňovat jako útočiště po katastrofě a nakupovat zbraně.

80. léta

Již na prahu 80. let začalo být zřejmé, že toho na sebe jednotliví guruové naložili příliš a přišly vážnější problémy. V roce 1980 začal jeden z oddaných v Berkeley v Kalifornii rozbíjet střílnou výlohy prodejen lihovin. 4. března 1980 byla provedena policejní razie na farmě gurma Hamsadúty Gósvámího, kde byla objevena zásoba zbraní. Sice se později zjistilo, že jsou legální, ale přesto z toho byl skandál. Hamsadútovi byl GBC na jeden rok odebrán status gurma a byla mu doporučena dovolená v Indii. V roce 1982 zase vyšlo najevo, že guru pro Británii Džajatírtha (původním jménem James Immel) bral LSD a měl sexuální styk se svými žáčkami. GBC mu též na rok odebrala status gurma a Džajatírtha přijal stav *sannjásina*. Tamál Kršna Gósvámí (guru v Bombaji) zase striktně vyžadoval uctívání a tvrdil, že je jediným prostředníkem oddaných s Prabhupádou. To vyvolávalo problémy a byl na rok suspendován. To se mu ovšem nelíbilo, spojil se s Džajatírthou a protestovali, což vedlo k jejich návratu na jaře 1981. Hamsadúta se oproti tomu pozice nevzdal a když přišli oddaní gurma Ráméšvary převzít jeho restauraci, strhla se bitka. V roce 1983 byl exkomunikován poté, co se ukázalo, že se na jeho farmě vyskytly drogy, zbraně, tvrdá hudba, rychlá auta a zacházení s ženami, které překračovalo etické normy.

Ne všichni guruové byli ale problematičtí. Např. Satsvarúpa dása Gósvámí a Ráméšvara byli skromní a snažili se vykonávat svou funkci podle svého nejlepšího svědomí. V této době se vyskytly pochybnosti o pojetí guruů. Bylo navrženo, že by měli mít status *rtviků*, lidí, jež pověřil jejich guru pro zástupné zasvěcování. Toto pojetí ale GBC odmítla, což vyústilo v další odchody a nespokojenost v hnutí. Na jaře 1981 byli ovšem všichni guruové formálně podřízeni GBC.

V té době také guru Džajatírtha žádal o přiznání statusu duchovního učitele ISKCON pro Prabhupádova *guru-bhá*i (řekli bychom spolužáka) Šrídharma Svámího.²³ GBC odmítla a Džajatírthovu zónu převzal guru Bhagaván, který znovu zasvětil jeho žáky. Mnoho lidí si v té době všimlo hrubému a neslušnému postupu GBC vůči Šrídharovi. Bhagaván později koupil ve Francii několik nemovitostí včetně zámku, což vedlo tamní vládu k revizi jeho účetnictví a následně k zákazu prodeje knih. Jeho poněkud autokratický styl se také nelíbil mnoha starším

²² Viz opět Fárek, str. 35-45. Z něho vycházím i při následujícím výkladu.

²³ Ke skandálům s Džajatírthou i níže zmíněným Kírtanánandou viz Fárek, str. 45-47.

stoupencům, a když v roce 1986 vyšlo najevo, že měl poměr se svou sekretářkou, oba opustili hnutí.

V roce 1983 byl přijat větší počet guruů. Období problémů a zmatků na přelomu 70. a 80. let se ale výrazně projevilo. Zatímco v roce 1978 bylo v hnutí kolem 5000 zasvěcených, roku 1983 to bylo již jen 1000. Také ekonomicky začala organizace stagnovat. To měl vyřešit program „životního členství“ za příspěvek, který umožňoval být členem i mimo komunity, ale výraznější úspěch měl jen na některých místech Severní Ameriky a v Indii. Od roku 1983 také probíhá program „Food for Life“, v rámci kterého oddaní zajišťují jídlo pro potřebné v nejrůznějších částech světa. Téhož roku bylo v Detroitu založeno „Bhaktivédántovo kulturní středisko“. Již od roku 1980 se také začal stavět „Prabhupádův zlatý palác“ v Novém Vrndávanu.²⁴

Roku 1984 byli jmenováni další čtyři guruové a roku 1985 se uskutečnil sjezd amerických chrámových vedoucích. Protože kritika guruů pokračovala, na jaře 1986 bylo jmenováno dalších 20 guruů. V prosinci 1986 byla provedena razie v Novém Vrndávanu, který měl na starosti Kírtánánanda²⁵ a byly zajištěny důkazy o porušování autorských práv. Dále byly prokázány dvě vraždy, když se na pozemku našly ostatky oddaného, který byl již dlouho pohřšován. V roce 1987 byl Kírtánánanda vyloučen z ISKCON.

Od roku 1977 do roku 1987 bylo vyloučeno nebo dobrovolně opustilo hnutí šest z jedenácti původních guruů. ISKCON se následně snažil čelit těmto problémům a poučit se ze svých chyb. Od roku 1984 se snaží reformní křídlo analyzovat v čem byly zásadní problémy. V roce 1987 proběhla určitá revize hnutí na setkání vedoucích ISKCON v Novém Vrndávanu v západní Virginii. Do GBC bylo dosazeno 15 nových členů a bylo zrušeno výsadní postavení guruů a jejich uctívání. Bylo stanoveno, že oddaní si mohou vybrat jakéhokoli gura, nejen toho, který spadá do jejich zóny.

90. léta

V 90. letech se objevily informace o zneužívání a týrání dětí v některých školách, což vedlo GBC ke snahám o nápravu a zřízení určitých „ministerstev“, která napříště měla dohlížet na školy a některé další obory činnosti. V té době si také GBC objednala výzkum týkající se stavu hnutí u B. Rochforda. Z výzkumu vyplynulo, že v hnutí je špatná úroveň komunikace mezi vedením a členy a mnoho členů si myslí, že je hnutí špatně organizováno. Dále odhalil erozi náboženské autority guruů a špatné podmínky pro ženy a rodiny. Reformní křídlo se snaží tyto chyby napravit a prosadit větší demokratizaci a omluvu za špatný postup, ale GBC často kritiku odmítá.²⁶

Vývoj v českých zemích - počátky

Co se týče českých zemí,²⁷ veřejné působení hnutí se datuje až od revoluce roku 1989, přestože zde určité pokusy byly již dříve. Již v 70. letech se rozšířily nahrávky *mahámantry*, a vyšly určité knihy o józe, kde byla zpracována i *bhakti-jóga*. V druhé polovině 70. let též několikrát přijeli misionáři ze západu, ale vzhledem k podmínkám v komunistickém Československu neměli možnost rozvinout své misijní aktivity. Začali ale do Československa pašovat překlady Prabhupádových knih a Turíja dása ve Švédsku založil tzv. „Český program“, v rámci něhož knihy překládal a posílal. V roce 1986 někteří příznivci unavení neustálým sledováním emigrovali. Když se na sklonku 80. let začaly poměry poněkud uvolňovat, objevilo se několik skupin pořádajících bytové semináře a roku 1988 byl dokonce pokus založit komunitu na statku u Ústí nad Orlicí.

²⁴ K tomuto období viz Fárek, str. 48-50.

²⁵ Dle Fárka, jiné zdroje jméno uvádějí jako Kírtánanda.

²⁶ Viz Fárek, str. 50-53.

²⁷ K ISKCON v českých zemích viz Fárek, str. 113-119.

Po roce 1989 vzniká hned několik center a ISKCON je registrován jako občanské sdružení. První z nich se soustředilo kolem bytu v ulici Na hrázi, který vlastnili čeští oddaní a později vzniklo Centrum pro vědecká studia v Modřanech, které vedl Narakriti dása a podle Fárka mělo agresivnější misijní pojetí s důrazem na prodej knih a také autoritářšší přístup. Roku 1993 Centrum přesídlilo do Jílové ulice na Praze 5. Z bytu na hrázi vznikl roku 1992 vegetariánský klub „U Góvindy“ a roku 1996 byla otevřena restaurace „Góvinda“ v Soukenické ulici. Již od roku 1990 také funguje ekologická farma Kršňův dvůr v Městečku u Benešova, kterou vedl již zmíněný Turíja dása. Oddaní se zde snaží žít podle hesla „jednoduchý život, hluboké myšlení“ a pracovat ekologicky s minimálním využitím moderní techniky. V polovině 90. let se v každém centru nacházelo zhruba 35 lidí. V Brně vznikla v ulici Na příčkách restaurace Hariból. Ve sčítání z roku 1992 se k hnutí přihlásilo zhruba 1000 lidí (včetně laiků).

V roce 1994 Českou republiku navštívilo několik guruů. V Kršňově dvoře se v té době také vytvořila rada devíti zástupců, kteří měli pomáhat Turíjovi s vedením farmy. Také se rozběhl projekt, který měl za cíl vymoci od úřadů povolení pro provoz vlastní školy – *gurukuly*.

České „schisma“ a petice

V první polovině 90. let existovalo mezi pražským Centrem a farmou určité napětí pramenící z různého pojetí. Obě komunity se sice držely obecných stanov hnutí, ale Kršňův dvůr byl poněkud liberálnější. Z různých důvodů odcházeli někteří lidé z farmy do pražského centra a na obou stranách sílila hořkost a rivalita. To se projevilo na projektu vegetariánské restaurace v Soukenické ulici, na jejímž vzniku se podíleli oddaní z farmy, ale poté se dostala pod patronaci pražského Centra, farmě z ní neplynuly žádné zisky a vznikly konflikty. Tyto spory se snažila od roku 1996 řešit tzv. „komunikační skupina“, která ovšem příliš úspěšná nebyla. Brněnská restaurace Hariból byla v tomtéž roce z ISKCON vyloučena.

V roce 1997 se ukázalo, že vedoucí komunity na Kršňově dvoře Turíja dása nedodržel základní zásady a byl vyloučen z ISKCON. Spolu s ním odešlo mnoho dalších obyvatel této komunity a ta se přesunula pod patronaci pražského centra. Z řad těchto lidí se vytvořila paralelní skupina, která se snažila dále žít dle daných pravidel, ale již mimo organizaci. V roce 2000 sepsali někteří bývalí členové petici, kterou vyvěsili na internetu.²⁸ Petice protestovala proti manipulaci, vyhrožování, pomluvám, neprůhlednému hospodaření a tlaku na výkon, který členové zažili. Dále se objevily protesty proti jednostranné interpretaci kánonu, zásahům do pravomoci zasvěcovacích učitelů a zatajování výnosů GBC a zákonů ISKCON. Petice byla předložena GBC, která zareagovala výzvou ke stažení z internetu, ale dále se nedělo nic. Přesto Fárek (jeden z autorů petice) konstatuje, že několik věcí se od doby vyvěšení petice zlepšilo. Organizace začala platit za své členy zdravotní pojištění a byly zavedeny finanční odměny za dříve dobrovolnou práci v restauracích.

Podle současných představitelů hnutí vedl Turíja dása farmu poněkud jiným směrem. Zůstalo z něj leccos z hippieho, kterým dříve byl, a proto také nakonec porušil zásadním způsobem pravidla ISKCON. Také se poměrně ostře vyhraňují vůči petici (z níž je dle Trilókátmy asi 70-90% informací nepravdivých), ačkoli jsou ochotni o této epizodě hovořit. Trilókátma dása dnes říká, že autoři petice sebrali rozkouskované informace od všech lidí, kteří kdy měli s českým ISKCON nějaké problémy, dali je dohromady a vyvěsili na internet s prohlášením. Podle něj mnoho lidí nesouhlasilo s všeobecným prohlášením, které je u petice uvedeno. Také říká, že nechota signatářů k diskusi se projevila v momentě, kdy GBC rozhodla, že podnikne vyšetření, ale až poté, co bude petice stažena z internetu, protože to jsou příliš citlivé otázky pro řešení na veřejnosti. Petice byla sice stažena, ale jen na několik

²⁸ Viz www.krsna.wz.cz.

dní, načež se objevila znovu a tím pádem se jasně projevila neochota signatářů spolupracovat a nalézt řešení. Objevují se také názory, že jednotliví signatáři si tímto chtěli odůvodnit odchod z hnutí, který byl způsoben jejich problémem s (ovšemže poměrně tvrdou) disciplínou.²⁹

Srovnat tyto pohledy není jednoduché, zvláště pro člověka zvenčí. Musíme si uvědomit, že zveřejnění těchto informací český ISKCON skutečně poškodilo (Trilókátma mluví o celosvětové ostudě v rámci ISKCON, nutnosti vydávat tisková prohlášení apod.) Navíc má logiku i postoj, který zdůrazňuje, že veřejné propírání takových problémů poškodí důvěru v dané osoby, i kdyby se ukázalo, že obvinění nejsou pravdivá. Ve hnutí, kde je kladen poměrně velký důraz na respekt a autoritu leaderů a duchovních učitelů je samozřejmě situace ještě horší. V optice hnutí bylo toto tedy neodpuštělné a postoj GBC českého vedení, jež shodně podmiňovali jakékoli další kroky stažením petice je pochopitelný. Na stranu druhou je ovšem standardním postupem nechat posoudit určitý případ veřejností, a pokud alespoň některá (zejména ta závažnější) obvinění byla pravdivá, je naprosto zřejmé, proč autoři chtěli varovat veřejnost. Faktem je, že dnešní členové hnutí uznávají, že se dříve dělaly určité chyby.³⁰ Osobně si myslím to, že ačkoli přístup hnutí byl poněkud autoritářský a (pokud byla obvinění pravdivá) signatáři měli plné právo se ohradit, jako dřívější členové hnutí museli znát situaci a mohli tak učinit poněkud citlivěji. Roli zde pravděpodobně hrála i zlá krev a zklamání očekávání na obou stranách.

Nedávný vývoj

Ačkoli Praha je nejdůležitějším střediskem, po celé republice můžeme najít kroužky a kluby oddaných, kteří pořádají vlastní akce. V roce 1999 bylo založeno centrum Čakra v Lutotíně na Moravě a v roce 2006 středisko Náma Hatta v Brně. Aktivních členů je kolem stovky,³¹ ale za dobu jejího působení prošlo organizací lidí mnohem více. V roce 2002 byl ISKCON oficiálně uznán jako náboženská společnost, což zejména zlepšilo jeho obraz v očích veřejnosti. V souvislosti s registrací si ale členové stěžují na rozdílná pravidla pro ně a jiné náboženské skupiny s delší tradicí, které jsou na tom např. co se počtu členů týče, podobně jako ISKCON.

Zdá se tedy, že se český ISKCON dále rozvíjí, dle odhadů vyslovených členy hnutí oddaných stále přibývá a také se mění atmosféra přijetí většinou společností. ISKCON navázal kontakt s některými institucemi, které po revoluci ukazovaly na hnutí jako na nebezpečnou sektu a spolupracuje s nimi na seznamování veřejnosti se základními myšlenkami a životním stylem zde provozovaným. V posledních letech se také poněkud změnila organizace, již není tak výrazná centralizace, ale získávají na důležitosti jakési „buňky“ oddaných v různých koutech republiky. Probíhá poměrně čilý kontakt s ostatními Evropskými centry a každý rok přijíždí do ČR několik guruů, z nichž jeden sídlí přímo v Praze. Byla také vytvořena Národní rada, která zahrnuje pět oddaných řešících organizační záležitosti v době nepřítomnosti českého GBC. Po problémech, které jsem popsal výše, byly zavedeny tříměsíční tzv. *bhakta-kurzy*, jejichž smysl spočívá v tom, vyzkoušet potencionálního oddaného, zda má dost odhodlání k tomu dodržovat pravidla. S celkovou stabilizací a vyžíváním hnutí také souvisí vývoj vztahu oddaných ke svým rodičům a dřívějším sociálním vazbám. Vyřešené vztahy s rodiči jsou dnes takřka podmínkou vstupu do hnutí. Dokonce existují případy, kdy rodiče po vzoru svých dětí začali praktikovat oddanost Kršnovi. Další snahy o *gurukulu* zatím nejsou nijak výrazné, ale na farmě je již jedna

²⁹ Viz příloha 4.

³⁰ Viz opět příloha 4.

³¹ Dle Mrázka, údaj z roku 2000. Dle mého soudu ale může dnes po celé republice podobný počet oddaných žít přímo v komunitě, celkový počet oddaných zapojených do aktivit hnutí a praktikujících doma by pak byl mnohem vyšší.

vystudovaná pedagožka, díky níž mohou děti mladšího školního věku (v současnosti to znamená jedno děvčátko) absolvovat domácí výuku.³²

Také se postupně mění demografická (a s tím související *ášramová*) struktura hnutí. Na počátku 90. let byli členové zejména *brahmačárini*, zatímco v současné době je mnohem více *grhasthů*. Nikdo není zatím ve stádiu *vánaprasthy*, ale někteří starší oddaní začínají uvažovat o *sannjásinském* zasvěcení. Tež zatím nebyl vysvěcen žádný český guru.

Nauka, praxe a některé význačné problémy

Nauka

Podle nauky ISKCON je Kršna původní Višnuova podoba. Stoupenci ISKCON jsou také zastánci Rámánudžova pojetí, že osobní *átman* zůstává individualitou i po dosažení *móksi*. Důležité místo je zde vyhrazeno Čaitanjovi, který byl posledním vtělením Višnu a založil gaudijskou *bhaktickou* tradici. Jeho extatický tanec a zaměření na mladého Kršnu se v Bengálsku dobře uchytilo a ISKCON navazuje na tyto kořeny. Ačkoli ISKCON navazuje na tuto tradici, kterou bychom zařadili do hinduismu, proti tomuto označení se vymezuje s tím, že ve védách o hinduismu není napsáno nic a učení se nazývá *sanátana dharma* („věčný řád“).

Čtyři etické principy, jimiž se oddaní řídí, jsou tyto: 1) nekonzumovat žádné maso, 2) neužívat omamných látek, 3) nemít nedovolený pohlavní styk a 4) nedopouštět se hazardu.

Oddaní věří, že každá živá bytost má duši a proto je nezbytností vzdát se podílu na jejich zabíjení. Členové ISKCON takto nejedí ani ryby a vejce (mohou obsahovat zárodek živé bytosti), hlavní důraz kladou na ochranu krav, které jsou v Indii posvátné. Kráva je zde podávána jako matka, která nám dává mléko. Omamné látky odvádějí mysl od bhakti, a proto jsou oddaní vedeni k tomu, aby se vzdali nejen všech druhů ilegálních drog, ale také alkoholu, nikotinu, kávy a čaje. V hnutí je zakázán mimomanželský sex a i ten bývá omezován jen na aktivity vedoucí k plození. Duchovní potěšení jsou mnohonásobně vyšší, než potěšení tělesná a tělo samotné patří Kršnovi, což implikuje, že by se jím měl těšit jen on sám. Kromě toho Prabhupáda vyjadřuje přesvědčení, že kdo nežije v celibátu, ničeho nedosáhne, protože rozptyluje svou mysl zbytečnými věcmi. Muži v celibátu jsou vedeni k tomu, aby se stýkali s ženami co nejméně a oslovují je *mátádži* – maminko. Hazard je zakázán, protože podporuje touhu po zisku a závistivost a navíc člověk nesmí hazardovat s tím, co náleží Bohu.

Prezentaci duchovních zásad hnutí lze shrnout do osmi základních bodů.³³ „O absolutní pravdě vydávají svědectví svatá písma různých světových náboženství. Nicméně nejstarší je védská literatura, ze které je nejznámější Bhagavadgíta.“ Prabhupáda věřil, že védy jsou 5 000 let staré a také v jejich doslovnou pravdivost. „Bůh je věčný, vševědoucí, všemocný, všudypřítomný, je otcem všeho živého, je udržovatelem energie všeho života, vší přírody a funkce vesmíru.“ Nauka hnutí je přísným monotheismem, kdy vše je projev Boha, jak ve světě, tak mimo něj. Podle svých činností se Bůh zjevuje v různých manifestacích (*vyúhy*) a několikrát se zjevil v dějinách (*avatáři*). „Podstatou člověka není tělo, ale věčná duše, která je hlavní částí Boha.“ Pravá identita člověka spočívá pouze v duši (*átman*), která je nesmrtelná a prochází koloběhem inkarnací. Každá inkarnace závisí na skutcích minulého života a je ovlivňována karmanovým zákonem. Cílem člověka je vysvobození z tohoto strastiplného přerozování a návrat k Bohu, čehož je možno docílit jen skrze Kršnovu milost.

³² Viz přílohy, zejm. 2 a 4.

³³ Dle Mrázka (str. 41-3), vycházejícího z příručky „The Krishna Consciousness Handbook“ z roku 1970.

„Bratrství všech lidí lze uskutečňovat jen realizací Boha jako našeho společného otce.“ K jednotě lidstva byl Prabhupáda velmi skeptický, dokud všichni nenajdou společný základ služby Bohu. „Všechny činy mají být obětí Bohu.“ Na základě Bhagavadgíty obětují členové plody veškerého svého úsilí Kršnovi. „Každé jídlo má být obětováním Pánu. Při jeho přijímání se pak člověk očisťuje.“ Obětování jídla hraje v hnutí velkou úlohu. Takto mohou členové napomáhat i ostatním lidem, protože konzumace *prásádam* ulehčí jejich karmě. „Upřímným pěstováním spirituální vědy může člověk dosáhnout stavu čistoty, blaženého vědomí a osvobození od úzkosti už v tomto životě.“ Podle učení o *gunách*, je všechno stvoření složeno ze tří kvalit či vlastností (*gun*) a vše je možné přiřadit alespoň k jedné z nich. Tři *guny* jsou nevědomost či temnota (*tamas*), neklid či vášeň (*radžas*) a dobro (*sattva*). *Guny* se projevují i v lidském vědomí – člověk ovládaný nevědomostí je pasivní a bez zájmu, vášnivý člověk vyvíjí aktivitu k dosažení požitků. Touha po poznání, dobročinnosti a duchovní dokonalosti je projevem kvality dobra. I ta ovšem připoutává člověka k hmotnému světu. Cílem oddaných je proto oprostít se od těchto vlastností a dosáhnout stavu, kdy je člověk schopen čisté oddané služby. „V současné době (*kalijuze*) je nejlepší metodou k dosažení zralého stadia lásky k Bohu zpívání Mahámantry.“ V této době úpadku již lidé nežijí tak dlouho, aby mohli praktikovat *džňánamárgu* či jógu, ale je třeba odevzdat se Kršnovi a spolehnout se na jeho milost.

Kosmologie

Členové ISKCON mají na uspořádání vesmíru náhled vycházející z jejich višnuistické interpretace véd jak je popsána v Bhágavatapuráně. Tato kosmologie vychází z cyklického pojetí času, neustálého vznikání a zanikání, které je ovšem podřízeno komickému řádu (*rita*). Počátek vesmíru je zde pojímán tak, že z pupku Mahávišnu vyrostl lotosový květ, ze kterého povstal Brahma, kterého oddaní chápou jako poloboha. V té době byla všude tma a vesmír byl částečně naplněn vodou. Brahma pak začal konat velkou askezi, kterou prováděl nepředstavitelně dlouhou dobu. Poté mu bylo dáno poznání a začal tvořit svět. Tímto aktem Brahma porušil prvotní rovnováhu tří kvalit (*gun*), na základě čehož vznikají jednotlivé složky hmotné přírody (*prakrti*). Stvořením začíná Brahmův den, který trvá 4 320 000 000 lidských let. Poté je svět zničen a následuje Brahmova noc. Na začátku dalšího dne je svět znovu stvořen. Období Brahmova dne se nazývá *kalpa*. Brahmův život se také dělí na tisíc období, nazývaných *mahájuga* (velký věk). Každý den Brahma tvoří čtrnáct Manuů, praotců lidstva, jejichž život (tzn. trvání lidstva v té které době) je období nazývané *manvantara*. Každá tato *manvantara* se dělí na čtyři *jagy* (věky) – *satjajugu*, *trétajugu*, *dváparajugu* a *kalijugu*. Každá je kratší než ta předchozí a také se zhoršují životní podmínky lidí v ní. V *kalijuze*, která začala bitvou na Kurukšétře před 5 110 lety morálka upadá, lidé nedodržují pravidla a jsou stále horší.

Co se celkového uspořádání vesmíru týče, členové ISKCON velmi ostře rozlišují materiální a duchovní svět. Duchovní svět není podřízen zanikání a vznikání a trvá stále. V tomto světě tráví duše čas v zábavách s Kršnou. Kromě toho ovšem existuje svět materiální s obrovským počtem vesmírů, které vznikají a zase zanikají. Každý takový vesmír má svého Brahma, takže probíhá neustálé vznikání a zase zanikání. Tento materiální svět vzniknul z Kršnovy energie pro duše, které se chtěly bavit nezávisle na Bohu, což v duchovním světě není možné.³⁴

Praxe

Základní jednotkou ISKCON jsou chrámy, které zakládal Prabhupáda, nebo jeho žáci. Při nich vznikají komunity, kde oddaní společně žijí. Ve městech také často fungují kulturně-

³⁴ Podle rozhovoru s oddaným Prija kírta dásem 13. 6. 2008 (viz příloha 1).

vzdělávací střediska a vegetariánské restaurace, kde se nabízí *prásadam*, jídlo obětované Kršnovi. Na venkově oddaní budují farmy, kde se snaží žít podle hesla „jednoduchý život, hluboké myšlení“ a snaží se o tradiční hospodaření, bez moderní techniky. V současné době tyto farmy produkují nejrůznější druhy bio-potravin. Organizace života v jednotlivých komunitách podléhá velké decentralizaci a je do velké míry ponechána na vlastním rozhodnutí. Při některých komunitách bývají někdy zakládány vlastní školy – tzv. *gurukuly*, které děti navštěvují místo škol státních. Existuje ale mnoho oddaných, kteří v komunitách nežijí. Dříve měli tito status „Krishna Friends“ („Přátel Kršny“), ale dnes mohou mít i plné členství.

Přijímání nových členů je v kompetenci konkrétních středisek, ale většinou zájemce prochází několikaměsíční zkušební lhůtou, která ověřuje jeho odhodlání a způsobilost. Poté následuje určité období života v komunitě, kdy si nováček zvyká na způsob života ve společenství. V této době studuje svatá písma, účastní se aktivit komunity a vybírá si duchovního učitele. Poté co je u některého gurua přijat, připravuje se na zasvěcení. Inicie se nazývá *haré náma díkšá*, tzn. zasvěcení do svatého jména. Při ní oddaný slíbí dodržování čtyř zásad višnuistické etiky a pravidelné zpívání mantry „Haré Kršna“. Dostane také nové sanskrtské jméno a k němu titul *dása* či *dásí* („služebník“ resp. „služebnice“, míní se Pána). Později může ještě projít bráhmanským zasvěcením.

Ti, kdo se rozhodli žít v chrámu, musí 1728x denně zopakovat známou mantru, což si odpočítávají na růžencích o 108 zrnkách (16 kol celého růžence). Taková modlitba se nazývá *džapa* a trvá zhruba dvě hodiny. Prabhupádův guru absolvoval 64 okruhů zpěvu a jejich omezení je jeden z mála ústupků, které Prabhupáda přijal. Při svém zasvěcení dostanou věřící indická jména. Někteří si holí hlavy, ale vždy si nechávají *šikhu* – copánek značící individualitu. Označují si čelo a dalších sedm bodů na těle *tilakou*, posvátnou hlinou (což mj. vyjadřuje, že tělo je chrám Boží) a jako oblečení nosí muži *dhóti* (pruh látky kolem pasu) a *kurtu* (košili), ženy *sári*. Muži nosí většinou jednobarevný oděv (ve stádiu celibátu šafránový, ženatí a začátečníci bílý), ženy mívají *sári* pestřejší. Ty by také měly mít vlasy zakryté šátkem. Vdovy se na znamení smutku oblékají do bílého a také si holí hlavu. Vdané ženy si na čelo malují červenou tečku. „Všichni členové se musí vzdát masa, ryb a vajec, alkoholu, tabáku, drog, čaje a kávy, sázení, sportů, her a četby románů a také sexu s výjimkou manželského za účelem plození...“³⁵

V komunitách se také dodržuje dělení života do čtyř stádií (*ášramů*). Žáci v celibátu jsou *brahmačárini*, *grhasthové* jsou ženatí hospodáři, *vánaprasthové* se pomalu odpoutávají od světských závazků a *sannjásini* žijí odříkavým náboženským životem. V ISKCON je ale běžné, že mnoho členů žije v prvním stádiu, nebo z něj přecházejí rovnou do *ášramu* čtvrtého. Guruem se může stát člověk v jakémkoli životním stádiu a může jím být i žena. Nejčastěji ovšem guruové bývají muži-*sannjásini*. Pouze guru může udělit zasvěcení, jinak by se přerušila *parampará* - učednická posloupnost. Duchovnímu učiteli bývá prokazována úcta pramenící z jeho postavení zástupce Kršny.

Indické pojetí sociální skutečnosti se nazývá *varnášrama*. Výše zmíněné rozdělení do čtyř *ášramů* doplňuje dělení do čtyř varen, mezi něž patří *bráhmani* (kněží a inteligence), *kšatrijové* (králové a vládcí), *vaišjové* (obchodníci, řemeslníci a zemědělci) a *šúdrové* (služebníci). První tři varny jsou *dvidža* – dvojzrozcenci. Toto rozdělení je v Indii přítomno již nejméně dva tisíce let, ale občas (zejména v moderní době) se objevují hnutí, která tyto rozdíly odmítají. Čaitanja např. přijímal za své žáky i *šúdry*, a podobně i po hinduistickém obrození se rozvinula teze, že tyto rozdíly jsou přirozené, ale nikoli ovlivněné zrozením. Prabhupáda navázal na toto pojetí a tvrdí, že dělení lidí do varen je přirozené – každý může dělat něco jiného – ale není ovlivněno zrozením. V západní společnosti jsou varny smíšené,

³⁵ Barrett, str. 171.

ale podle oddaných je ve „védách“ řečeno, že „*vaišnava* je více než *bráhmana*“.³⁶ Proto se členové hnutí chápou vně těchto tradičních varen. I ostatní chápou jako směs, kde některé vlastnosti převažují. Při vstupu do hnutí se mimo jiné zkoumá, k jaké činnosti budoucí oddaný směřuje. Ačkoli po vstupu bývá běžné, že oddaný vykonává práci, která s jeho předchozí činností nemá nic společného, aby se osvědčilo, že se plně oddal Kršnovi, tato původně určená varna může mít vliv později, kdy oddaný směřuje k nějakému dalšímu zaměstnání v rámci hnutí.

Vstup do hnutí je sice vstupem do nového života, ale Prabhupáda zdůrazňoval např. úctu k rodičům, takže nový život neznamená „naprosté zpretrhání všech sociálních vazeb“.³⁷ V rámci českého hnutí toto zejména zpočátku nebylo příliš dodržováno a mnoho lidí, kteří přišli, takto řešilo svůj problém s rodiči. Později ale hnutí na vyřešené vztahy začalo klást důraz³⁸ a v současné době, kdy je již atmosféra ve společnosti přátelštější, bývá časté i udržení určitých styků i mimo bezprostřední rodinu.

Oddaní se účastní mnoha bohoslužeb, které se konají v chrámové místnosti, kde je umístěn oltář s božstvy. Každý bohoslužebný prostor odkazuje k Vrndávanu, místu, kde se žil Kršna. Dominantou oltáře bývá *pañca-tattva* – pět podob Boha. Šrí Čaitanja Maháprabhu je zde vyobrazen jako inkarnace Kršny a s ním jeho čtyři společníci. Další vyobrazení zahrnují *trimúrti*, Nárasimhu a poslední guruy gaudíjské *sampradáji*. Obřad uctívání Pána se nazývá *árati* a Kršnovi jsou při něm nabízeny obětiny v podobě vonných tyčinek, květin, vody atd. Oddaní ovívají oltář vějířem a zpívají mantry a *bhadžany* (opěvování Kršnových činností a zábav). Tím se oddaní stávají účastníky těchto dějů. *Árati* se provádí několikrát denně a kromě uctívání božstev (*múrti-púdžá*) může jít také o uctívání učitele (*guru-púdžá*) či posvátné květiny (*tulasi-púdžá*). Obětování jídla se provádí také třikrát denně, ale není veřejné. Dalším obřadem je omývání božstev (*abhišék*), prováděné jednou denně.

Višnuistické svátky hrají v životě oddaných velkou úlohu. Jejich kalendář je lunární, ale každý třetí rok se přidává jeden měsíc bez svátků, aby období jednotlivých obřadů alespoň zhruba odpovídalo lunárnímu kalendáři a ročnímu období. Nejdůležitější svátky jsou tyto.³⁹

- 1) příchod Nitjánandy, který je považován za inkarnaci Balarámy (konec ledna – začátek února);
- 2) příchod Čaitanjova společníka Advaity, který je pokládán za inkarnaci Mahávišnu (únor);
- 3) příchod Šrí Čaitanji (*gaura-púrñima*). Tímto dnem začíná kalendář bengálských višnuistů (konec února – polovina března);
- 4) příchod Rámy (duben);
- 5) příchod Balarámy (srpen);
- 6) příchod Šrí Nrsinhy;
- 7) příchod Kršny (*Šrí Kršna džanmáštámí*, polovina srpna – začátek září);
- 8) příchod Rádhy (*Rádhaštámí*, září);
- 9) zabití démona Rávany Rámou (*Ráma vidžajótsava*, říjen);
- 10) svátek krav spojený s oslavou zvednutí Góvardhany Kršnou (*gó púdžá*, *góvardhana púdžá*, konec října – polovina listopadu).

Dalším důležitým prvkem v hnutí je jejich důraz na jídlo. Oddaní zdůrazňují vegetariánství a stravu, která nemá *karmické* důsledky. Když Prabhupáda přijel z Indie, přivezl s sebou také řadu tradičních receptů, které se v hnutí udržují dodnes. Kromě masa

³⁶ Rozhovor s Trilókátinou dásem 12. 2. 2009. Viz příloha 4.

³⁷ Mrázek, str. 39.

³⁸ Viz příloha 4.

³⁹ Opět podle Mrázka, str. 44-5.

v nich chybí i některé další potraviny, jako např. česnek a cibule (jsou v kvalitě vášně) nebo houby (kvalita nevědomosti). Protože všechno jídlo je před snědením obětováno Kršnovi, je třeba aby bylo připraveno v čistotě jak fyzické, tak rituální. Kuchyně je takto místem, kam by neměl mít přístup běžný *karmí* (nevěřící) a kde by se nemělo mluvit ani přemýšlet o ničem, co nesouvisí s vařením a s náboženstvím. Když oddaní takto uvaří pokrm, obětují jej Bohu, což znamená, že část z každého chodu postaví před oltář a odřikávají se motlitby. Poté je jídlo opravdu *prasáda* – Boží dar, do něhož Kršna vložil svou energii, která je v něm nejdůležitější a kterou se člověk očišťuje. Oddaní často nabízejí *prasadam* i na ulici, protože tím podle jejich víry pomáhají obyčejným lidem přijmout Kršnu.

To je jedna z mnoha veřejných aktivit hnutí. Mezi další lze počítat *sankirtanové* průvody, kdy oddaní zpívají *mahámantru* a očišťují tak nejen sebe, ale všechny, kteří je zaslechnou. Další variantou je *pádajátra*, průvody s vozy taženými volským spřežením, které cestují na různé vzdálenosti. ISKCON pořádá veřejné přednášky a kázání ze svatých písem a jejich stánky se také často objevují na hudebních festivalech. Asi nejproblematictější stránkou je rozdávání knih.

Každodennost na farmě

Oddaní vstávají každý den kolem čtvrté až půl páté ráno, aby stihli ranní hygienu před pobožností začínající v pět hodin. Protože spánek rituálně znečišťuje, musejí se ráno nejen celí umýt, ale i vytrít místo, kde spali, aby nezůstalo znečištěno. Na farmě spí odděleně muži a ženy, spí se ve spacích pytlích na holé zemi. Místo sprch jsou v koupelně kohoutky, ze kterých se napouští voda do kýblu, ze kterého si ji člověk nabírá a polévá se jí.

Po takovéto ranní hygieně přichází na řadu ranní pobožnost. Rituály jsou několikeroého druhu. Jeden oddaný má na starosti omytí oltáře a božstev, trubení na lasturu (symbol Višnu) a vede rituál. Při tom se zpívá *mahámantra*, případně jiné mantry. Poté přichází na řadu uctívání buď božstev, gurua, nebo posvátné květiny *tulasí*.⁴⁰ Při tomto obřadu (který jsem zažil nejčastěji) se shromáždí na jedné straně muži, na druhé ženy, obcházejí posvátnou květinu, zpívají mantry a obřadně ji uctí kadidlem a vodou. Při obřadech je důležitý zpěv, doprovázený bubnováním na *mrdangu* (indický bubínek) a malými činely. Další součástí obřadu je čtení z Bhavadgíty, Šrímad Bhágavatamu a z Prabhupádovy biografie, přičemž toto se neprovádí vždy. Po něm zpravidla následuje krátká improvizovaná přednáška.

Když ranní obřad skončí, následují dvě hodiny vyhrazené pro *džapu*. Někdy si oddaní jsou na část této doby lehnout s tím, že *džapu* odřikávají později během dne. Také se připravuje snídaně a v osm až v půl deváté následuje další pobožnost, po které se podává jídlo. Příliš se zde neliší jídlo ranní od poledního, snídaně je zde opravdovou hostinou, kde se člověk nají dosyta. Zbytek dopoledne je vyhrazen práci, oddaní se rozcházejí po svých povinnostech na farmě, někteří odcházejí pracovat na pole a udržovat zahrady, jiní opravovat zemědělské stroje, zajišťovat administrativní záležitosti či jiné činnosti důležité pro zdárný běh farmy. Kolem druhé hodiny je oběd, po kterém se opět všichni rozcházejí za svou práci. Tou se zabývá až do podvečera, kdy o víkendu bývá ještě večerní program (obřad), ale v civilnějším týdnu se často vypouští s odůvodněním, že pro těch pár lidí, kteří na farmě jsou, to nemá smysl. Poté se oddaní již pomalu připravují na večer, někteří odřikávají *džapu*, kterou nestihli ráno, jiní si připravují práci na další den, čtou knihy, nebo si povídají. Oddaní většinou nevečeří, někteří si dají jen zbytek jídla od oběda či hrnek horkého mléka. Mezi osmou a devátou hodinou večerní se zpravidla chodí spát.

Tento poněkud fádni životní rytmus je ovšem přerušován poměrně častými svátky („feasty“) a víkendovými programy pro návštěvníky mimo farmu. Při takových příležitostech se sice také vstává v obvyklou dobu a obřady bývají také, ale místní oddaní se často věnují

⁴⁰ Druh bazalky.

hostům, provádějí je po farmě, ukazují jim zdejší život, případně bývá na programu nějaká hudba či divadlo. Také oběd bývá větší a po něm následuje delší čas kdy se debatuje a odpočívá. Protože oddaní také často cestují mezi jednotlivými centry, další možnosti, jak přerušit stereotyp života v chrámu jsou veřejné *kírtany*, rozdávání knih či jídla, nebo cesty do jiného chrámu ať v rámci republiky nebo do zahraničí. Pokud mohu soudit ze své zkušenosti, mladší oddaní těchto možností využívají častěji, zatímco rodiny s dětmi zůstávají spíše na jednom místě a starší oddaní obecně dávají přednost participaci na fungování jednoho centra, než misii.

Jazyk

Při rozhovorech a četbě knih, které hnutí jsem si všiml, že oddaní užívají některých slov tak, že se jejich užití liší od českého standardu. V následujících řádkách bych rád uvedl některé z nich. Časté je užívání výrazů sanskrtských či bengálských, často libovolně zaměňovaných, oddaní také při řeči často přecházejí z jednoho úzu výslovnosti (novindické jazyky nemají vokalické „r“, tedy „*Krišna*“) do druhého (sanskrt, stejně jako čeština toto „r“ má, tzn. „*Kršna*“). Mnoho těchto výrazů se vztahuje k filosofii a nauce, jiné i k praktickému životu a zejména k vaření.

Vzhledem k mezinárodní povaze hnutí a tomu, že jsou oddaní více či (spíše) méně systematicky vedeni k tomu, aby si osvojili angličtinu, často v rozhovorech nalezneme anglické výrazy, a to nijak počeštěné, ale užívané naprosto přirozeně v řeči. Při „programech“ je naprosto běžné, že se čte z anglické knihy a další oddaný překládá do češtiny, nebo se překládá přednáška guru, který nemluví česky. Např. pro vedoucího chrámu se často užívá označení *temple-president*, při rozhovorech jsem potkal slova jako *marriage-maker*, *explosion* atd.⁴¹

První typ zvláštního významu slov se týká poměrně specifického prostředí, totiž české indologie. Hnutí se chce odlišit od převládajících názorů ve vědecké komunitě a činí tak i po stránce jazykové. Co se konceptu týče, oddaní např. nepoužívají označení hinduismus, protože pro ně je to *sanátana dharma*, tzn. „věčný řád“. Striktně zastávají názor, že hinduismus je západní konstrukt, který s realitou nemá nic společného. Takové názory se sice objevují i mezi indology, ale přesto bývá koncept hinduismu většinou, byť s určitými výhradami, přijímán. Oproti tomu čistě jazykové (a vědomě odlišené) jsou pojmy *višnuista* (užíváno indology) a *vaišnava* (užíváno v ISKCON). Trilókátma dása⁴² mi přímo řekl, že se snažili o odlišení od vědeckého prostředí. Poněkud paradoxní na tom je, že se takto vzdalují od indické podoby těchto slov, protože *vaišnava* je anglické označení pro vyznavače boha, který se jak v češtině, tak v indických jazycích nazývá Višnu.

Druhý typ zvláštního užití slov souvisí s tím, že po revoluci, když se hnutí v Čechách ustavovalo, vznikla potřeba rychle přeložit poměrně velký korpus knih. Tato potřeba spolu s nezkušeností některých překladatelů se odrazila na kvalitě překladů.⁴³ Takto si vysvětlují např. neustálé užívání slova „realizace“. V běžné češtině znamená uskutečnění, zatímco v angličtině „to realize“ znamená zároveň něco pochopit. Takto jej také užívají členové hnutí. Toto užití lze ilustrovat na mnoha příkladech. Za všechny např.:

„(...) realizace Božské Osobnosti, Šrí Kršny, je realizace všech jeho transcendentálních aspektů jeho úplné podoby.“⁴⁴

„Realizuješ, že nejseš toto tělo.“⁴⁵

⁴¹ Viz příloha 4.

⁴² Viz příloha 4, str. 14.

⁴³ Viz příloha 4, str. 12.

⁴⁴ A. Č. Bh. S. Prabhupáda, Bhagavadgíta taková, jaká je, The Bhaktivédánta Book Trust, Praha 1991, str. 11.

Již z těchto příkladů je evidentní, že není možné užití slova „realizace“ v Haré Kršna chápat jen v českém významu uskutečnění. Dle mého názoru je to dáno špatným překladem z angličtiny, který ovšem v základní literatuře hnutí čtou všichni oddaní a dále se tak učí užívat slovo tímto neobvyklým způsobem.

Třetí typ je pravděpodobně odvozen z kalkového překladu indických spojení, kdy jsou běžně užívaná slova použita v netypických spojeních. Jeden z příkladů může být užití slova „nektar“. I v češtině je nektar nápoj bohů, ale oddaní jej užívají pro popis jakéhokoli dobrého zážitku.

Ekologie

ISKCON se snaží o určitou ekologickou reformu, která je vyjádřena v praxi v projektech zemědělských komunit a požadavku vegetariánství. Masný průmysl totiž podle oddaných přispívá ke znečištění vod a ovzduší, odlesňování, zvětšování pouští, nedostatku vody a erozi půdy. ISKCON se proti tomu staví snahou o ochranu zvířat (zejména krav), která staví na několika základních premisách. 1) lidé by neměli zabíjet zvířata a měli by s nimi mít soucit; 2) nejhodnotnější zvířata vzhledem k užítku jsou krávy, protože poskytují palivo, hnojivo, sílu, mléko a kůži; 3) zabíjení zvířat je činem podléhajícím karmanovému zákonu a proto se negativně promítá do chování jedinců i celých společností; 4) lékařské studie ukazují, že maso je pro lidské zdraví škodlivé; 5) hromadné zabíjení zvířat narušuje soucit a omezuje ohleduplnost vůči životu; 6) masitá strava je dražší; 7) při masovém vegetariánství je naděje na zvýšení produkce potravin a záchranu milionů lidí před hladem.

Jsou zde patrné dvě linie argumentace. První vychází z tradičního hinduistického názoru, že všechny živé bytosti jsou si vpsledku příbuzné, podle višnuistické teologie mají všechny nadduši (*paramátman*). Z toho je také odvozen ideál neublížování (*ahimsá*) a soucitu. Dalším prvkem je zde koncept *karmanového* zákona, podle něhož v sobě každý čin nese své následky. Proto jsou naše nynější problémy dědictvím minulých skutků a naše nynější skutky zase ovlivňují naši budoucnost. Řešením oddaných zde je obrátit svou mysl k Bohu, což pomůže tyto problémy odstranit. Důležité je zde také to, že pokud se člověk cele oddá Bohu a věnuje mu plody svých skutků, dochází ke snížení vlivu materiálního světa a člověk se osvobozuje od *karmanového* zákona.

Druhá linie vychází ze sekulárních argumentů – škodlivost masité stravy, finanční nákladnost, vliv masného průmyslu na životní prostředí a nutnost snížit bídu chudých lidí. Řešením je potom jídlo obětované Kršnovi – *prasáda*.

Oddaní se ale nespokojují jen s odmítáním světa jaký je, ale mají taky určitou vizi toho, kam by měla směřovat reforma. Nový směr se musí opírat o duchovní základ, lidé se musí obrátit k Bohu a teprve poté je možné založit novou společnost. V té by lidé žili jednodušším zemědělským životem v komunitách a menších městech. Jejím základem by pak byla *varnášrama*, přirozené rozdělení lidí na čtyři sociální kategorie.⁴⁶

Epistemologie

V čaitanjojské tradici je uznáváno šest zdrojů poznání, ale různí učitelé na ně kladli různé důrazy. Tři z nich, které zdůrazňoval Bhaktivinód Thákur jsou písma (*šabda*), logický úsudek (*anumāna*) a vnímání a zkušenost (*pratyakša*). Thákur rozděloval texty na dva druhy – 1) texty o fenomenálním světě (*artha-prada*), které lze logicky analyzovat, a 2) texty o světě transcendentním (*paramártha-prada*), které analyzovat nelze. V jeho pojetí je *artha-prada* i Bhagavatapurána.

⁴⁵ Trilókátma dása, rozhovor 12. 2. 2009 (viz příloha 4).

⁴⁶ Viz Lužný 2004, str. 46-50.

Prabhupáda zdůrazňoval jiné momenty. Podle něj je náboženství pevně spojeno s filosofií a je třeba porozumění a logického úsudku. Přesto ale písmo považoval za bezchybná, pojímal je doslovně a odmítal jiné než tradiční interpretace. Jeho pojetí je tedy poněkud dogmatictější, než u Thákura. Postupně se u něj vyvíjel určitý exkluzivismus a také v posledních letech kladl stále větší důraz na roli gurua.

Postoj k moderní vědě

Jelikož je Prabhupádovo učení často nazýváno „věda o duši“, je zajímavé shrnout, jak se Prabhupáda stavěl k moderní vědě. Často odkazoval na různé vědce jako na autority a proti nejrůznějším filosofickým a náboženským spekulacím stavěl „vědu“ jako pravý způsob poznání. Přesto jeho pojetí vědy mělo určité specifické rysy. Uznával sice její platnost, ale také tvrdil, že k dokonalému poznání je třeba písem. Často je citováno Prabhupádovo přesvědčení, že lidé nemohli doletět na Měsíc, protože podle véd je vzdálenost taková, že by ji nebylo možno tak rychle překonat, ale jeho názory se vyvíjely a později již Prabhupáda přiznával, že tuto otázku ponechává nevyřešenu pro své žáky.

Zajímavým projektem je Bhaktivédántův institut, který se snaží o sladění véd s moderní vědou. Pořádal například konferenci „Syntéza vědy a náboženství“ a dva autoři spadající pod tuto instituci napsali knihu „Forbidden archeology“, kde se snaží podat důkazy proti standardnímu modelu vývoje člověka na Zemi ve prospěch modelu védského.⁴⁷

Autorita

V ISKCON a v čaitanjovské tradici máme několik zdrojů autority.⁴⁸ První z nich je guru. Mnoho kritiků sekt chápe gurua jako charismatického vůdce vyžadujícího slepou poslušnost. V ISKCON je tento postoj oprávněný jen do jisté míry. Svrchovaná autorita je zde samozřejmě Bůh. Protože je guru zástupcem Boha na zemi, má se mu také prokazovat patřičná úcta, což vede oddané k pokoře. Přesto je ale několik typů guruů. *Čaitja-guru* je přítomen v každém člověku a vede jej ke správnému jednání. *Dikšá-guru* zasvěcuje a předává mantru (*dikšá* znamená „zasvěcení“). *Šikšá-guru* pak dává rady a pokyny, podle kterých by se oddaný měl chovat. Pro to, aby se člověk mohl stát guruem existují určité podmínky dané tradicí. Jedna z nich je původ, který ale v čaitanjovské tradici nehraje příliš velkou roli. Další jsou dobré vlastnosti jako oddanost, láska apod., a samozřejmě také ovládnutí vlastností špatných. Poslední důležitou podmínkou jsou znalosti a zkušenosti, zejména znalost textů a meditační zkušenost.

Druhým typem autority jsou náboženské texty. První z nich je šástra, do které se zařazují šruti i smrti, nejdůležitější je ovšem Bhagavadgíta, Bhágavatapurána, upanišady, v menší míře pak védánta sútry. Postupně také získávaly na důležitosti tradiční životopisy, což je pochopitelné uvážíme-li, že Čaitanja byl Kršnovým *avatárem*. Bhagavadgíta i Bhágavatapurána jsou přijímány doslovně, ale je nutné, aby je takto vykládal učitel.

Institucionalizace a její problémy

Martin Fárek ve své disertaci poukazuje na určité problémy vznikající z toho, jak se ISKCON postupně institucionalizoval.⁴⁹ Užívá k tomu rozdělení institucí dle T. O'Connella na měkké, střední a tvrdé. Měkká instituce je zde pojímána jako symbolická interakce a poukazuje k tomu, co mají členové takové instituce společného. U oddaných by to bylo např. společné zpívání, vaření a nauka. Střední instituce je charakterizována skupinami a vazbami mezi nimi, např. vztahy mezi žákem a učitelem. Tvrdá instituce je pak centralizovaná výkonná autorita, organizace využívající ekonomické a politické zdroje ke svým cílům.

⁴⁷ Viz Fárek, str. 107-112.

⁴⁸ Viz Fárek, str. 85-99.

⁴⁹ Viz Fárek, str. 83-4, 99-107, 120-125.

Původní čaitaniovská tradice byla takto charakterizována zejména měkkým a středním typem instituce, první „tvrdší“ instituce by zde byla Gaudíja math. Na počátku po Prabhupádově příjezdu do USA měl ISKCON podobu měkké instituce, mezi lety 1966-8 se pomalu formuje základ střední instituce. Důležitým momentem bylo sjednocení pobožnosti pro celou organizaci a další sjezdy a koordinovaný postup chrámových vedoucích.

Na přelomu 60. a 70. let se tvoří jádro tvrdé instituce zavedením chrámových vedoucích, sekretářů a pokladníků, což později vrcholí založením GBC. Chrámoví vedoucí ale patří stále ještě spíše do oblasti instituce střední a byli důležitým mezičlánkem mezi řadovými oddanými a GBC. Později, v době ustanovení guruů, se na institucionálním základě objevily dva typy problémů. Jeden byl v rovině měkké a střední instituce, tzn. zdali byli tito guruové vybráni správně. Mnoho jiných žáků Prabhupády mělo totiž pocit, že byli opomenuti. Druhý rozpor byl mezi střední a tvrdou institucí – mnoho guruů bylo totiž zároveň členy GBC.

Na tomto rozdělení je vidět, že ISKCON byl založen jako měkká instituce a jak se rozrůstal, postupně se vyvinul typ instituce střední a tvrdé. Zde také začaly problémy. Zatímco měkká instituce je poměrně spontánní záležitostí, střední již vyžaduje autoritu. Tvrdá instituce již má často odlišně definované cíle. Když např. jednotliví guruové a chrámoví vedoucí tlačili na výkonnost při prodeji knih a zanedbávali tak potřeby svých oddaných, sloužili spíše tvrdé instituci, která po nich požadovala peníze pro účinnější šíření víry. Takto tvrdá instituce (GBC a jí jmenovaní guruové) do značné míry překryla instituci střední (guruové bez návaznosti na jakoukoli další organizaci).

Zajímavým problémem poukazujícím na to, jak se institucionalizace podepsala na nauce jsou dva typy duchovní praxe v čaitaniovské tradici, o kterých jsem se zmínil výše v souvislosti s dalším vývojem po vystoupení Čaitanji. Jedním z nich je cesta následování předpisů (*vaidhī-bhakti*) a druhým cesta spontánní oddanosti (*rágánugá-bhakti*), která rozvíjí vizualizační techniky. Zatímco v čaitaniovské tradici se doplňují, v ISKCON je upřednostňována druhá z nich. Tvrdilo se, že na *rágánugá-bhakti* nejsou ještě žáci připraveni, a když ji později někteří začali studovat a praktikovat pod vedením jiných guruů, GBC tento přístup zakázala. Fárek to interpretuje tak, že se GBC cítila ohrožena touto formou zbožnosti, která poskytuje větší volnost a tak z pozice tvrdé instituce zasáhla do sféry instituce střední.

Je ale důležité si uvědomit, že institucionalizace v nějaké míře zasahuje všechna náboženská hnutí. Téměř každé začíná jako spontánní hnutí a postupně se stanovují pravidla, vyvíjí se a institucionalizuje. V moderní společnosti je tento vývoj navíc komplikován ekonomickými a politickými faktory. Když např. nějaké hnutí chce být uznáno za církev a požívat příslušných výhod, je třeba, aby splnilo zákonné podmínky, což již samo o sobě určitou formu institucionalizace vyžaduje. V podmínkách moderní společnosti je tedy extrémně obtížné udržet fungující a rozšířené náboženství a zároveň se vyhnout tvrdé instituci se všemi důsledky, které z tohoto uspořádání plynou. Z Fárkova pojetí je cítit jeho snaha obhájit základní myšlenku ISKCON, která pak byla zkažena právě rychle se rozvíjející institucionalizací. To je sice legitimní pohled, ale je třeba si uvědomit, že takovouto proměnou prošla všechna (zejména ta nová) náboženská hnutí.

Manželství a rodina

Podle Prabhupády jsou v manželství nejdůležitějšími věcmi společné duchovní pokroky a výchova dětí. Také je vhodné usměrňování sexuálních potřeb. V 60. a na počátku 70. let Prabhupáda manželství podporoval a žehnal mnoha sňatkům, později byl ale rozčarován množstvím problémů a rozchodů a v roce 1974 odmítl požehnat jakékoli další svatbě.

V té době bylo ale mnoho různých důvodů pro rozchody mezi partnery. Většina z oddaných byli dřívější hippies, pro které nebylo jednoduché vydržet přísné omezení

sexuality. Na počátku se partneri ani příliš nevidali, protože v chrámu sice byli muži a ženy pod jednou střechou, ale často měli na starosti různé činnosti vzhledem k tomu, že muži v celibátu by se s ženami měli stýkat co nejméně. Dalším důvodem bylo v počátcích časté přemlouvání chrámových vedoucích, aby se pár vzal. V manželském životě k problémům připínalo minimální materiální zabezpečení a někdy dost ubohé životní podmínky.

Prabhupádovo odmítnutí žehnat dalším sňatkům, čím dál tím větší počet *sannjásinů* v hnutí a snad i frustrace z nenaplněných sexuálních tužeb vedly v druhé polovině 70. let k negativní propagandě manželství. *Grhasthové* byli očerňováni a někteří noví příchozí do hnutí byli jako *brahmačáríni* paradoxně ceněni více, než dlouholetí členové, kteří ovšem měli rodinu. To také vedlo ke svého druhu misogynii. V 80. letech se situace poněkud zlepšila – zatímco v roce 1980 bylo v hnutí v USA jen 39 % lidí žijících v manželství, v roce 1990 už to bylo 65 % a 12 % rozvedených. To neplatilo vždy v Evropě, kde se větší počet *grhasthů* objevil až v 90. letech. Alarmující je statistika uvádějící, že třetina sňatků uzavřených v letech 1991-2 skončila rozvodem.

V 90. letech tedy hnutí přijalo nové směrnice napomáhající větší trvanlivosti manželství. Pokud chce pár vstoupit do manželství, existuje určitá čekací doba, než se tak může stát. V průběhu této lhůty je páru přidělováno větší množství společné práce, aby se mohl lépe poznat. Také se zpřísnila pravidla pro vstup do stavu *sannjásina*.⁵⁰

Také v českých podmínkách je zde patrný určitý vývoj. Na počátku 90. let byla většina oddaných *brahmačáríni*. Později, jak oddaní stárli a komunita vospívala, se začali ženit a přibývalo *grhasthů*. Vstup do manželství v současné době vypadá tak, že pokud oddaný zjistí, že se chce oženit, jsou dvě možnosti. Buď již má vybraného partnera a skrze autority (chrámového vedoucího, nebo duchovního učitele) se domluví, zda má též zájem, nebo partnera vybraného nemá, a v tom případě mu autorita někoho doporučí. Snaha samozřejmě je, aby oddaný vydržel bez manželství, ale když není zbytlí a je vybrán vhodný partner, nastupuje zhruba roční období, kdy se budoucí partneri poznávají, tráví spolu čím dál tím více času a snaží se vzájemně poznat. Zkoumají také své názory na různé věci týkající se společného soužití (např. na výchovu dětí, apod.). Poté proběhne občanská svatba a pár měsíců na to védský rituál, po kterém jsou teprve partneri v hnutí plně chápáni jako muž a žena.⁵¹

Žena v ISKCON

ISKCON byl často obviňován ze zneužívání žen a kritizován za své pojetí ve vztahu k nim. V čaitanjojské tradici jsou Rádha a Kršna pojímáni jako dva aspekty božství – jako Bůh a jeho síla – *šakti*. Duše jsou zde ženské povahy. V Indii také existuje soubor náboženských zásad pro ženy nazývaný *strídharma*.

Když Prabhupáda přijel do Ameriky, přivezl si z Indie různé poněkud sexistické náhledy vycházející z tradiční kultury. Přesto byl ale z hlediska indické tradice nebývale pokrokový. V chrámu nechal obě pohlaví pobývat pod jednou střechou a ženy nechal vykonávat rituál. Také jim uděloval bráhmanský status a nechal je přednášet. Udělil jim tedy rovný rituální status s muži.

V druhé polovině 70. let se ale z výše popsaných důvodů postavení žen zhoršovalo. Byl jim udělen zákaz vykonávat rituál a vyskytly se případy sexuálního a jiného zneužívání. Od roku 90. se hnutí postupně snaží o nápravu a v roce 1992 proběhl na popud GBC seminář „Pozice ženy v dnešním ISKCON“.⁵²

⁵⁰ Potud dle Fárka, str. 56-66.

⁵¹ Viz přílohy, zejm. přílohu 2.

⁵² Viz Fárek, str. 66-75.

ISKCON a děti

Výchova a vzdělání dětí byl v minulosti jeden z nejcitelnějších problémů ISKCON. Prabhupáda podporoval zavedení tradičních *gurukul*, ve kterých by se vzdělávaly děti oddaných. V Indii tyto školy fungují na internátní bázi s tím, že žijí s rodinou učitele a pomáhají mu při nejrůznějších domácích pracích. V roce 1971 byla založena první taková škola v Dallasu, roku 1975 byly otevřeny další školy v Los Angeles a Novém Vrndávanu, ovšem Dallas byl uzavřen. Postupně se vyskytovaly případy, kdy rodiče byli poměrně tvrdě přemlouváni, aby děti do těchto škol poslali, což bylo dáno jednak tradičním pohledem, jednak důrazem na výkonnost rodičů v práci pro hnutí, která by v přítomnosti dětí logicky klesala. Ve školách ale nebyli kvalifikovaní učitelé a děti často trpěly. Vyskytly se dokonce případy, kdy otec se domáhal zlepšení poměrů u Prabhupády, ale ten ve věci nic neudělal s tím, že si to má komunita vyřešit sama. Již v roce 1972 odchází z těchto důvodů první matka s dítětem. Pozdější odhady pro zneužívání dětí (bití, ponižující práce pro učitele i sexuální zneužívání) obsahují asi 20 % případů v rámci západních škol, a až 75 % případů v Novém Vrndávanu.⁵³

V roce 1990 vydala GBC v tomto ohledu rezoluci, která sice neobsahovala postihy za její nedodržení, ale přesto přišlo zlepšení. Roku 1996 byla vyslechnuta některá svědectví na jednání GBC, což vedlo k větším snahám o prevenci, prošetřování minulých případů a granty obětem. Tyto snahy ovšem poněkud minuly střední a východní Evropu a latinskou Ameriku. V některých případech také GBC pozastavila trest pro konkrétního člověka, což poněkud zpochybňuje upřímnost takové nápravy.

Alternativy

Jak jsme viděli, proběhlo v hnutí od Prabhupádovy smrti několik rozkolů. V první polovině 80. let se od ISKCON oddělili guruové Džajatírtha a Kírtánanda Bhaktipáda a založili si vlastní hnutí. Nejvýznamnější opozicí je ale hnutí *rtviků* či *ritviků* (podle sanskrtského resp. bengálského přepisu). Ti odmítli instituci guruů po Prabhupádově smrti a tvrdí, že v hnutí není nikdo, kdo by mohl být nazýván guruem. *Rtvik* je sanskrtské slovo pro toho, jenž zasvěcuje z pověření učitele, ale sám jím není. Jedině takto se podle nich může uskutečňovat zasvěcování po Prabhupádově smrti. Tento směr má vlastní organizaci „ISKCON Revival Movement“. Zejména v Británii a v USA je toto hnutí poměrně vlivné a vytrvale kritizuje ISKCON. Přestože z hlediska čaitanjevské tradice mají zastánci ISKCON pravdu v tom, že pro takovou interpretaci není opora ani v písmech, ani v činech učitelů, *rtvikové*, znechuceni způsobem organizace ISKCON, se znovu s hlavním proudem nejspíše nespojí.

Dalším hnutím je „Institut vědy o totožnosti – Mise Čaitanji“, kde je nejvýznamnější postavou Džagad guru, původně Prabhupádův žák. Ani tato skupina neuznává řešení ISKCON po Prabhupádově smrti a tvrdí, že kdokoli z žáků může být guruem. Toto hnutí na ISKCON sice neútočí, ale snaží se nabídnout alternativu tak, aby nebylo s ISKCON zaměňováno. Jeho členové nepoužívají tradiční indický oděv, o Prabhupádovi se zde mluví jako o Bhaktivédántovi a místo *mahámantry* při *kírtanech* používají mantry jiné.

Nezávisle na ISKCON vznikla organizace „Šrí Čaitanja Sarasvat math“ již založil Prabhupádův *guru-bháí*, žák Bhaktisiddhánty Sarasvatího, Bhakti Rakšak Šrídhara. Jeho žák Šríla Bhakti Sundar Góvinda ji pak začal šířit na západě a působila paralelně s ISKCON. Za Prabhupádova života byly vztahy mezi oběma organizacemi dobré, po jeho smrti rostlo napětí a dnes je Šrí Čaitanja Sarasvat math alternativou pro oddané, kteří odcházejí z ISKCON kvůli nespokojenosti s vedením, ale chtějí zůstat u čaitanjevského náboženství.

⁵³ Viz Fárek, str. 75-83.

Zajímavou figurou související se současným ISKCON je Kundalí Dása, Američan žijící v Indii, jež byl přímým žákem Prabhupády. Po dlouhou dobu byl předním kazatelem hnutí, ale čím dál více se zaměřoval na kritiku chyb ISKCON. Postupně se stal trnem v oku vedení ISKCON a nakonec roku 1995 sám odešel. Poté působil jako nezávislý kazatel a později i guru, který udílí zasvěcení. Kritizoval zejména přístup guruů a některé praktiky ISKCON, jako rozdávání knih, ve kterém nacházel kvalit vášně, když pak oddaní soutěží kdo jich rozdál více. Původně vystupoval ostře proti schismatu s tím, že hnutí si musí vyřešit své problémy zevnitř, ale později prohlásil, že by „možná bylo lepší, aby hnutí zcela zaniklo, než aby dále ničilo dílo svého zakladatele.“⁵⁴ Ve své knize „Naše misie“ Kundalí dása říká, že v hnutí probíhalo sebeodcizení a přehnaná identifikace se společenstvím.

Srovnání a některá obecná sociologická témata

Hledání jednoty

D. Lužný ve své knize „Hledání ztracené jednoty“⁵⁵ poukazuje k tomu, že moderní svět se mnohým jeho obyvatelům jeví jako zmatený, postrádající smysl. Je otázkou, zda je to antropologická konstanta, ze které vycházejí všechna náboženství, nebo zda je to rys pouze pozdně- či post-moderní společnosti, ale hledání onoho závazného smyslu a jednoty ve světě je důležitým (možná nejdůležitějším) aspektem různých nových a alternativních náboženství.

V případě ISKCON je smysl dodáván na základě védské kosmologie, která poukazuje k věčnému střídání obrovských časových úseků s danými pravidly. Jelikož se nyní nacházíme ve věku *kali*, posledním ze čtyř sestupných období, mravy upadají a lidé se odklánějí od *dharmy* (řádu). Na tomto modelu staví Prabhupáda svou kritiku západní společnosti, kde lidé porušují zásady, nestarají se o duši, ale jen o materiální tužby. Na tuto kritiku slyšeli příslušníci kontrakultury 60. let a hnutí se snažilo se od toho špatného světa izolovat. Proto také členové žijí v komunitách a dodržují přísná pravidla, což je od ostatního zkaženého světa odděluje.

Na druhou stranu, na rozdíl od některých ostatních hnutí, se oddaní společnosti nevyhýbají, neschovávají se do jakési Epikurejské zahrady, ale vycházejí do společnosti kázat. Snaží se ji tedy aktivně změnit. Majoritní západní společnost je pro ně špatná, ale s touto špatností se ale vyrovnávají tak, že žijí uprostřed této společnosti jiným způsobem, žárlivě střeží svůj způsob života a snaží se jej propagovat. S tím souvisí např. názor mnoha oddaných, že jejich knihy mění lidi a svět, že bez jejich rozdávání knih, by na tom svět již teď byl mnohem hůře, než je.⁵⁶

S tím souvisí i nauka, že člověk je zejména duše a neměl by se přehnaně identifikovat se svým tělem, sociálním statutem a dalšími pomíjivými věcmi. Z tohoto důrazu na duši plyne určité opovrhování materiálním světem a také vlastním tělem a jeho požitky. Ačkoli je materiální svět tvořen také Kršnovou energií, důraz je zde kladen na duchovní svět, který je mnohem vyšší a lepší, než svět materiální.

Klasifikace náboženských hnutí podle vztahu ke světu

Lužný ve své knize „Nová náboženská hnutí“⁵⁷ nastiňuje různé možnosti typologizace náboženských hnutí. Jedním z nich je dělení R. Wallise, který dělí náboženská hnutí na ta, která svět přijímají, ta, která jej obývají a ta, která jej odmítají. Náboženství potvrzující svět

⁵⁴ Mrázek, str. 54.

⁵⁵ Lužný 2004, str. 11, 15-17.

⁵⁶ Viz např. příloha 4, str. 12.

⁵⁷ Lužný 1997, str. 42-44.

nejsou nijak zásadně kritická a typicky se snaží rozvíjet hodnoty jako zdraví, spokojenost, materiální blahobyť, rodinná harmonie apod. Náboženství obývající svět se ke světu staví spíše indiferentně a snaží se většinou rozvíjet hlavně osobní zbožnost. Náboženství svět odmítající zakládá své působení na kritice světa, na přesvědčení, že je zkažený a že je třeba toto napravit. Je zde častý radikální dualismus, který odlišuje svět od Boha a svět duchovní od světa materiálního. V tomto typu náboženských hnutí se často vyžaduje, aby člověk omezil kontakty mimo náboženskou skupinu a okolní svět je odsuzován jako zkažený. Časté je zde samostatné hospodaření a komunitní způsob života skupiny. Jedinec při vstupu prochází zasvěcením, jehož častým prvkem je přerod, jakési znovuzrození v nové identitě, kterým přerušuje kontakty s okolním světem a oddává se Bohu.

ISKCON by podle této typologie patřil do poslední skupiny náboženských hnutí svět odmítajících. V jeho případě ale odmítnutí neznamená, že by se na světě nepodílel, naopak je častá angažovanost v některých sociálních problémech (rozdávání jídla), vzdělávacích aktivitách (různá centra pro studium věd apod.), ekologii, kulturních akcích atd. Členové ISKCON totiž svět jako takový zcela neztracují, ale snaží se jeho zkaženost napravit.

ISKCON je typem náboženského hnutí, které se snaží své členy co nejvíce zapojit do aktivit hnutí. S tím souvisí množství času a energie, kterou členové investují do potřeb hnutí investují. Podle mého názoru s tím může souviset i proces konverze. Při svém pobytu na farmě Krišnúv dvůr jsem se setkal s několika oddanými, kteří každé ráno docházeli z okolních vesnic, přes den se účastnili práce a „programů“ (jak sami nazývají každodenní rituály), aby se večer převlékli do běžného oblečení a zase odešli přespat domů. Vzhledem k tomu, že jsem tam také potkal několik takových, kteří přicházeli podívat se jak ekologická farma funguje, připadalo mi, že by v tomto případě mohl proces konverze probíhat tak, že se jedinec nejprve zapojuje do poměrně sekulárních aktivit hnutí (jako zemědělská práce, kulturní akce, ochutnávka jídla apod.), aby později při každodenním styku s oddanými rozvinul i porozumění náboženské stránce a nakonec se stal plnohodnotným členem. To ovšem neodpovídá situaci v pražském chrámu a osobní historii většiny oddaných, se kterými jsem mluvil. Ti konvertovali povětšinou „klasickým“ náboženským způsobem.

Strategie přežití

Lužný⁵⁸ uvádí koncepci R. Starka, která rozpracovává několik základních předpokladů, za kterých se může náboženské hnutí udržet. Bude zajímavé si je porovnat s tím, jak funguje ISKCON. Podmínky jsou tyto:

- 1) Hnutí musí být legitimizováno návazností na určitou starší náboženskou tradici.
- 2) Hnutí si musí udržovat střední míru napětí mezi sebou a okolím. Náboženství musí nabízet určitou odlišnost, aby přilákalo nové členy, ale zároveň nesmí být zcela v opozici vůči okolí, protože by to nové členy odradilo.
- 3) Dalším prvkem je efektivní mobilizace. Členové se opravdu jako členové musí cítit a pokud je třeba něčeho dosáhnout, musí se zapojit.
- 4) K dlouhodobému fungování skupiny je třeba dosáhnout přirozené demografické struktury, která pak zajišťuje přirozenou reprodukci.
- 5) Nezbytností pro úspěch náboženského hnutí je příznivé prostředí, kde náboženství není potlačováno, kde je tradiční náboženství otřeseno sekularizací či sociálními otřesy a kde je možné dosáhnout určitého misijního úspěchu v rámci jedné generace.
- 6) Pro zapojení jedinců do skupiny je třeba hustá síť sociálních vazeb v rámci hnutí, ačkoli uzavření této sítě snižuje šance na získání nových členů.
- 7) Náboženství musí odolávat tlaku sekularizace.

⁵⁸ Lužný 1997, str. 126-7.

- 8) S čímž souvisí adekvátní socializace v rámci hnutí – děti musejí být vychovávány tak, aby byly odolné vůči sekularizačním tendencím.

Podíváme-li se, jak ISKCON odpovídá na tyto podmínky, dojdeme k následujícím závěrům. ISKCON legitimizuje svůj nárok návazností na tradici gaudíjského višnuismu, která vede skrze učitelkou poslušnost hluboko do minulosti (podle oddaných až ke stvoření vesmíru, kdy byly Brahmovi zjeveny vědy). Co se druhé podmínky týče, ISKCON opravdu zachovává střední míru napětí, protože na jedné straně svět kritizuje, na druhé straně na něm participuje. V tomto ohledu mi připadly zajímavé poměrně dobré vztahy, které měli oddaní z Krišnova dvora s lidmi z okolních vesnic. Mobilizace je v ISKCON velmi efektivní, protože členové jsou vedeni k tomu, aby se do hnutí zapojili co nejvíce. Kromě toho jsou jejich aktivity schopné přitáhnout mnoho sympatizantů i zvědavců. K popisu demografické struktury oddaných by bylo jistě třeba širšího statistického výzkumu, ale vzhledem k tomu, že mnoho ze starších členů zůstalo, a vzhledem k tomu, že od 90. let je rodina v ISKCON opět na vzestupu, tato struktura by fungovat mohla. V prostředí farmy Krišnův dvůr převažovali mladší lidé, ale je tam též několik rodin, které by zmiňovanou demografickou strukturu zajistit mohly. Protože zde hnutí nefunguje tak dlouho jako na západě, není tu příliš mnoho starších oddaných, ale vypadá to, že hnutí postupně tohoto cíle dosáhne. V sekulární České republice oproštěné od komunistického potlačování náboženství je prostředí pro náboženská hnutí jistě příznivé, přestože zdejší populace je sekularizací zasažena natolik, že je častý odpor k náboženství jako takovému. ISKCON rozvíjí hustou sociální síť velmi intenzivně, protože mnoho oddaných žije v komunitách, přesto je otevřena novým členům. Tím, jak se ISKCON staví k okolnímu světu kriticky, je zaručena obrana proti sekularizaci. Protože děti, které jsem potkal, byly ještě příliš malé, nemohu posoudit, jak funguje socializace, ale vzhledem k denním pobožnostem a despektu vůči materiálnímu světu by mohla být splněna i tato podmínka. Na základě tohoto rozboru vidíme, že ISKCON má všechny předpoklady k tomu se jako náboženské hnutí udržet a dále se rozvíjet.

Závěry

Hnutí, které začalo svůj vývoj v kulturním a náboženském vření 60. let, urazilo za dobu své existence dlouhou cestu.⁵⁹ Když Prabhupáda přijel do Ameriky, narazil na generaci, která hledala nové pojetí života. Díky poválečné prosperitě, baby-boomu a dalším faktorům, měla tato generace mladých lidí po materiální stránce takřka vše, o čem snili jejich rodičové. Tato idyla byla ale nabourávána všudypřítomným vědomím studené války, které bylo ještě umocněno zrychlující se globalizací, ke které přispělo masové rozšíření televize a mnoho dalších faktorů. Dalším prvkem byla beatnická kritika konzumní společnosti s jejím imperativem práce a spotřeby. To vše vedlo k určité krizi legitimacy zavedených institucí.

V té době vzniká jev, který se označuje jako kontrakultura.⁶⁰ J. Milton Yinger ji definuje jako případ, kdy „normativní systém skupiny obsahuje jako primární téma konfliktu s hodnotami celé společnosti, kde osobní proměnné jsou přímo zapojeny do rozvoje a udržování skupinových hodnot a kde její normy mohou být pochopeny jen s přihlédnutím ke vztahu skupiny k okolní dominantní kultuře.“⁶¹ Příslušníci kontrakultury 60. let se stavěli proti stávajícímu stavu v mnoha ohledech a jejich hledání alternativ zahrnovalo mnoho

⁵⁹ Měřeno situací v nových náboženských hnutích. V porovnání se staršími tradicemi je tato cesta samozřejmě směšně krátký výlet.

⁶⁰ Někdy se také užívá termínu opoziční kultura.

⁶¹ Yinger in: Lužný 1997, str. 35.

různých oblastí. Experimentovali s novým uspořádáním rodinného života, politiky, ekonomiky, volného času i náboženství. Globalizace a masmédiá tento proces na jedné straně umožňovaly, na druhé straně hlad po poznání jiných kultur a náhledů na svět byl hnacím motorem jejich rozvoje. Díky tomuto hledání alternativ, rozvoji globalizace a zpochybnění převládajícího metapříběhu bych se odvážil říci, že právě v 60. letech spočívají kořeny postmoderny s její relativizací a pluralitou.

Jedním ze zdrojů inspirace byly indická kultura a náboženství. Prabhupáda byl jedním z mnoha, kteří propagovali indickou kulturu na západě. Příslušníci generace, která hledala nový způsob života, byla fascinována jednoduchostí života a jasně artikulovaným myšlením tohoto učitele. Proto hnutí ve svých začátcích přitáhlo mnoho mladých lidí, z nichž někteří zůstali, jiní nikoliv. Důležitou roli zde také hrálo to, že východní (a zejména indické) myšlení bylo pro západ dlouhou dobu něčím mysticky hlubokým. Mnoho badatelů se pozastavuje nad tím, který směr indické filosofie inspiroval označení „východní moudrost“, ale faktem je, že nejasný pocit, že Indové tuto moudrost „mají“, je v nezanedbatelném počtu Evropanů i Američanů pevně zakořeněn.⁶²

V 70. letech se hnutí institucionalizovalo, získalo určité finanční prostředky a dále rozšířilo svou členskou základnu. Kromě toho se ale objevily problémy spojené jak s institucionalizací a rozšiřováním hnutí, tak s nevyspělostí organizace i oddaných. Tyto problémy se ještě zhoršily po Prabhupádově smrti. Na konci 70. a začátku 80. let procházel ISKCON určitou krizí, která se projevila zejména selháním guruů a masovými odchody členů. V 80. letech se začala uplatňovat snaha tyto problémy řešit. To pokračovalo ještě výrazněji v letech 90. V tomtéž období se ISKCON rozšířil také do postkomunistických zemí střední a východní Evropy.

Vypadá to, že ISKCON přežil svou krizi a dále oslovuje své oddané. Vzhledem k výše popsaným podmínkám přežití je poměrně pravděpodobné, že se udrží a bude se rozvíjet i nadále. V západních zemích s hinduistickou menšinou přibyl navíc postupně další fenomén, což je podpora ISKCON právě od této hinduistické minority.

Odlíšnost situace v ČR

Jednou z původních otázek, se kterými jsem začínal psát tuto práci, bylo to, jak se původně bengálské hinduistické hnutí vyrovnává se situací v ČR. Odpověď na tuto otázku se nakonec ukázala až příliš jednoduchá – stejně jako všude jinde, metodou kulturního importu. Místo toho, aby se přizpůsobila nauka či praxe, přizpůsobují se lidé a zakládají malé enklávy indické kultury uprostřed společnosti české. Propagují svou hudbu, indické oblečení, kuchyni i denní rytmus, aby se tak zbavili participace na západním materiálním světě. Protože je hnutí mezinárodní, oddaní často cestují mezi chrámy v různých zemích a tím se případné odlišnosti dále zmenšují.

Přesto jsem ale několik málo odlišností vyzoroval. Když jsem mluvil s oddanými o jejich pobytech v Indii a vyptával jsem se jich na některé další hinduistické zvyklosti jako význam astrologie, studium ájurvedy apod., bylo mi řečeno, že toto se v ČR příliš neprovádí, zatímco v Indii je mnoho oddaných, kteří se takovému studiu věnují. Podobný dojem jsem získal, když jsem mluvil s oddaným z Dánska, který popisoval co se různí lidé učí v jejich komunitě. Ačkoli toto není podloženo tvrdými daty a dělat bez dalšího výzkumu závěry by bylo ukvapené, můj prvotní subjektivní dojem byl takový, že oddaní v Čechách jsou zaměřeni spíše prakticky a na dotazy o hlubších teologických problémech, sanskrtu či jiných věcech většinou odpovídali ve smyslu toho, že jsou jen malé ubohé duše na začátku cesty a že v této fázi nějaké studium nemá smysl, důležité je si uvědomit že patří ke Kršnovi a dodržovat jeho zásady.

⁶² Viz např. Barrett, str. 163-4.

Později jsem byl nucen tento dojem poněkud poopravit. Ačkoli ani následující závěry nejsou podpořeny jinými daty, než tím, co mi řekli sami oddaní, v různých rozhovorech mi bylo opakováno, že situace v jednotlivých zemích se samozřejmě liší. Různé odlišnosti dle oddaných vyvěrají:

- a) z různých společenských podmínek v té které zemi
- b) z odlišného historického vývoje
- c) z určité národní povahy

Do prvního bodu by spadal právní systém (zda je hnutí registrováno jako oficiální náboženská skupina, politicky přijímáno) a přijetí společností. V Čechách se tyto podmínky proměnily zejména v posledních deseti letech, přičemž společnost pomalu začíná ISKCON brát jako podivnou, ale přece autonomní a nijak nebezpečnou skupinu. Zlomem v tomto smyslu byla registrace hnutí jako náboženské společnosti v roce 2002. Odlišný historický vývoj je zejména v protikladu postkomunistických zemí, kde hnutí jako takové vznikalo až po pádu komunismu na přelomu 80. a 90. let a zemí západních, které zažily původní šíření ISKCON v 60. a 70. letech. To se projevuje zejména na demografické struktuře, dále na rozvedení různých vedlejších zaměření, jako je zmiňovaná indická astrologie, ájurvéda, *hatha-jóga*, nebo *vasthu*. V hnutí bez delší tradice v postkomunistických zemích není na tyto „pomocné“ činnosti čas a místo, a zejména chybí lidé, kteří by je systematicky studovali a uměli, tudíž mohli učit. Na západě, kde je situace často konsolidovanější, jsou tyto podmínky splněny častěji. Za odlišnosti založené na národní povaze lze považovat např. odlišné typy zbožnosti v různých zemích. Oddaní s oblibou uváděli Itálii, která je silně katolická, ale podobná úcta je prokazována i příslušníkům jiných náboženství.⁶³ Dále se různé komunity liší podle zaměření – některé kladou důraz na rozdávání knih, jiné na restaurace, *harinámy* apod. Nepřipadá mi, že by česká komunita byla v tomto smyslu nějak zaměřena, i když oproti počátkům se již neklade takový důraz na rozdávání knih. Vliv na to mají i jednotliví zástupci GBC, kdy někteří jsou více konzervativní, někteří liberálnější.⁶⁴

Směrem, který jsem se tu snažil naznačit, by mohl pokračovat další výzkum, který by pravděpodobně vyžadoval delší pozorování v několika komunitách jak v ČR, tak v zahraničí. Bylo by zajímavé srovnat tendence ke studiu doprovodných činností, dále sociální strukturu (ve smyslu věku, původu, ale i stupně zasvěcení), znalosti jazyků, zaměření v rámci oddané služby apod.

Zdroje:

Primární literatura:

- Prabhupáda, A. Č. B. S., *Bhagavadgíta taková, jaká je*, The Bhaktivedanta Book Trust International, Praha 1991
- Prabhupáda, A. Č. B. S., *Nauka o seberealizaci*, The Bhaktivedanta Book Trust International, Praha 1993
- Prabhupáda, A. Č. B. S., *Vědecké poznání duše*, The Bhaktivedanta Book Trust International, Praha 1996
- Upanišady* (přel. D. Zbavitel), DharmaGaia, Praha 2004
- Vikáša, B. S., *Strípky tradičního indického života*, RadhaRaman, Praha 2007

Sekundární literatura:

⁶³ Jeden oddaný uváděl, že ho oslovovali „padre“.

⁶⁴ Viz přílohy, zejm. příl. 2 a 4.

Barrett, D., *Sekty, kulty, alternativní náboženství*, Ivo Železný, Praha 1998
Fárek, M., *Problémy institucionalizace v hnutí Haré Kršna*, disertační práce na FF UK, 2005
Flood, G., *An introduction to Hinduism*, Cambridge University Press, New Delhi 1998
L. Ondračka (ed.), *Mé zlaté Bengálsko*, ExOriente, Praha 2008
Jordan, M., *Tajemný svět Asie*, Balios, Praha 2000
Knipe, D. M., *Hinduismus. Experimenty s posvátnem*, Prostor, Praha 1997
Lužný, D., *Nová náboženská hnutí*, Masarykova universita, Brno 1997
Lužný, D., *Hledání ztracené jednoty*, Masarykova univerzita, Brno 2004
Mrázek, M., *Děti modrého boha*, Dingir, Praha 2000
Silverman, D., *Ako robíť kvalitatívny výskum*, Ikar, Bratislava 2005

Internetové stránky:

www.harekrsna.cz

www.krisnuvdvur.cz

www.krsna.wz.cz

vaisnava.cz

www.vnn.org

chakra.org

Rozhovory:

Viz přílohy 1-4, kde uvádím přepis čtyř rozhovorů s jednotlivými členy hnutí.

Příloha 1 - Prija Kírti dása, 13. 6. 2008

Tento rozhovor se uskutečnil na farmě Krišnův dvůr v rámci mého třídenního pobytu tam. Prija Kírti dás funguje jako prostředník s veřejností a na něj mne také odkazovali ostatní, když jsem se jich ptal na různé věci. Rozhodl jsem se ho tedy požádat o rozhovor. Uskutečnil se u stolu na dvoře farmy, z nahrávky jsou slyšet pávi a jiní ptáci, kteří zpívají. Museli jsme rozhovor ukončit nicméně poněkud dříve, protože jeho manželka již čekala, až odjedou do svého bydliště, které se nacházelo v sousední vesnici.

Mikuláš Tichý: Tak, první bych měl pár otázek přímo k tý nauce a... Takhle, když bylo stvoření světa, tak svět jako tvoří Brahma. A to se děje jakože na Kršnův pokyn? Nebo jak to funguje?

Prija Kírti Dása: Tak...

MT: Nebo nějak v krátkosti mi zkus povědět něco o tom stvoření.

PKD: Tak, můžu tě odkázat na Šrímad Bhágavatam, pátý díl, který popisuje právě tudletu celou kosmologii a úplně do detailů prostě. A to je právě třeba to, co fascinuje nejenom jako studenty a vůbec různý vědce, protože opravdu ta hloubka v jaký je to rozebráno, celý stvoření, naprosto fantastickým způsobem a právě na základě tadytoho pátého zpěvu se teďka bude v Indii stavět největší chrám v Asii, jehož kopuli bude vlastně model vesmíru tak jak je prezentován Védami jako...

MT: Jasně...

PKD: Taková vlastně alternativa vůči tomu současnému jako pohledu, který věda předložila...

MT: Aha, aha, m-hm...

PKD: A vlastně rozdělení těch planetárních systémů na vyšší, nižší, střední, jo?

MT: Jasně...

PKD: Prostě nebeské planety, jo, pekelné planety, jo, celá struktura vesmíru prostě tak jak je prezentována právě v tom pátém zpěvu Bhágavatamu. No a za tím účelem byl vytvořen celý tým oddaných, jako vědců, kteří prostě teďka to dávaj' dohromady a pomocí prostě počítačů, jako různých efektů, laserů a takle jako.

MT: A to bude v Indii, ten chrám?

PKD: V Indii, v Bengálsku, v západním Bengálsku přímo v našem hlavním místě, které se jmenuje Majápur, místo zjevení Čaitanji Maháprabhua, takže to je vlastně takový jako... Prabhupáda dal podnět tady k tomudle chrámu, si to přál jako, aby tohle bylo, aby jako celý svět se mohl přijet podívat jak vlastně Vědy prezentují vesmír. Takovým praktickým způsobem. No, jinak ty detaily, no prostě, to se dá studovat jako roky, ale jinak v kostce tak jako Brahma je první stvořená bytost v tomhle vesmíru vždycky, no a všechno se děje pod dohledem jako Kršny, jeho vedením, ale to je právě to, že někdy jako ty různé náboženství

mají představu, že Bůh, tak on musí dělat všechno, ne, to znamená i jako stvoření, jo a pak jako že byl unavený a musí si odpočinout (pobaveně), jo, a takový věci. Tak Kršna je... Jeho způsob jako jak on dělá věci je, že je deleguje, to znamená že někoho zmocní k tomu, aby ty věci se děly jako.

MT: Jasně...

PKD: Jinak on jako ve svojí původní jako konstituční pozici, tak on nemusí dělat nic, protože on má neskutečné množství energií a může zplnomocnit různé živé bytosti, které to pak dělají v jeho jméně a dá jim inteligenci, dá jim tu schopnost, jo? Takže právě to jsou právě ti tři hlavní jako polobozi, tak máš Brahma, Višnu a Šiva.

MT: Jasně.

PKD: Višnu ale není polobůh, ne, on je přímo jako takový jako nejvyšší osobnost božství, ale Šiva a Brahma, tak oni jsou vlastně polobozi, který jsou jako zástupci jeho v tomhle světě, a mají na starost, Brahma to tvoření a Šiva zničení, no.

MT: M-hm

PKD: Kdo má na práci to stvoření, jako technicky, tak spočívá na Brahmovi jako jo. No, všechno to začíná ne jako hrubohmotně, ale jako jemnohmotně, on se objevuje vlastně takovým speciálním mystickým způsobem. On se narodil na lotosovém květu, který vyrostl z pupku toho Mahávišnu. No a ten vesmír je temný, nic tady není, jo, prostě do půlky zaplněný vodou je tak ten tvar, je jako, vědy popisují jako *únda*, to znamená jako vejce. Ta spodní půlka je prostě voda, to je vlastně voda, která je vlastně z potu Mahávišnu, který vlastně zaplní takhle tu polovinu a on potom ulehá na ten oceán *kabadaka*. No a potom z jeho pupku vyrůstá ten lotosový květ, na kterém se zrodil Brahma, jako takový inženýr věd, tak on nejdříve provádí obrovskou *tapasju*, odříkání, aby vůbec pochopil co tady je jeho poslání. Jako jo protože, to byly jeho otázky jako, jako se narodil a teďka všude tma, nikde nic, jako, ne (pobaveně), ticho, tak on prostě vnitřně se začal ptát jako, ne? No a právě uslyšel jako zvuk „tapa, tapa“, to znamená jako *tapasja*, no tak to vzal jako pokyn a začal provádět obrovské odříkání, tisíc let, svých Brahmových let jako, což je ohromná jako doba pro nás, prostě jako času, ne? No a on získal na základě toho inteligenci, přímo od Kršny a věděl prostě aha, tak mám jako začít tvořit. No, tak pracuje nejdříve jak říkám, subtilně, celé stvoření se nejdříve odvíjí od jako těch velice jemných jako podob, tak třeba Vědy vysvětlují, že celá materiální existence, nejenom tenhle vesmír, ale i celý materiální svět, původně že to je jenom nepatrná část z toho duchovního nebe, která je překrytá určitou energií, *mahátattva* a celá materiální existence prostě spočívá v takový energetický substanci, které se říká, *pradhána*, tam je obsaženo všechno, tam je prostě... V tom jsou obsaženy tvary, podoby, zvuky, jo, všechno je v tý *pradháně*, ale, jak to přirovnat, no tak jako... Prostě máš něco zazipovaný jako...

MT: (pobaveně) Jasně...

PKD: ...a z tý *pradhány* se to potom všechno jako projevuje jako až na tu hrubohmotnou...

MT: ...úroveň.

PKD: To znamená i to stvoření, jo jako, začíná vždycky shora, to znamená Brahma on taky, je potřeba, aby ten vesmír... se vytvořily ty těla těch různých bytostí, tak teďka on to dělá zase... stejný princip, to znamená deleguje, vytvoří svoje určité syny, co jsou zmocnění jako Pradžápatiové k tomu, aby zalidňovali vesmír. To jsou velice mocné bytosti, jako, mají schopnost plodit jako nespočetné množství bytostí, ale zároveň nejenom jako lidských, ale třeba taky zvířecích, jako druhy, ne? To je třeba osobnost Khadrú a Minata, tak ta Khadrú, to je manželka Kašjapimuniho, který je taky jedním z těch Pradžápatiů, synů přímo Brahmy, ona třeba dala jako... její synové jsou jednak jako lidské bytosti, ale taky jako plemeno hadů, jo? Nebo plemena ptáků, to všechno třeba pochází z těchto... pro nás úplně mystická záležitost, jo, ale... Jak říkám, no, veškeré ty detaily se dají právě vyčíst v tom pátým zpěvu Šrímad Bhágavadtamu.

MT: Jasně... A potom jsem se chtěl ještě zeptat... normálně... já nevím jestli je to přímo ve védách, nebo prostě obecně v hinduismu se říká, že jdou po sobě ty čtyři jogy a pak vždycky následuje prostě zničení toho vesmíru a Brahmova noc. S tak jsem chtěl vědět jestli... v té Brahmovy noci jako, jestli tohle se týká jako kdyby toho materiálního světa a třeba ty Kršnovy zábavy pokračují dál i v té Brahmovy noci, anebo... anebo ne.

PKD: Tak je potřeba pochopit, že my žijeme v jednom vesmíru, ale těch vesmírů je nespočetné množství jako v tom materiálním světě, jo, to znamená, když v každém vesmíru se zjevuje Brahma, každý vesmír má svého Brahma, jo, a těch vesmírů, tak jako když... Víš jak vypadá hořčičné semínko? Jako takový černý koření maličký, nebo jako makový zrníčka prostě...

MT: Jasně.

PKD: No tak si vem, že prostě máš pytel tadytěch zrníček, tak ten počet vesmírů je třeba v materiálním světě. No a v každém tom vesmíru je Brahma. A každá ten vesmír má tyto cykly, tyhle jogy. To znamená když prostě Brahma jde spát, to zničení se odehrává jednak na konci Brahmova života, jo, to znamená on taky žije svých sto let, a když prostě, on potom jako... opouští své tělo, tak to, dochází k úplnému zničení vesmíru, ale pak je... existují ještě částečná zničení...

MT: Hm...

PKD: ...který se odehrávají na konci jeho dne...

MT: No jasně...

PKD: ...no a když Brahma jde spát, tak je řečeno, že ty spodní, až do úrovně určitý je jako ty střední planetární systémy, tak jsou zničeny, jako ty planety, jo? A potom vlastně v okamžiku, kdy on se probudí, jako Brahmův den začíná, tak on zase dotvoří to, co bylo zničeno.

MT: Jasně, jasně.

PKD: Ale to není úplné zničení, to znamená, že... mmm, ty bytosti, které žijí na těch planetách, tak oni se přesouvají, ti světci, ti jogíni, oni to vidí, jako že už tohle nastane, tak oni se... je řečeno, že oni se stěhují jako nahoru, čím dál jako vyš, aby nemohli být zničeni. A jinak co se týká Kršnových zábav, tak Kršna sestupuje do materiálního světa a zjevuje se v těchto vesmírech, dokonce i v tom našem vesmíru se zjevil. A potom když on ukončí ty

svoje zábavy, tak to nijak není spojeno s Brahmovým dnem, nebo nocí jako. On přichází třeba jednou za Brahmův den, je řečeno, jo, to je Čaitanja Maháprabhu, on přichází do tohoto vesmíru jednou v Brahmově dni. No a potom když vlastně ukončí své zábavy, tak je řečeno, že ty zábavy zase začnou probíhat v jiném z těch vesmírů. A současně Kršna má ještě svoje zábavy v duchovním světě, takže to je...

MT: ...a ten je úplně mimo celej, celej tadyten pytel semínek.

PKD: No, no to je úplně mimo, protože vlastně jak jsem říkal, tak máš to... Původně existuje jenom duchovní jako svět jako, ty duchovní planety a materiální svět je vlastně výtvorem, e, díky touhám živých bytostí. Jo, ty duše v duchovním světě, které touží užívat si nezávisle na bohu, tak pro ně vlastně existuje tato část duchovního světa, která je přikrytá touhle speciální energií, jako iluzorní, ve které si myslíme, že sme jako bozi a můžem si žít nezávisle na Kršnovi, jo, máme materiální těla, které nejsou schopny vnímat jako duchovní podoby, jo, to znamená ta duchovní vize se úplně zničí, ztratí, a potom my takle se snažíme užívat si v tom tělesném pojetí života, jo? Ale ve skutečnosti, celej ten materiální svět jako... je součástí toho duchovního nebe, akorát je to energie, která funguje jako jinak, jo? To znamená třeba elektřina, to je dobřej příklad. Elektřina je jedna energie a můžeš s ní zahřívát anebo chladit, jo? To znamená, materiální svět je jako... Z pohledu Kršny to je prostě jeho energie, jo, to je prostě jako... nic co je, pochází od Kršny, tak nemůže být materiální. To slovo materiální, to je jenom označení pro nás.

MT: Jasně, jasně.

PKD: ...abychom prostě tu energii označili určitou charakteristikou, jo? Takže v sanskrtu se říká materiální energii *mája*, jo, *mája* znamená to, co není, to co není skutečná realita. Vypadá to jako realita, ale ve skutečnosti to není. Takže my se nacházíme teďka v takovýhle jako... pod vlivem této energie, jo? No, to znamená ten duchovní svět je samozřejmě jako většina existence, většina živých bytostí žije v duchovním světě. A v harmonii s Kršnou, jo, prostě, sou velice spokojený, šťastný a jenom, je řečeno, nepatrná část z těch živých bytostí, tak zneužije tu svojí nezávislost, tu svobodnou vůli, jako. Protože nikdo není jako automat, že, Kršna prostě je věčná bytost a duše je taky věčná a maj spolu vztah, spolu. Ale Kršna on to neprogramuje, ty *džívy*, ty bytosti, jakože musíte být teďka služebníci, on jim nechává tu nezávislost, se můžeš rozhodnout, jestli chceš sloužit bohu, anebo chceš sloužit sobě jako. No a kdo si vybral tu volbu jako že chce sloužit sobě, no tak není pro to místo v duchovním světě, tam bysme rušili, jako, ne? Proto vlastně se vytvořil ten materiální svět. Takže on stojí vlastně, on je vytvořen na základě touhy těch živých bytostí, které chtějí takhle být klamány jako.

MT: M-hm.

PKD: Takže poměrově, jako, védy vysvětlují, že tři čtvrtiny jsou duchovní existence a jedna čtvrtina je materiální svět.

MT: Jo.

PKD: To je jenom pro naši takovou představu, abysme se vůbec se v tom nějak jako orientovali.

MT: Pak další věc, kterou sem se tak nějak snažil studovat, ale z těch knih sem to moc nepochopil, je... ta nauka o *vyúhách*. To sou, to sou ty různý jako e-e, m-hm, jako dyby sss-zpodobnění Kršny. *Avatárové* sou jako ty co přecházejí jako sem na zem a... a ty *vyúhy*, eee, mohl bys mi to ňák nastítnit jak (PKD se směje), jak to je, kolik... Já myslim, že to bude nějaký tři zásadní, ňákej Máhéšvara, jako, jako, jako velkej pán... Ale prostě moc sem to z tý literatury nepochopil.

PKD: Tak tohle není zrovna téma, který jako je to nejdůležitější pochopit jako z tý literatury, je prostě důležitý pochopit ten princip, jo? To znamená Kršna je jedna osoba, jeden bůh jako, neexistuje více bohů, jedna původní osobnost božství a on má schopnost se expandovat. To znamená, on může jako přijmout nespočetné množství různých dalších podob, jako. Ale jedna ta podoba pořád zůstává jako původní, to znamená, třeba přirovnání je jako když vezmeš řadu svíček, jako a teďka jednu zapálíš a od tý jedny zapálíš ty ostatní.

MT: No jasně.

PKD: To znamená ty ostatní maj úplně stejný tvar, stejnou záři, jo, k nerozeznání jako. Ale přesto, o jedny svíčke říkáme že byla původní od který sme to zapálili. Takže veškeré tyhle inkarnace, tyhle *avatárové*, tak pochází od Kršny, sou to jeho expanze a dokonce mají stejnou třeba sílu jako on, jako mají schopnosti jako on, prostě nerozlišená jako původní osobnost božství, ale přesto Kršna je jako *svájam bhagavan*, to znamená první osoba boha. Takže potom proč on přijímá tyto různé inkarnace, je to za účelem zábav. To znamená, každá ta inkarnace se pojí s určitýma činnostma, aktivitami a je to taky variace jako těch vztahů se svými oddanými, to znamená, Kršna on má rád že si vyměňuje vztahy jako se svými oddanými, takže on se snaží prostě jednat v různých náladách, jo, tak aby oddaní se mohli k němu vztahovat různými způsoby, tak jak oni ho chtěj uctívat, jo? Takže to pojetí, že jako bůh je jako nejvyšší vládce a kontrolor a my sme jako jenom oddaní jako boha, tak to je jenom jeden druh toho vztahu. Ale védy vysvětlují, těch vztahů, jsou další, můžeš být dokonce i přítel boha. A to znamená potom takový oddaný on nevidí boha jako „ó, ty nejmocnější bytosti“, ale on se k němu staví jako k příteli. A pak můžeš být dokonce i rodič boha. To znamená, prostě úplně. Oni jsou překrytý zase úplně jiným druhem energie, které se říká *jógamája*, to je zase vnitřní energie Kršny, která zakryje te vedomí těch oddaných do té míry, že oni dokonce zapomenou na to, že Kršna je bůh. A oni se k němu vztahují jako ke svému synovi třeba. A pak další druh vztahu je třeba milenecký. Kršna prostě může mít vztahy jako s *gópiemi*, které ho přijímají zase úplně jako v jiné pozici. Takže potom veškeré tyhle inkarnace a *avatárové*, tak oni taky přicházejí do tohoto světa. A to je právě to, že to duchovní poznání, ta *dharma*, že? Ta absolutní... ty závěry véd, tak ty je potřeba jako oprašovat, jak se říká. Takže protože materiální svět znamená degradace pod vlivem času, že? Takže tak jako tady necháš ležet kus plechu, ne, a prostě vlivem deště, slunce, tak začne reznout prostě, jo? To znamená pak něco co bylo dobrý a nenatíráš to, tak prostě to můžeš pak vyhodit, ne?

MT: Hm.

PKD: Stejně tak náboženské principy, náboženské principy, on první vlastně vyslechnul Brahma, že, na začátku stvoření. On Brahma je takový vlastně... z něho pochází potom ty čtyři védy. Ale postupem času, že, jak to bývá v materiálním světě, tak ty náboženské principy se na nich nanáší prach a živé bytosti potom špatně následují, jo, to znamená, už se potom začínají spekulovat – „je to tam takhle, anebo to bylo takhle?“, jo? To znamená, ten skutečný význam, té *dharma* se stává, jako, upadá v zapomnění. Tak za tím účelem aby se ta

dharma oživila, tak Kršna právě sestupuje v různých inkarnacích jako. To je jedno z jeho poslání jako. A další věc, že prostě jako materiální svět znamená taky místo, kde jsou právě živé bytosti, které chtějí vzdorovat vůči bohu, jo, a které... Prostě, démonská mentalita, že prostě chceš zničit to pojetí boha v lidech, jako. A potom když se objeví nějaký osoby, který začnou uctívat boha a sloužit mu, tak ty démonští lidé, oni to nemohou tolerovat, jo? A oni potom jako jdou proti oddaným, třeba, jo, to sou různý ti démonští králové, kteří tady se objevili v tomhle vesmíru. No takže Kršna potom aby ochránil své oddané, kteří přirozeně jako chtějí mu sloužit a uctívat ho dokonce jako už teďkom, v materiálním světě, tak jako aby jim dal ochranu, tak to je další jeho mise, těch *avatárů* a inkarnací. *Paritránaja sádhunam binášačaruškritám*, „abych osvobodil zbožné a vyhladil ničemné, abych znovu ustanovil náboženské zásady, zjevují se věk za věkem“, verš z Bhagavadgíty. Takže to je zhruba jako, právě důležitý pochopit ten princip, jo?

MT: Jasně.

PKD: Protože jinak, co se týká detailů, tak my taky musíme pochopit to, že, jaká e teďkom naše kapacita, jo? To znamená, my sme nepatrná živá bytost, která teďkom eště navíc je překrytá iluzorní energií, máme problém vůbec realizovat sebe jako duši, natož teďka boha, prostě. Jo? To znamená Kršna teďka, on... není to tak laciný, jako, ho pochopit, všechny ty jeho podoby a jakým způsobem se expanduje. To je taková věc, která spíš se vyjeví postupem času, když to vědomí naše očistíme a budem mít správný postoj. To je určitý projev Kršnovy milosti, že vyjeví to poznání o sobě. Ale, pak zas ještě dokonce i velcí, velcí oddaní, ty už jsou tak očištěni a maj velice vznešenou pozici, tak oni sami prohlašují a říkají, že Kršnu vůbec neznají. Jo, Brahma třeba říká: „Já jsem stvořitel, já jsem prostě první živá bytost ve vesmíru a já můžu říci všem ostatním, že já ve skutečnosti Kršnu vůbec nechápu, jako.“ Tak to je pán Brahma, co se dá pak říci o nás, jo, takže my můžeme získat nějakou představu, a to je právě jako to, že tyhle ty druhy veršů, kerý popisují, tak sou proto, abysme si uvědomili tu velikost Kršny, jo. Ne proto, abysme teďka... začali to nějak analyzovat a do detailů, víš?

MT: Jasně.

PKD: Ale spíš jako je to oslava jeho velikosti, jo? Že prostě Kršna je tak úžasný, že prostě má tolik podob a tolik *avatárů*, prostě, takovýhle jako osobnosti, jo? Protože to množství inkarnací, to nemá konce. To není že prostě to nastuduješ, určitý počet, jo, a znáš to. Tak, řečeno jako když vlny na moři sou, ne? Jak je příliv. Tak ony narážejí na tu pevninu, ne? Mm a to je prostě jedna vlna za druhou, pořád a pořád, nekonečné množství. Tak řečeno, že... to je taky, to je povaha Kršny, že on neustále se expanduje. To nemá hranice, duchovní svět znamená neustálá expanze. To znamená tyhle ty *avatárové*, expanze, pořád sou nový a nový a nový. Třeba ti, kteří jsou popsáni v Bhágavadtamu a v těch védách, který máme k dispozici, tak to je jenom určitá část jako těch inkarnací. To nemůžeme říct že jsou všechny, jo? Tam jsou třeba vyjmenovány ty hlavní, jo, deset hlavních inkarnací Kršny, jako. Tak... to je zase, prostě, základ, ne? Ale pak jako védy říkají, prostě „*advaitam ačjutam anádim ananta rúpam*“. „*Ananta rúpam*“ znamená nespočetné množství podob. Mnoho a mnoho dalších a dalších, že?

MT: Tak a potom sem se chtěl zeptat, eee... Já když sem si ňák jako četl o Čaitanjovi, tak se tam mluvilo o tom, že... v tý době... že Čaitanja doporučoval svejm... svejm jako žákům, no tak... Aby si vždycky vybrali ňákou jako postavu z, z toho vyprávění o Kršnovi a s tou se jako ztotožnili. A potom rozvíjeli svůj vztah ke Kršnovi podobně jako ta postava. A, a, a říkalo se, že právě Čaitanja sám si jako vybral Rádhu a snažil se rozvíjet svou lásku ke Kršnovi

podobně jako, jako ho milovala Rádha. Eee... děláte taky něco podobného, že by si třeba každé vybral nějaké... takovejdlle jako kdyby vztah a... jako si mluvil předtím, jako třeba i rodičovským, nebo takle.

PKD: Tak my sme vlastně v té linii po Čaitanjovi maháprabhuovi. To znamená, tam existuje žakovská posloupnost duchovních učitelů a žáků, ve které se dokonce zjevil Čaitanja maháprabhu, to je ta *brahma-madhva-gaudija-sampradája*. To je vlastně celé hnutí Haré Kršna je v této linii, jo? Ty autorizovaný *sampradája* sou celkem čtyři, jo? A to je jedna z nich. A právě, m-hm, tam je důležitá věc, že Čaitanja maháprabhu, on právě přichází v té náladě, jako, že chce poznat jakým způsobem vůbec Šrímati Rádhajáni zažívá jako tu lásku ke Kršnovi. Takže on proto přichází, to je jeden z důvodů. Těch důvodů je víc, jako. Ale jeden z důvodů je, že on chce poznat vlastně, ee, tu náladu a tu, ten vztah, jakým Šrímati Rádharani prostě zažívá tu blaženost ve vztahu ke Kršnovi, jako. Takže Čaitanja maháprabhu se zjevil jako oddaný Kršny, který učí svým příkladem, vlastně, jak uctívat Kršnu a v té náladě jako Šrímati Rádhajáni. No, takže potom vlastně Čaitanja maháprabhu má další následovníky, že? To byli, šest *gósvámích*, a pak, že jo, ty současní duchovní mistři, který... No, současní jako...

MT: ...no jasně...

PKD: ...který žili jako v minulých stoletích, jo? Bhaktisiddhánta Sarasvatí a ten žák, duchovní mistr Šríly Prabhupády, pak Prabhupád samotný. No a potom Prabhupád vlastně zasvěcuje zase další svoje žáky, kteří přijímají vlastně další jako osoby do té posloupnosti. Takže třeba já mám svého duchovního mistra, který je žákem Šríly Prabhupády, jo? No a právě to, co vlastně eee, my rozšiřujem, tak děláme to stejně jako Čaitanja maháprabhu. To znamená, my se snažíme rozšiřovat zpívání svatých jmen Kršny, protože to bylo jeho hlavní činnost, co on dělal. Jak von uctíval Kršnu, v tom věku, že prostě *harinám sankírtan*. Přijal vlastně ty závěry véd, že vlastně v *kalijuze* je prostě proces zpívání svatého jména, jo? Že žádné jiné duchovní praktiky nebudou fungovat. No, můžou trošku něco ti může pomoci, jako třeba se uklidnit, jo, nebo tak, ale ničím jiným nerozvineš lásku k bohu než zpíváním Kršnových jmen v tomhle věku. Čaitanja maháprabhu prostě začal zpívat a rozšiřovat tu *haré kršna mantru*. No, takže my vlastně to děláme v jeho šlépějích stejným způsobem jako on. To znamená naši duchovní mistři sou vlastně přijali tu misi od Šríly Prabhupády, Prabhupád zase přijal od svého duchovního mistra a takhle vlastně jde posláni od Čaitanji maháprabhua, pro *kalijugu*. On je vlastně *juga avatár*, on je inkarnací pro tento věk. Aby ustanovil zase tu *dharmu*, ty náboženské principy, ukázal vlastně v tom, v čistém, v čisté podobě, jo? Co je tou esencí náboženských principů ve věku *kali*, v *kalijuze*? Takže v těch minulých *jugách* to bylo něco jiného, že? Třeba v *dváparajuze* byl proces seberealizace uctívání božstev v chrámu. V *trétajuze*, provádění velkých obětí. V *satjajuze* to byla meditace, provádění mystické jógy. No a pak... je řečeno: „*kál hari kírtanam*“. Prostě v tomto věku *kali* je proces seberealizace zpívání svatých jmen *harinám*. No, takže vlastně díky tady tomudle, tak Haré Kršna nutí vůbec dělat ty činnosti všechny, ne? Takže celý účel je přitáhnout pozornost lidí k *haré kršna mantrě*, ke zpívání jmen *haré kršna*. Za tím účelem, prostě, je spousta činností, chodíme, že, teda zpívat do ulic, nebo... Dokonce i tadle farma, to taky. Jedno z našich cílů je, ee, učit lidi zpívat *haré kršna*. Společně s nima to dělat, jako. To znamená, máme další cíle, jo, jako vést k jednoduchému životu a vytvořit soběstačnou komunitu a tak. Ale jeden z těch cílů je právě taky rozšiřovat tuto *juga dharmu*, ten proces zpívání *haré kršna mantry*. Takže tyhleto vztahy ke Kršnovi, tak to je něco, co přichází jako s úrovní duchovního pokroku, jo? To znamená, to není něco, co řešíš na začátku. Na začátku je důležité vůbec pochopit, že sou náky

náboženský principy, který bych měl vykonávat a začít základními věcmi, jo? To znamená, jak někdo může poznat svůj vztah ke Kršnovi, když třeba... já nevím, ještě jí maso, nebo... víš?

MT: No jasně...

PKD: To je jako přeskočit, jako ze základní školy na univerzitu. Takže to je prostě přirozený výsledek toho duchovního pokroku. Ale zase – neděláš to jako sám, že prostě teď si začneš jako spekulovat, jaký ten vztah ke Kršnovi mám, jako, nebo tak. Tak tohle probíhá vlastně ve vztahu duchovního mistra, jo? To znamená, náš vztah ke Kršnovi je skrze našeho duchovního mistra. To znamená když on dává určité pokyny, tak my se je snažíme vykonávat, a jako nespekuluju nad tím, jestli sem tohle nebo tamto, ale my se snažíme ztotožnit s tou identitou... „já sem... nepatrný služebník svého *guru*“, jo? A tohle je to, co Kršna chce, jako jak by mělo probíhat, jo? Takže... pak sou určití lidé, kteří to chtějí udělat předčasně. Že třeba, někteří takoví ti *sádhuvé*, nebo ti... jo, žijící třeba v Indii, tak oni rádi těm lidem ze západu chtějí ukázat takovou jakoby zkratku a řeknou jako: „nemusíš následovat žádná pravidla a regulace, ale já ti řeknu co ty seš v duchovním světě a ztotožníš se s tímletem a to stačí a budeš vysvobozený“. Jo, to je podvod, jo? To je prostě laciné zneužití tohoto poznání a tohleto nepřinese štěstí ani tomu následovníkovi, ani těmletem takzvaným učitelům, jo? Takže Prabhupád před tímle varoval, on říkal jako: „nemyslete si, že duchovní život je laciná záležitost“, jo, prostě. „To vyžaduje z vaší strany obrovskou upřímnost a musíte se zbavit všech různých jako falešných představ, pojetí, jako, jo?“ Takže je potřeba rozvinout určitou čistotu v tom následování duchovního mistra, no a postupně jak ten žák dělá čím dál větší pokrok... Ono to ani není potřeba, protože oddaný on ani netouží po tom to vědět jako, v jakým vztahu sem ke Kršnovi. Nálada oddaného je, že chce dělat všechno možné, cokoliv bude dělat, pro potěšení Kršny. Jestli bude to dělat jako, ee, nějaká *gópie*, nebo jako pasáček, nebo dokonce jako kráva, nebo tráva, nebo cokoliv, že? Tak prostě je mu to jedno, on prostě chce jako potěšit Kršnu. Takže to je to, co učí Čaitanja maháprabhu, prostě, že skutečná identita, že sme prostě *dása*, *dása aní dása*, věční služebníci Kršny. S tímletem se oni ztotožněj.

MT: Mm. Jaks' mi říkal o těch čtyřech *sampradájích*, mohl bys mi říct který to sou?

PKD: Tak je to ta *bráhma-madhva-gaudíja-sampradája*, to je ta, vlastně, naše. No potom je *lakšmí*, *kumára-sampradája*...

(Přišla manželka PKD s dítětem a na něco se ho ptala.)

PKD: Máme čtyři? Nemáme čtyři. *Brahma-madhava šurija*, *kumára-sampradája* a pak je... to je štvrtá... to vypadlo. No, v průběhu si vzpomenu.

MT: A jenom, a teda ta *brahma-madhava*, to je zakladatel teda... Čaitanja, nebo... týhle jako...

PKD: Né, jako zakladatel je jako pán Brahma, že?

MT: Nó tak... jasně, jasně, ale...

PKD: Ale Čaitanja maháprabhu se zjevil v této *sampradáji*.

MT: M-hm, m-hm, m-hm.

PKD: On se zjevil nedávno, před pěti sty lety. A další je právě to jméno *mádha*, *madha*, to znamená Madhvačárja, to je další velký duchovní učitel, vlastně z té *sampradáji*. Že po nich je ta *sampradája* pojmenovaná.

MT: Jasně. A-a ta *lakšmí* a *kumára*...

PKD: *Lakšmí* je prostě linie, která pochází od bohyně Lakšmí a *kumára* to sou čtyři ty *kumárové*, to jsou speciální m-mudrci, který se zjevují v tomle vesmíru taky.

MT: Jasně. A potom ještě jak si říkal, že hlavní ee... že vlastně hlavní vaše poselství je v eee... aby všichni zpívali tu *mahámantru*, máte ještě třeba nějaký jiný *mantry*, který jako zpíváte?

PKD: Zpívají se ještě... Třeba se zpívá, *jayu rádha madhava* se zpívá před začátkem přednášek, jo?

MT: No jasně, jasně, to je pravda.

PKD: Pak třeba... máme celý vaišnavský zpěvník.

MT: Ale teda... To já sem to... nepochopil úplně jako *mantry*. Sem si říkal, že to sou spíš takový jako...

PKD: Sou to vlastně písně vaišnavskejch *áčárjů*, těch učitelů, kteří vlastně pomocí sanskrtu, nebo bengálštiny, většina těch písní je buď v těhle jazycích. Tak se snaží v tom vyjádřit taky... závěry véd, jako... a taky určité svoje realizace, jo? To znamená... věci jak oni prostě díky tomu praktikování duchovního života dospěli do určitých úrovní, jo a to pak vyjadřují ve svých písních. Takže... nemusí se to brát, jako, že to sou všechno jako *mantry*, ale... tyto písně mají stejný účinek jako *mantry*, očišťují to vědomí těch, co jim naslouchají a kdo je zpívají, jo? Takže proto vlastně se říká jako *bhadžan*. *Bhadžan* znamená, že prostě se... sedí s více osobami společně a zpívají se různý melodický jako písně, *mantry*. Říkám, *mantra* je chápána jako zvuková vibrace, která jako očišťuje vědomí, ale která se buď recituje, nebo pronáší. Anebo taky se zpívá, jako *haré-kršna-mantra*. Ale je to určitý jenom malý počet slov, který se prostě opakují prostě pořád. *Bhadžany* sou jako... texty. To už je prostě jako... fakt jako písně. Ale je řečeno, že právě tyhle vaišnavský *bhadžany*, tak, eee, ten účinek je stejný jako. Takže to očišťuje posluchače a taky dokonce i když někdo nerozumí významu těch písní, tak na toho má duchovní jako účinek. Jinak sou *mantry*, spousta *manter*, vlastně, když se uctívají tady božstva na farmě, tak ten kdo uctívá ty božstva, tak během toho uctívání recituje spousta *manter*, když vejde na oltář, třeba, nebo když se obětuje jídlo, tak se recitují *mantry*, jo? Takže to už je pak jako... To už je védské *mantry*, které sou taky z véd a které mají specifickou jako funkci. Třeba když chceš něco nabídnout Kršnovi, tak mu to nabízíš s určitou *mantrou*, jo? Nebo když chceš něco očistit, nějaký předmět, tak můžeš taky, jako užít *mantru*. Ve védách sou různý kategorie *manter*, třeba *mantry* na bojové umění, můžeš pomocí *manter* vypouštět zbraně, jo? A oni pracovali taky s přírodními živly, jako že třeba byly *mantry* na spouštění deště, na zvýšení prostě žáru slunce, jo? A tohle používali ve válkách, jo? Takže prostě si nedovedu představit, jaký úrovně oni prostě... Jak říkám, no, to je, to je právě to, že...

(konec strany kazety)

PKD: ...určitá část těch *manter*, který sou skutečně jako věnovány, mm, oslavě jako boha, ne? Že *hare kršna mantra* je *mantra*, která je tvořena přímo jeho jmény, jo? No, takže to je vlastně takový jádro těch véd, jo? Že jak védy... tisíce a tisíce veršů, prostě a... nespočetné množství jako různých *manter*, ne? Takže potom... někdo může být z toho všeho zmaten, jako, co vlastně má jako zpívat, nebo jo? Tak právě je potom kladen takový důraz na zpívání *haré kršna mantry* v tomhle věku.

MT: Tak, teď bych teda zase přeskočil k trošku jako praktičtějším věcem. Eee, když já sem četl teďka nějaký ty Prabhupádovy knížky, tak von tam... von tam mluvil o tom, že... že, že varny, to-to je ty rozdělení společnosti v Indii, tak původně... nebo, právě že původně asi ne, ale prostě dlouho se to bralo tak, jako že podle zrození. A... ale ten Prabhupáda, podle toho, co sem tam četl, tak to chápe spíš jakooo... eee, no prostě k čemu je kdo určenej, ale že to nemusí záviset jako... esis, esi sou moje rodiče zrovna jako bráhmani, nebo, eee, vaišjové, nebo cokoli. A, eee, vy to berete taky takle podobně, že jako vlastně kdokoli od vás z hnutí jakože je bráhman a ostatní, ee, ostatní jako lidi tady třeba v Čechách prostě se dělej nějak do těch ostatních varen? Nebo jak-jak-jak-jak vy ste na tom...

PKD: Původně ten, to rozdělení společnosti na ty varny a *ášramy*, tak to je systém organizace společnosti v materiálním světě, kterej pochází od Kršny, jo? To znamená, říká se tomu *varnašrámský* systém společnosti. Ale není to jako jenom určeno pro Indii, protože vlastně ty čtyři varny teda, jako *brahman*, *kšatrija*, *vaišja* a *šúdra*, tak to sou jména, který sou původně použita jako v tom sanskrtu. Ale v podstatě tyhle čtyři kategorie najdeš všude ve světě, jo? To znamená vždycky je nějaká třída inteligence, vždycky je nějaká třída dělníků, vždycky je nějaká třída vládců, jako administrátorů. Takže to není jako něco umělého, to vychází z různých druhů mentality a z různých druhů činností, které prostě vykonáváme, jo? To znamená my, třeba aniž bys o tom věděl, tak už třeba máš taky nákou svojí varnu, ke který inklinuješ, jo? Někdo je jako více jako manuálně zručnej, třeba, někdo zase víc pracuje hlavou, jo, někdo má takovýhle talent, jo, nebo takovejhle... chápeš to, jo? Takže prostě to vychází z konstitučního vztahu toho našeho těla a myslí jako. Takže lidé si to někdy jako prostě nedokážou jako... špatně si to vysvětlou. Jako: „to je prostě nákej hinduistickéj systém rozdělení“, ale přitom je to tady na západě to samý, prostě, máš tady vládu, máš tady prostě dělníky, máš tady armádu, prostě, jo, a máš tady intelektuály. Prostě to najdeš všude.

MT: Ale třeba vy zrovna konkrétně tady na farmě se zabýváte zemědělstvím a vedle toho studiem písem, takže takle jako kdyby trošku propojujete...

PKD: No takle, v rámci Haré Kršna hnutí, tak tohleto rozdělení na varny... Tak my v prvé řadě se snažíme to dělat protože... taky, máš různé druhy ty *varnašrámský* společnosti. To o čem mluvím je taková ta obyčejná *varnašrama*, jo? Že prostě lidé vykonávají ty různé zaměstnání jenom jako za účelem žití v materiálním světě jako, jo? Nedělaj to s nějakým záměrem že ve středu je bůh, jako, jo? Takže v těch jiných dobách to neznamenal, že všichni byli oddaní boha, jo? Každý nějak pracoval v tomhle světě, chtěli mít nákej štěstí, jo, a žili prostě aby vydělali peníze, aby si mohli užívat jako. Ale ne všichni to dělali s tím vědomím boha, ne? Jenom ta menší část těch lidí jako tak byla vědoma jako jak je třeba uctívat Kršnu. Takže prostě, tohle hnutí, tak na začátku prostě není potřeba rozlišovat to, jako ty seš... žejo, ty seš *bráhman*, ty seš *vaišja* a ty seš *kšatrija*. Každý kdo přijde, tak v prvé řadě se zapojuje jako do obecných těch duchovních činností, které děláme. A vykonáváš nějakou službu pro Kršnu, prostě, jo? Bez ohledu na to, co si dělal předtím, nebo, víš jako, k čemu si inklinoval. Protože někdy to je právě to, že my si přinášíme do toho duchovního života určitý koncept jako. Že, e, předtím jsem byl student a byl jsem takový akademický, to znamená určitě teďka

budu jako *bráhman*. To je moje jako varna, ne? No ale pak zjistíš, tyjo, se očistíš jako skutečně a zjistíš, „tyjo a dyť já mám strašně rád, jako jít takle na pole a tady něco pracovat“, a to... pak najednou ten intelektuál, jo, si zjistit jo, „dyť jako já sem šťastný tady v tom“. Tak ehm, je potřeba trochu očistit se. To znamená zase pod vedením duchovního mistra a ostatních oddaných, tak sou činnosti, které děláme jako společně, třeba ten ranní duchovní program. No tak tam bez rozdílu jako jestli někdo má rád zemědělství nebo zvířata, nebo takhle. Prostě jdeme, ráno se sejdeme a máme duchovní program. Přednášku, všechno tohle je... společně zpíváme *haré kršna mantru*. No a potom od toho času po snídani, tak vidíš, že tady oddaní se rozutíkají do různých jako částí, někdo de do tý stáje, někdo de opravovat něco, já jedu domů za počítač (smích). A tolik aktivit, ne? No, to znamená prostě, pro nás ta *varnášrama* je, e, v takovém jako tom duchovním pojetí, ne? Vlastně to není jako hierarchie, že nějaká varna je vyšší než druhá, ale mezi oddanými to funguje, že vlastně všechno je důležité, pokud se to dělá se správným vědomím Šrí Kršny. No a taky zároveň ty vidíš že třeba někdo ráno tady uctívá ty božstva a pak ho vidíš dojit krávu. To znamená, to je nálada oddaných. Prostě dělaj cokoliv. Z dlouhodobýho hlediska, tak každé z nás má věci, o kterých víš jako: „tak tohle, když tohle dělám, tak sem fakt jako spokojenej“. Jako můžeš současně dělat nějakou práci, která jako je taky pro Kršnu, důležitá a děláš jí rád, ale víš, že dlouhodobě bys to dělat nemoh. No tak potom tohleto už naznačuje nějaký tvoje jako zaměření, inklinace, no. Tak pak samozřejmě jako oddaní a duchovní mistr, tak on tě směřuje jako... Protože je důležité, abysme byli v Kršna-vědomí jako spokojený dlouhodobě, jo? Nemá cenu dělat něco, co prostě... pořád jenom koušeš do zubů že bys radši něco jinýho. Taky je vždycky důležitý jako ta přirozenost, to znamená, že někdo jako třeba má nějaký talent, tak on třeba ze začátku, tak do tohohle hnutí přichází spousta talentovaných mladých lidí jako hudebníci, různý malíři, básníci třeba, cokoli, ne? Tak oni na začátku prostě přijmou nějaký druh oddané služby, která zdánlivě jako je pro takový jako... třeba úplně v rozporu s tím, co předtím třeba dělali, ne? Třeba já sem přišel po škole a já sem skončil vysokou školu, tak jako pan inženýr sem přišel do Hare kršna centra a prostě poslali mě mýt nádoby. Tam sem byl půl roku, prostě v kuchyni sem dřel hrnce. No, ale to je právě taky trénink, protože vaišnavská kultura a vůbec skutečné poznání tak to není jenom nějaká akademická znalost, ale to je právě taky postoj. Jestli chce někdo získat poznání, tak musí taky rozvinout pokoru. A to právě je velký test, ne? Prostě teďka tak sem byl tak jako z tý školy a teďka najednou hrnce tohle, víš? A pak prostě musel sem hodně jako překonat. A potom, když se jako to zlomilo, tak já sem si říkal: „a tak prostě já to budu dělat, jako když oddaní to chtějí a můj duchovní mistr chce abych teďka dělal tohle, tak to budu dělat bez ohledu na to, co mám jako to“. A oni když viděli ten správný postoj, tak okamžitě jako tě pak zaměstnají ve věcech, který sou už bližší tvý povaze. Rozumíš to je rozbití tý pýchy, třeba. To je vlastně důležitá věc jako, ne? Což materiální společnost nedělá, tam každý zůstává taková ta bublina kolem tebe, ne, seš pan někdo a tohle, ne? A co ti oni můžou říct? Ale my se v první řadě snažíme trénovat ten postoj toho služebníka jako... duchovního mistra a Kršny. Takže ta *varnášrama* v rámci hnutí Haré Kršna je taková jako transcendentální v tom smyslu, že přesně oddaní, oddaní budou dělat cokoliv jako. Ale jak říkám, z toho dlouhodobýho hlediska je vždycky dobré jako poznat tu svojí jako varnu a ten svůj *ášram*. *Ášram*, víš co to je, ne?

MT: No, no, no. Jako ty stadia v průběhu, v průběhu života.

PKD: Jako ženatý, nebo máš rodinu, nebo si student v celibátu prostě, nebo seš *vánaprastha*, který už má po tom rodinném životě, a už jako se stahují z toho aktivního rodinného života. A potom to končí vlastně *sannjásin*, který se vzdá veškerých těchto společenských spojení jako a už jenom se stoprocentně zaměstnává tím kázáním, v duchovních činnostech, ne?

MT: K tomu sem se chtěl zeptat, právě, já když sem se rozhlížel tady na farmě, tak většina je tady právě jako *grhasthů*, já asi nepoznám jako *grhasthu* od, od *vánaprasthy*.

PKD: To je jednoduchý. Tak podle barvy třeba toho oblečení. Tak *grhasthové* chodí v bílé barvě, toho *dhótí*.

MT: Nó jasně, *vánaprastha* asi taky, ne?

PKD: *Vánaprasthové* oni můžou... jako tady na farmě nemáme *vánaprasthu*. Ale tady sou *brahmačarí*, málo, tady ten Madhu Mangal je *brahmačarí*, a teďka ten oddaný co přijel, taky *brahmačarí*, tak ti chodí v tý šafránový barvě, takže podle toho vnějšího oblečení. A potom třeba v bílý barvě chodí třeba oddaní, kteří začínají s *bhakti-jógou*. No a to pak jako poznáš, prostě takovej jako cit, že vidíš oddaný, který třeba tady mluví s nákou manželkou, tak asi to bude jako rodinný. A náký oddaný, který začíná, tak to většinou bývá někdo mladý, prostě a tak taky chodí v bílým.

MT: Mm, jo. Jo, potom sem se chtěl zeptat, eee, já sem vždycky... já sem myslel, že *kírtan*, že je to prostě oslavování božího jména. Aaa, a to, když sem... když sem se právě jako primárně... sem si představoval jako zpívání prostě, eee, veřejný zpívání prostě *mahámantry*. Aaa, a to, když sem se na to vyptával, nebo nák sme se dali do řeči s jedním oddaným tady z Český lípy, kterej tu byl o víkendu, tak ten říkal, že to veřejný zpívání se primárně nazývá spíš *harináma* a *kírtan* je spíš jako rozdávání knih. Ee, tak sem se chtěl zeptat, jak to vlastně je...

PKD: *Kírtan* je oslavování jako jmen boha.

MT: Jasně, jakymkoli způsobem.

PKD: *Kírtan* může probíhat prostě tady v chrámové místnosti. Znamená to... prostě více oddaných se sejde dohromady a zpívají prostě pro potěšení Kršny, *haré kršna mantru*. No a pak *harinám*, *harinám* my označujeme vlastně, když se jde zpívat *kírtan* vlastně na ulici, jo? Takže tomu se říká jako *harinám*, *sankírtan*. *Sankírtan* znamená...

MT: ...společně...

PKD: ...společně opěvování, jo? Anebo taky druhý význam toho slova, to je od slova *samjak*, *samjak* znamená společně, nebo taky úplný. Už není potřeba nic k tomu přidávat, nebo ubírat, že? Todle samotný stačí pro to, aby se bůh oslavoval. Jo, to sou dva významy. No a *harinám*, to znamená taky, *hari*, *nám*, takže to je zpívání men *hariho* a my to vztahujem vlastně na to zpívání jmen na těch ulicích.

MT: Hm, hm, hm. A pro vás teda to rozdávání těch knížek a, a, a eventuelně *prásádam*, třeba je jako taky náká obdoba *kírtanu*, jako?

PKD: *Kírtan* má různý podoby, jako že... Knížky, tak co sou knížky, tydlety Bhagavadgíta, Bhágavadtam, takže (zatroubení a smích) ...to je plně popisů zábav a je to celý o Kršnovi, vlastně. To znamená, když někdo čte tuhle knížku, tak naslouchá o Kršnovi a taky je to oslavování Kršny, že? Takže tímto způsobem vlastně tyhle knížky, když se rozdávaj, tak to je taky vlastně provádění *kírtanu*, protože rošiřují slávu Kršny. Takže to patří do stejný kategorie. No a *prásádam*, *prásádam*, to je taky... To je jídlo obětované Kršnovi, takže zase,

když to někdo jí, tak to ho spojuje s Kršnou, ne? A taková osoba postupně obnoví to svoje vědomí boha, když to bude jíst, takovédle jídlo. Takže tímto způsobem, to jsou činnosti, jako *prasádam*, rozdávaní, to je něco, co napomáhá potom tomu zpívání. Že, jako, že lidi někdy třeba nechtějí zpívat s námi *hare kršna*, ne, mají různé předsudky a myslej si různý věci, ale jsou ochotní sníst něco dobrého co jim nabídne. No a když tohle budou dělat, tak postupem času se očistí, a pak třeba začnou zpívat taky *hare kršna*. Takže tohle je jako jeden balíček, jako, tyhlety činnosti. Zpívání jako *kirtanu*, přímo jako vemem hudební nástroje a jdeme na ulici, někde, kdekoli jako můžeš zpívat ména Kršny. No a pak tydlety další činnosti, jako rozdávaní literatury o Kršnovi a dokonce to rozdávaní literatury má jako větší efekt na tu společnost, protože když deme na průvod, tak projdeme jedním městem a uslyší nás třeba pár lidí, jako v tom městě. Kdežto knížky, když se rozdávají, tak potom vlastně ani nevíš kde ta knížka skončí, komu v rukách, jo? Takže mají daleko... je to, řečeno, že to je jako *vrihat-mridanga*, je to ještě větší *mridanga*, než ten *kirtan*, jo? *Kirtan* s tou *mridangou* z hlíny, jo, ten... když bouchneš do té *mridangy*, tak tě slyší tady po okolí, jo? Ale kdežto knížka, když na ní udeříš jako, jako jí začneš rozdávat, tak to může slyšet i celý svět, jako. Prabhupád kladl právě velký důraz na distribuci této transcendentální literatury o Kršnovi, protože tohle může změnit jako tvář celého světa. On dal příklad, třeba jakým způsobem se šířil komunismus v Bengálsku, a tam předtím nikdo neviděl ani komunistu. Ale co udělali, tak vytiskli malý brožurky a malý knížky a začali to tam rozšiřovat, a lidi postupně se stali jako komunisty. A začali uctívat ty vůdce komunistický. Prabhupád říkal, no tak to je stejná myšlenka jako, my musíme udělat stejnou věc. To znamená pokud chceme změnit tvář tohodle světa, tak lidi musí dostat informaci o Kršnovi, jinak není žádná jiná změna možná, jako. Jestli chtějí oni mír ve světě, nebo to, tak oni musej, musej se zapojit do tohodle procesu. Do té *juga-dharmy*. To znamená, oni musí začít zpívat svatý jména. A to je právě velice účinná metoda jak je přivést, jak jim dát nějakou informaci. Jim dát knížky. Protože někdy to je... se podívej třeba, tady mluvím, půl hodiny, hodinu, něco, jo a tak. Ale... ty si to třeba nahráváš, ale někdo to třeba jenom by poslouchal, ne? Tak on z toho má prospěch jako v tom okamžiku, kdy třeba on z toho něco pochytí, nebo tak. Ale třeba za hodinu, nebo druhý den, tak už třeba nic neví jako. Kdežto knížka, máš jí doma, můžeš se k ní vracet...

MT: ...hm, můžeš se na ni podívat...

PKD: ...a kdykoliv sáhne, může být třeba ve spojení jako s Kršnou. Takže to je velice důležitý. Prabhupád očekával, že každý, kdo má nějakou inteligenci a prostě chce udělat duchovní pokrok, tak měl by mít celý set těch knížek, který... velice důležitá věc, jo?

V této fázi, ačkoli bych měl ještě mnoho otázek, jsem již nemohl ignorovat manželku Prija Kírthi, která již poněkud netrpělivě čekala na dokončení rozhovoru, aby mohli jet domů. Ukončil jsem tedy rozhovor a nechal je jet.

Příloha 2 - Gadádharma dása

Rozhovor s Gadádharma dásou proběhl 6. 1. 2009 v podvečerních hodinách v pražském „templu“ v Řepích. Poté, co jsme se domlouvali, že přijdu na přednášku Prthu dás Adhikary (guru, *sannjásin* a přímý žák Prabhupádův) jsem poněkud zabloudil a na přednášku dorazil pozdě. Přesto jsem Prthův projev stihl a po tom, co jsem ještě promluvil pár slov s ním, jsme se odebrali do chrámu, kde jsem počkal v malé místnosti s knihami, sochou Kršny, psacím stolem a několika květinami (později jsem se dozvěděl, že to je *pudžárí room*) na Gadádharu, který se zatím postaral o Prthua. Po cca dvaceti minutách Gadádharma konečně přišel a rozhovor mohl začít. Gadádharma dása je sympatický vyšší muž robustnější postavy, je mu kolem třicítky má střední vzdělání a pochází ze středních Čech.

Mikuláš Tichý: No a já jsem měl teda pár otázek a první z nich je, jak dlouho ty seš v hnutí Haré Kršna?

Gadádharma dása: Já sem přišel do Haré Kršna prvního prosince devatenáct set devadesát sedum (smích)

MT: Devadesát sedum (smích), takle pěkně s datem to máš...

GD: No to bylo totiž tak. Já sem se začal zajímat... eee, v podstatě v devadesátém šestým sem dostal první knížku a začal sem chodit na přednášky, v létě devadesát sedum sem začal chodit do Góvindy a do chrámu sem chodil a pomáhal sem tady se zeleninou a tak. A v tý době eště byla vojna a já sem, já sem chtěl jít na civilku a v tý době eště bylo možné že sem moh dělat civilku tady eště.

MT: Aha, aha, aha...

GD: Takže právě sem si zažádal, abych mohl dělat civilku tady, prvního prosince devadesát sedum, ale v podstatě už sem tady zůstal.

MT: Hm-hm-hm-hm-hm. A ty si předtim si třeba něco studoval, nebo...?

GD: Já sem předtim studoval střední školu, obchodní akademii. To sem v devadesátém, počkej... no, v devadesátém, no, v devadesátém šestým sem odmaturoval. To tak ňák jako... utvářel (smích), jako co budou ty moje další kroky a Kršna mi poslal do cesty knížky a tohleto prostě... Takže sem se nenudil, prostě – škola, pak takovej přechod a Hare Kršna.

MT: A... takže seš tam ňákejch dvanáct let, nebo tak... skoro...

GD: ...v podstatě...

MT: A cos jako dělal v rámci Haré Kršna, celou tu dobu... jako zaměstnání, práci...

GD: Jo, tak já sem... V podstatě tady máme takový systém, že když přijde novej oddanej, *bhakta*, tak se zapojuje tady v chrámovejch činnostech, tady to znamená praktický činnosti, uklízení, v kuchyni, jo tady prostě, zpracování zeleniny, nó tak... Ted' máme systém, že děláme zeleninu pro chrám i v Góvindě, že se to sem jenom vozí, ale dřív se dělala zelenina tady. Takový praktický činnosti a... pak máme *bhakta* program, to je takovej vzdělávací

program pro nový oddaný, který probíhá tři měsíce v létě. Já sem v podstatě byl na prvním *bhakta* programu, kterej tady vůbec začal dělat, to bylo v roce devadesát osum. Takže já sem vlastně od toho prosince až do června prostě dělal tady co bylo potřeba, jak se říká. Pak sem prošel tím *bhakta* programem, pak sem... pak sem šel do *pudžáry*, *pudžáři* znamená, já nevím esis to slyšel, ten výraz. *Pudžáři* je ten, co uctívá božstva.

MT: Jo, no jasně...

GD: ...proto říkám, že...

MT: ...*púdža* je oběť, no jasně.

GD: A *pudžáři room*, to je vlastně tadyta místnost...

MT: ...to je ten chrám jako, ta chrámová místnost.

GD: No ne, ne, to je chrám. Ale *pudžáři room*, to je místnost, kde maj *pudžáři* svoje věci pro uctívání božstev. To sou ty... „serepetičky“ (smích)... ty parafenálie, co jsou potřeba pro uctívání božstev, sou tam šaty božstev a tam se připravuje pro ně jako jídlo a šaty se připravujou a různý prostě věci pro uctívání božstev a dycky je *pudžáři*, kterej přímo se stará o božstvo a pak jeho pomocník, kerej mu to připravuje. Třeba tady ty šaty žehlí, připravuje bohům na obětování, nebo na obětování pro božstva, a tak prostě... Takový detailní věci, máme tady strašnou spoustu detailů. Takže jsem dělal toho pomocníka *pudžáři*, no a v roce devadesát devět v březnu, tak sem šel rozdávat knížky. Na *sankirtan*, žejo? *Travelin' sankirtan* znamená, že jsem jezdil po celý republice, a to sem dělal v podstatě až do letošního... taky nějak března. No a... takže devět let sem jezdil po republice s knížkami.

MT: A jak to vypadá, takle, ty... ty *travellingy*?

GD: Mm, tak máme... My máme většinou jako jezdí *brahmačáris* – *brahmačáři* znamená žejo, studenti, celibát, nezapletený... Takže my máme tři *sankirtan-kary*, neboli *sankirtanový* auta, žejo, který máme obytně udělaný. V tom hlavně jezděj *brahmačáři*, že prostě jezděj v tom, bydlej v tom, máme v tom knížky, sprchu, kuchyň...

MT: Tyjo...

GD: Takže potom po celý republice děláme různý druhy rozdávaní. Rozdává se na ulicích, zastavuješ lidi na ulicích, nebo na parkovištích. Já sem třeba osobně dělal, že sme chodili po vesnicích od domu k domu...

MT: ...a nabízeli...

GD: ...a potom po sídlištích nabízeli knížky.

MT: A jenom po Český republice, ne... necestovals někam?

GD: Jenom po Český republice, jednou sem byl, jednou sem byl v Polsku, sme byli na tři měsíce v Polsku, to bylo v roce dva tisíceeee tři. V roce dva tisíce tři sme byli v Polsku na tři měsíce. To byla hlavně pomoc polskejm oddanej, protože v Polsku, tam trošku to upadlo... rozdávaní knih, takže tam chtěli trošku nákou pomoc. Tři měsíce do Varšavy sme rozdávali,

v okolí Varšavy sme rozdávali v různých místech knížky polský. To byla jediná moje zkušenost.

MT: Aa, to, byl si někdy v Indii?

GD: V Indii sem byl v roce dva tisíce čtyři, teď jedu do Indie taky, tenhle rok. Na měsíc.

MT: A to byla tvoje... jako jediná cesta vvv... rámci toho hnutí?

GD ...no, jediná.

MT: Protože já třeba dyž sem to, dyž sem byl ee, na tý farmě, tak sem tam mluvil s klukem, kterej říkal, že hodně takle jako cestuje po Evropě, po těch různých centrech aaa, a chvíli že je tady, chvíli tam... jako tak sem jenom chtěl... jako... Znáš třeba někoho...

(GD zazvonil mobil a on hovor odmítnul)

GD: Jenom napíšu smsku.

MT: Tak já sem se chtěl jenom zeptat, že i třeba takle když sem, když sem jenom viděl eee, ty guru, nebo tak, tak jak cestujou, tak nakolik je to běžný tady takle... eee...

GD: Tak tady systém je ten, že guru, ten má žáky třeba po celém světě, za nima jezdí. A co se týče, my máme v chrámu třeba takovej systém, že každěj oddanej by se měl, se dostane do Indie po nějaké době, nějaký periodě, záleží taky na penězích. Sou třeba chrámy ve světě, který mají třeba hodně peněz, tak tam oddaný jezděj do Indie třeba každěj rok, tady prostě se ňák střídáme a vychází to tak na těch pět let. A samozřejmě to je pro oddaný, který žijou v chrámu, ten chrám má určitý povinnosti, určitou ekonomiku, určitý služby, který je potřeba udělat, takže tady je to... Oddaný který žijou soukromě, tak si tam můžou jezdit do Indie...

MT: ...jak chtěj...

GD: ...třeba každěj víkend, žejo. Co se týče oddaných, který žijou takhle, tak... prostě se ňák dělíme spravedlivě. Potom sou zas oddaný, který maj prostě... že musej do tý Indie častěji, prostě důležitý věci a...

MT: A pak sem se chtěl zeptat, esi vlastně vysvěcení na, na... nebo promiň, za... zasvěcení. Eee, s ho dostal v Indii, nebo tady od zdejšího...

GD: Tady v Čechách, no.

MT: A zdejší guru...

GD: Můj duchovní mistr sem jezdí jednou ročně. Se sem dostane vždycky na pár...

MT: A my máme nějakýho gurua jako Čecha, v Čechách?

GD: Čech eště ne... Prostě Češi, Češi...

(přišlo další přerušení v podobě oddaného žádajícího o pomoc s něčím v rámci chrámu. Gadadhara jej ale slušně odmítnul s tím, že vedeme důležitý rozhovor)

GD: Čech není žádný guru, ve skutečnosti, protože, žejo, Česko bylo žejo, trošku v jiným bloku, než žil Prabhupáda. Takže Prabhupád v podstatě žil...

MT: Ale je to přece jenom skoro dvacet let, co se rozpadl...

GD: Takže ale je to, žejo, Prabhupád opustil tělo v roce sedmdesát sedm... Prabhupád měl myslim jenom čtyři žáky Čechy. Emigranti... Jeden, ten se ňák rychle ztratil, pak jeden, ten dokonce tady zakládal farmu, ale pak trošku... odešel, trošku jako...

MT: Jo...

GD: Filosoficky ujel někam jinam...

MT: Turíja dása.

GD: Turíja. A pak sou ještě dva. Džáj guru dév, ten... pěkněj oddanej, tady bydlí... On dělá na vysoký škole, jeho práce je dělat na vysoký škole. Ne, že by přímo učil, ale má na starost organizování výměny studentů ze zahraničí, jo? A druhěj je ten Mani Dár, tak ten žije napůl ve Švédsku, napůl v Čechách. Má na starost Góvindu a tak. Oba dva sou *grhasti*, že maj rodiny. Přirozeně *grhasti* většinou jako... taky sou guruové *grhasti* výjimečně, ale *grhasti* většinou... tou přirozeností, že má rodinu, děti a povinnosti, tak většinou nedělá guru. Ten život je nařaděnej různýma těma světskýma... Ale to neznamená, že to nemůže bejt...

MT: M-hm. Ale mě by pak... sem přemejšlel o tom... Třeba na tý farmě a tam byla jako zhruba asi jako asi dva... nebo v tý době, kdy sem tam byl, tak jeden nebo dva *brahmačáři* a jinak samí jako... v bílejch rouchách a... kolik je třeba tady... tady v chrámu... *brahmačáři*?

GD: Nó, tak... bych řekl dvacet, tak je to možná hodně.

MT: Dvacet a oproti třeba *grhasthům* a...

GD: *Grhasti* jako přímo v templu, *grhasti* jako... nežijou. Ty, co tady dělaj službu, tak žijou v okolí. Já sem vlastně... Až na jednoho *prabhu*, kterej je *temple-president*, tak já sem... já sem takovej začínající *grhastha*, jako. Já sem ještě neměl svatbu, já sem v takový jako... čekací doba, se říká. Že prostě se budu ženit, ale ještě mám určitý takový periody, jako že se musíme poznat a tak. Po roce můžeme mít svatbu a pak můžeme žít jako takovej... naplno (smích)

MT: ...domáci, jasně...

GD: ...život. Takže jako takhle, *templ* je pro *brahmačáři*, no. Pro *brahmačáři*, anebo pro *grhasthy*, který jako opravdu jako kážou. Že není dobrý, když v templu je taková ta rodinná atmosféra, to prostě tady... že přídu domů a děti tady brečej a já nemůžu jít hrát na *mrdangu*...

MT: Jo, asi na tý farmě je to něco jinýho...

GD: ...je, Prabhupád říkal, aby právě *grhasti* žili na farmách. A můžeš právě vidět ten rozdíl v tý atmosféře, že tam je to prostě takový... když tam sedí ty ženy s těma dětma a... není

to nepříznivá, ale prostě taková jiná atmosféra, než když tu seděj ty *brahmačáris* a opravdu poslouchaj a učeť se to... No prostě jiná nálada.

MT: A nějaké *sannjásin* v Praze je? Je někdo zasvěcený?

GD: Neni. Žádnej...

MT: Vůbec?

GD: Žádnej Čech. Je tady Bhaktivaibhava Maharádž, kterej je původem Němec, a ten v podstatě žije v Praze, i když jako hodně cestuje jako po Rusku, do Ruska... Ale má jako základnu v Čechách. On je i *GBC*, jestli víš co to znamená...

MT: Jo, jo.

GD: On je i *GBC* pro Českou republiku.

MT: A to je... to je vždycky jeden *GBC* pro tu Českou republiku, nebo pro ten jeden stát.

GD: Buď je *GBC*, nebo může bejt eště *co-GBC*, neboli *cooperative GBC*, když sou třeba dva. Jeden pomáhá, když je třeba velká zóna...

MT: ...jako Rusko. Jo a tebe teda zasvěcoval...

GD: Mě zasvěcoval Bhaktivikáš Maharádž.

MT: Eee, kterej je odkud?

GD: On je původem Ir, ale žije v podstatě v Indii. On vlastně celej život... On se připojil do hnutí v roce sedmdesát pět a on je takový dost hubený postavy, on byl dost nemocnej na západě, tak mu poradili oddaný at' jede do Indie, že tam je teplo. Že mu to jako pomůže, ta příroda. Takže v roce sedmdesát šest on už vlastně kázal z Bangladéše, pak se ustálil v Indii. Takže on vlastně káže celej rok v Indii, teď vlastně se specializuje na jižní Indii a v podstatě dycky v květnu vyjede na západ a v září už se zase vrací do Indie a mezitím jede prostě... Jezdí tam, kde má žáky, jezdí do Ruska, jezdí tady Evropu, Čechy, Slovinsko, tam má žáky, do Finska, pak jede do Anglie, Irsko, do Ameriky, do Japonska a zase. Já sem to počítal tenhle rok v létě... za ty čtyry měsíce on měl snad... v jednom měsíci on měl snad dvacet letů. Ve třiceti dnech dvacet letů. Takže neni to žádná sranda, někdo si může říct: „oni jenom lítaj, cestujou“, jako že „to je život“, ale to je strašné odříkání. Zvlášt' když seš... *sannjásí* většinou bejvaj starší osoby, nad padesát let, jako v padesáti koho by bavilo lítat letadlem, prostě... Když na tebe čekaj nezralí žáci, který na tebe hoděj všechny svoje problémy, potíže a chtěj poradit a vyřešit všechno, hned.

MT: To já to vidim jenom o hodině, lehký, lehký... Já učim ve škole, na základce, tak...

GD: Tak učitel a žák, je to v podstatě vo tom, žejo, vztah učitele a žáka.

MT: Hele a eště sem se chtěl vrátit teda k tomu *GBC*. Eemmm, já nevim, vy máte třeba někde v chrámu takle nějaký jako pravidla. Oni vydávaj, žejo, nějaký pravidla, zákony, nebo nějaký vnitřní ustanovení pro celou tu organizaci.

GD: Tak ISKCON má svoje zákony, existuje ISKCONskej zákoník, podle kterýho se maj řídit centra. Potom záleží na *temple-presidentovi* a v podstatě ho ani ňák neznám, já sem se o to ňák nezajimal... Protože to sou takový spíš jako technický věci a jako přirozeně se žije podle toho Bhágavatamu. To není potřeba číst jako ňáký... zákoníky. Právě jak ve skutečnosti by ani neměly bejt, ideálem je, že každej bude žít podle těch Prabhupádovejch knížek, to je ideál. Potíž je v tom, že nikdo není dokonalej a každej přichází k Hnutí pro vědomí Kršny s těma... věcma z minulosti. Prostě s tím baťohem našich minulejch činností a špatnejch aktivit a holt tohleto se někdy projevuje. Když seš oddanej, to neznamená že kdo si na sebe oblíkne *dhóti*, že je to čistej oddanej, kterej má všechny dobrý vlastnosti. Problémy sou, budou a byly a je to přirozený. Proto musej bejt ňáký technický pravidla, jak se chovat v komunitě, to sou ňáký zákonitosti. Vztahy mezi oddanejma... co se týče majetkovejch věcí, prostě, někoikrát se stalo, že ňákej oddanej někam přišel, třeba i založil nějakej projekt a pak najednou zmizel. Prostě to se děje, ale to je přirozený. Materiální svět, nikdo není dokonalej.

MT: A... můžu se zeptat, kdo je tady teda chrámovým vedoucím?

GD: Chrámovej president je Narakriti prabhu, viděls ho určitě...

MT: A ten je jak dlouho tady chrámovým vedoucím?

GD: Od roku devadesát... tři snad.

MT: Jo, tohle. Já nevim, ty ses setkal někdy, za tu dobu co si byl u... u Haré Kršna, že by se třeba něco jako zásadně měnilo jako v chrámu, právě kuli GBC, nebo... Dotýká se tě to tadle organizace ňák?

GD: Tak to není jako aby se tě to dotýkaly, ta organizace je tu proto, aby prostě... Že máš prostě dvě úrovně. Máš duchovní úroveň a manažerskou úroveň. To se nedá spojovat. Jo, jako třeba dáváme příklad, že sou třeba dva oddaný, jako maj k sobě vztah, sou prostě přátelé, maj se rádi, jako prostě duchovně, ale na manažerský úrovni se můžou třeba pohádat. Maj prostě jinej názor na ňákou věc. Jak se to má dělat. Ale to nenaruší jejich duchovní vztah. To je důležitý pochopit, že v materiálním světě lidi ty manažerský věci přenášej i do těch...

MT: ...do těch ostatních, no...

GD: „Tys mi udělal něco špatně tady na tom, ty nesouhlasíš s mym nápadem, proto já už nemám tě rád ani vůbec.“ To je právě to, co se tady rozlišuje. Takže GBC a tyhle pravidla, to je tady jenom je důležitý pro ty... manažerský věci a na těch manažerskejch věcech závisí pak i ty duchovní věci. Takže manažerský, když zaranžuješ, aby každej chodil na *mangala áрати*, aby každej striktně následoval, což sou ty manažerský věci, prostě vysvětlit těm oddanejma, aby to dělali. Tak pak to vytvoří duchovní atmosféru, v který jako můžeš velice pěkně žít. Že to není ňáký omezování, jako. GBC, tady ňákej...

MT: No tak já sem myslel, ňáká změna, když třeba řekli, tady chrám má najednou bejt organizovanej takle.

GD: Tak jako, jak má bejt chrám organizovanej, to už je dávno daný, v Prabhupádovejch knížkách. Naše povinnost je jenom s tím pokračovat. To je třeba věc, kterou GBC mění, že někdy se třeba stane, že ve světě sou různý tendence, že prostě, že oddaný dělaj různý

inovace, který už prostě ve skutečnosti nejsou ani v souladu s učením, nebo prostě... sou ovlivněný tou... New Age a třeba různě moderníma vlivama ve společnosti, jo, a prostě dělaj různý... Myslí si, že takzvaně zlepšujou různý věci a ve skutečnosti už to prostě odvádí a není to podle *šáster*. Pak třeba GBC zasáhne. Třeba: „ne, má to bejt takhle postaru, žádný inovace.“ No, třeba takový technický věci, jako třeba... Žejo, hnutí Čaitanji maháprabhu znamenalo prostě když se zpívá *kírtan*, tak hrát na *mrdangu*, nebo *kartál*. To je standard, jo? A dneska třeba už jako můžeš vidět ve světě, že už hrajou na harmoniku k tomu, nebo při *kírtanech* používaj takový ty africký bubny, jo, je to prostě takový, takový různý druhy... Z vnějšího hlediska ti to nepřide, esi hraješ na to, nebo na to. Ale co se týče tradice kultury a takovýho zachování těch kořenů, tak už tam sou velký rozdíly...

MT: ...no jasně, africkéj buben s indickou kulturou nemá úplně...

GD: ...protože pak to eště může jít zase dál, pak se začne s basovou kytarou, jo, prostě kam to až vede. Proto je důležitý se držet... Jo, protože naše západ'ácká mentalita speciálně je taková, že pořád něco novýho, pořád se děje něco novýho. Proč pořád žít podle toho, jak se žilo před pěti tisíci lety v chrámech, my bysme chtěli něco novýho. Takže pak třeba GBC zasáhne. Taky můžeš vidět, GBC maj různý názory. Třeba nákej GBC má jednu zónu, tam jako mu tohle třeba nevdí, někdo jinej si to... To sou různý prostě... To je právě to, že duchovní život znamená, že nic není stejný. Každěj sme osoba, máme různý pohledy na to, na jednu stranu to není na škodu, ale... Dycky šou lidi, který maj liberální přístup a konzervativní přístup. Ale prostě sou určitý pravidla, který třeba se daj jako přizpůsobit, ale sou zase pravidla, jako, s kterejma se nedá přizpůsobovat.

MT: A pak sem se chtěl zeptat na jednu otázku. Přide ti, že by se třeba f... v českym Hári Krišna... třeba od tý doby co si nastoupil do dneška... eee, třeba co se za tu dobu zlepšilo, nebo změnilo. Třeba esi se nák jako vylepšila náka...

GD: Třeba teď můžem vidět, že my začínáme teď... to je taková moje nová služba, že hodně jezdíme po celý republice a navštěvujem různý oddaný. No, včera sme byli třeba... my tomu říkáme buňky. Jo, že sou prostě oddaný, který žijou já nevím třeba ve východních Čechách, maj to do Prahy sto osmdesát kilometrů a nemůžou sem prostě holt jezdit každej tejděn na programy, protože prostě je to drahý. Protože prostě jenom ten benzín, kolik by je stál, kolik času to trvá, pak v neděli že přijedeš domů, pak musíš do práce, a tak. Takže děláme různý takový programy a můžeš vidět kolik novejš lidí se začíná zajímat a velice maj pěkný pochopení a zvětšujou se tyhle kongregační... členové. Jo, že přibývá to, hodně prostě oddanejch přibývá. Jo, jako mění se jako určitá... změny sou. Jako, když já sem přišel, tak byl hodně kladenej důraz... ne, že by teď nebyl, ale... prostě byla taková nálada, že, hodně to bylo eště mladý, a bylo třeba hodně *brahmačáris* a všichni byli mladý eště. Teď prostě potěch desíti letech hodně už se jich oženilo. Prostě ona se přirozeně mění ta atmosféra. A to je přirozený, žejo? Takže prostě nákej posun je tady. Prostě co se mění k lepšímu, je že přibějvá oddanejch určitě a je spoustu lidí kolem, co se zajímaj o Háre Kršna.

(chvíli jsme se zapovídali o restauracích Haré Kršna, což pro účely tototo rozhovoru nebylo nijak podstatné)

MT: (Já sem četl na internetových stránkách o vaší restauraci na Moravě), nákej ten Lutotín...

GD: ...ale to je centrum, to není restaurace.

MT: Jó, tak možná...

GD: To je *Náma hatta* centrum, to není restaurace. V podstatě víkendový centrum, kam se sjíždějí oddaní...

MT: Jo, takže ten vývoj, jasně. A pak sem se chtěl zeptat... Jo, pak sem se chtěl zeptat ještě teda když seš takhle pěkně před svatbou, tak by mě zajímalo, eee, jak to je, jak to je takle třeba s tím, eee, s tím manželstvím a takle. Třeba... esi to není moc jako osobní otázka, jako třeba jak se jako třeba seznámili s... tvojí nastávající, nebo jak to jako probíhá.

GD: Tak vždycky tam funguje ta chemie, ta příroda tam funguje dycky. Ale tak standardní postup je...

MT: ...tak jako *brahmačáři* se asi moc nepotkáš s...

GD: ...tak jako nejseš s nima v kontaktu, jako. Ten princip jak se říká, je psáno v písmech, ten princip ohně a másla. Je popsán, že když je muž jako máslo, že žena je jako oheň, že když je to...

MT: ...dohromady...

GD: ...tak máslo se začne roztávat. To pro *brahmačáři* znamená, že se nesdružuje se ženama a vyhejbá se společnosti žen. Protože ví, že to je dobrý pro jeho duchovní život. Protože nechce, aby se mu rozteklo máslo. Ale prostě tak. Je přirozený, že když člověk dospívá, tak přijdeš do nějakýho toho... je tam prostě to, celý... fyzický tělo se mění, takže ve skutečnosti zůstat *brahmačáři* to sou velice vzácný osoby, kerý zůstanou *brahmačáři*, že jako... statistika samozřejmě, že... statistika, to je taková teorie, žejo, Kršna může udělat všechno, ale statisticky se devadesát, já nevím, pět procent mužů dycky ožení. No, ale takže to funguje tak, že ta chemie tam je dycky taký, ale ten bod je v tom, že ten určitej systém, kdy *brahmačáři* cejtí, že už to na něj de, prostě že už to nejde tak ani tak, prostě. Tak de prostě za autoritou a řekne prostě jak je na tom a teď sou různý verze, že někdo prostě ví a žejo, starší pokročilej oddanej, a prostě se stará o ty oddaní a ví, už má zkušenosti s desítkama minulejch, který s tím... Tak ten prostě ví. „Tak ten je teď na tom takhle, tak ještě mu můžu pomoci, že třeba mu dám tuhle službu, aby se tomu vyhnul, nebo támhle“. Jo, prostě... protože někdo je to třeba jenom mentální, prostě, jenom jeho nějaká slabost. Uvidí nákou pěknou *mátadží*, prostě by se rád oženil a přitom vůbec neví o co tam de. Jo, prostě třeba se udělaj nějaký aranžmány, že si to rozmyslí a zkouší se. Nebo když přijde starší oddanej, který už je deset let, tak už ví co chce, tak s tím už se nedělaj takový... Prostě je to individuální všechno. Prostě bod je v tom, že přijdeš za starším oddaným a řekneš jak seš na tom, prostě, „já bych se rád oženil“. Buď sou verze že už víš koho. Tak že dyž už třeba o někoho stojíš, tak to řekneš tomu svýmu, kdo tě má na starost, to je védskej systém, a pak je třeba ta *matadží*... Třeba já sem to měl tak, že moje budoucí manželka je z farmy a ona má *teple-presidenta* na farmě svýho, já mám *temple-presidenta* tady. Takže já sem šel za svym *temple-presidentem*, říkal sem, ta a ta, on říká oukej, tak si promluv s tím *temple-presidentem* z farmy, ať informuje jí, esi má zájem a tak, tak sem informoval jako že jo, on jako že jo, jako že jo (smích) Prostě védskej systém, a pak že to funguje, že prostě je to jako že dojednaný Kršnou a není to na základě nějakýho smyslovýho vztahu, kterej začne a zase brzo skončí. To je prostě, takle to funguje v tom materiálním světě, že prostě kluk je s holkou, strašně se mu líbí, za dva roky už se na ní vykašle a vezme si jinou. Což právě duchovní manželství znamená, že tyhle věci

by neměly... a vlastně nesměj bejt prioritou. Že prostě je ten vztah založený jenom na smyslovým požitku, prostě že „ty se mi líbíš“... A teď co to znamená, že „ty se mi líbíš“? To je to tělo, ale prostě duchovní život znamená, že musíme se radovat duchovně, takže člověk spíš zkoumá ty inklinace té osoby, k čemu se vztahuje, jaký má priority v životě, esí sou podobný ty její zájmy jako moje, abysme se cejtíli. Tak sem zjistil, že ty naše zájmy sou podobný a že to ňák pude.

MT: A ty si říkal, že je ňáký to období, takle jako před tou svatbou, kdy... ta čekací lhůta, nebo...

GD: M-hm. No, to je takovej systém, no v podstatě to není védskéj systém. Ale holt muselo se to udělat z toho důvodu, že Prabhupád v podstatě chtěl... protože se stávalo, že oddaný se často rozváděli...

MT: To já sem právě četl, takovoudle ňákou statistiku, že v tom začátku to bylo hodně takle...

GD: Hm, to bylo narychlo a Prabhupád prostě z toho byl velice znechucený, protože prostě se zas projevila ta západní mentalita. Oddaný přišli z tohodle prostředí, žejo, pak prostě tři roky žili v Háre-Kršna hnutí a zase se oženili... A prostě ten celej, ta výchova, čím si prošel v minulosti, tak to se zase projevilo. Takže prostě tahleta čekací doba je dobrá k tomu, aby se ty dva poznali, vopravdu se ujistili, že vopravdu chtěj bejt spolu. Aby se právě vyhnuli těmhlenctěm věcem.

MT: Takže jak to v praxi vypadá? Tak, že dostáváte spolu... jako dohromady úkoly, já nevim, umejvat ty božstva, nebo... vymejšlim si.

GD: Jo, tak v podstatě jako jo. Jako já to mam tak, že jezdím na farmu, když můžu, prostě děláme spolu službu, prostě bavíme se... Prostě sme normálně spolu, akorát tam de o to, že spolu nespíš v jedný místnosti. Takže takle, jinak můžem bejt spolu pořád jako.

MT: A jako už asi poslední otázka, já právě když sem byl na tý farmě, tak tam přijeli třeba ňáký ty lidi z toho Švédska a takle. Jeden kluk z Dánska tam byl, se kterým sem se bavil, že jako studuje sanskrt, a že tam sou lidi, který třeba dělaj ajurvédu, a něco... ňákou, třeba védskou... horoskopy, jak se to menuje...

GD: ...astrologii...

MT: ...astrologii a takhle. Tak třeba studujete tady v chrámu, třeba ty, nebo znáš někoho, kdo by měl ňáký takovýhle jakože zájmy?

GD: To sou různý, jak říkám, takový nálady. My třeba tady... Čechy sou známý že sme velmi striktní, takový jako konzervativní. A my prostě jako, tady naše nálada je jako taková, jako já to mam rád, že prostě se snažíme držet víc prostě Prabhupádovejch knih, a tyhlencty věci jako ajurvéda a astrologie, to sou takový... vedlejší odnože. Nás hlavně zajímá duchovní život. A co to je ajurvéda, to znamená bejt zdravěj, a to se zase týká jenom těla. My neříkáme, že to je špatný, my to využíváme taky, je spoustu praktickejch věcí, ale není to prioritá. Stejně jednou umřem, ať už můžem bejt ajurvédský jak chceme. Můžem sníst kolik bylinek chceme a mít kolik diet chceme...

MT: A tak zase když seš zdravěj, tak asi můžeš sloužit Kršnovi líp...

GD: A tak jako jo, do nějaký míry se nám to hodí pro oddanou službu Kršnovi, tak to využíváme, ale neděláme to jako prioritu, protože dyž vemeš lidi ve světě, tak právě tydle tendence někdy převládnu, a pak se prostě z Haré Kršna hnutí stane prostě jógový centrum a učí se jenom jóga a občas se řekne něco o Kršnovi, prostě... dbám na astrologii a nemůžu prostě jít ven rozdávat knihy...

MT: Tak ono to není jenom tohle, tak třeba já mám vztah k muzice, tak... Jako nerozumím tomu úplně dopodrobna, jenom vím že tam sou ty různý rágy a ty stupnice...

GD: Jo, jako tydle věci... Jako my tady máme svoje vzdělávání je jako založený na těch... Prostě poznat filosofii. Co se týče těhletých věcí, tak jako není problém, ale řek bych, že tady pro to není prostor, protože je to taky z toho důvodu, že tady nejsou oddaní, který tydle věci ovládaj, takže je těžší tady něco začít studovat, protože na všechno potřebuješ gura. Prostě když já tady si otevřu knížku s ajurvédou a začnu tady o sobě říkat, že budu učit ajurvédu, tak... Ale ty možnosti... Teď třeba jeden oddanej začíná studovat astrologii, starší oddanej. Ten už je v hnutí, já nevim, přes dvacet let. Takže v tomhle případě to je... Trilókátmá. Já nevim, má nějaký program, trochu se o to zajímá, ne že by seděl celý dny a jenom studoval. Takže jako tydlety věci tady můžou bejt, no. Není to jako nějaká naše priorita. Co se týče hudby, tak sám víš, máme tady spoustu dobrejch muzikantů, to si slyšel. Prostě ten bod je v tom, že právě duchovní život znamená vlastně opravdu najít sám sebe a my sme hodně pokrytý. A proto je tady nejdřív ten striktní život, kdy se snažíš následovat různý principy, pravidla a takle, to tě očistí a pak v sobě najdeš takový přirozený inklinace, že prostě já sem třeba žil, deset let sem jezdil s knížkama a dělal sem takovou službu. Pořád to samý, ráno jedem, rozdááme, přijedem, jo, tohleto devět let, jenom mluvíš s lidma. No ale tady prostě se postupně očistíš, děláš to pro Kršnu, a pak prostě postupně se v tobě vyvine něco, co bys chtěl dělat pro Kršnu. Když tě baví muzika, tak třeba se k tomu dostaneš zase. Ale už je to prostě něco jinýho. Problém je v tom, že někdy prostě mladý oddaní přijdou a snažej se hned klást důraz na tadyty věci ale v podstatě se jenom... produkujou ty svoje *anarty*, nebo ty svoje... Takovýty svoje připoutanosti a snaží se tadyto nějak ukazovat, že by to chtěli dělat v rámci oddaný služby. V podstatě je k tomu taková připoutanost k těm věcem, co sme dělali v minulosti. Ten trénink je tady... v podstatě nějaký princip, když přijdeš do chrámu, tak...

MT: ...dělat něco úplně jinýho...

GD: No právě, abys jako se odpoutal od těch věcí a udělal něco, co třeba pro tebe není přirozený, to že se překonáš a pudeš to dělat, to ti přinese strašně velkou očistu a odpoutanost. To ti pomůže duchovním životě, jako třeba Bhaktisiddhanta Sarasvatí, duchovní mistr Prabhupády, tak on dycky každej, kdo přišel novej do chrámu, tak ho poslal umejt nádobí. Jo, když třeba přišel nějaký velkej inženýr, velice učenej člověk, tak ho poslal tu nejnižší činnost. Nevím esi nejnižší, ale je to takový odříkavý, prostě. Stojíš prostě s těma černejmá hrcema tak do toho čumíš, prostě, říkáš si: „dyť já za sebou mám dvě školy, proč já to mám vůbec zapotřebí“, a tam se prostě ukáže ta tvoje odhodlanost, jestli vopravdu chceš sloužit Kršnovi a jestli prostě víš, že všechny tyhle označení sou jenom dočasný a že „sem nějak ten, nebo tamten, prostě tady je nějaká věc, kterou mám dělat pro Kršnu a Kršna to tak chce, tak to tak budu dělat“. Kršna když to vidí, že takle třeba vydržíš dělat věci, pro něj, tak dyž bas třeba chtěl, tak Kršna ti pak pošle mnohem víc příležitostí třeba v budoucnu, toho co bys vopravdu chtěl dělat. Prabhupád je velice dobrej příklad, Prabhupád tolik chtěl už v roce čtyřicet, já nevim, čtyři chtěl založit celosvětový hnutí, prostě kázat po celým světě, no a Kršna mu to

nedal, prostě, Kršna ho dusil v životě, protože měl rodinu, dvě děti, manželku, ta nebyla moc příznivá. Byl lékárník, měl byznys, takže musel jezdit do Áhábáhu, což je od Kalkaty hrozně daleko, to máš prostě přes půlku Indie a to bylo velký odříkání, chtěl se věnovat duchovnímu životu. On se věnoval duchovnímu životu, ale prostě měl spoustu...

MT: ...povinností...

GD: ...věcí, který to... No, a pak prostě v sedmdesáti letech mu to Kršna všechno dal.

MT: ...a jak!

GD: To je právě ten bod, protože Kršna, jak si slyšel na tý lekci, tak Kršna má všechno pod kontrolou a pro každýho má připravenej program a my můžeme jenom se... Když my chceme Kršnu, tak to není žádný problém, Kršna se raduje. A když všechno berem, že všechno je jako Kršnova zkouška a Kršnova milost a Kršna když uvidí, že sme upřímný, tak nám dá mnohem víc. Lóka vždycky dával příklad, že jeho otec mu říkal, že... „ty máš dvě ruce a Kršna má deset rukou. A když ty si chceš něco schovat před Kršnou, tak nemáš šanci, protože Kršna ti to těma deseti rukama stejně vezme.

MT: ...vždycky sebere.

GD: Ale když Kršna ti chce něco dát, těma deseti rukama, tak ty to ani nedokážeš všechno pobrat, do těch dvou rukou. Takle to funguje.

MT: To je hezký přirovnání, to je dobrý.

GD: Prostě nechat to na Kršnovi. Jakej s náma má plán.

Příloha 3 – Robert

Rozhovor s oddaným Robertem (dosud nebyl zasvěcen) proběhl 30. 1. 2009 v pražské restauraci Góvinda, kde jsme jedno odpoledne strávili asi hodinu a půl v rozhovoru, který zde uvádím ve zkrácené podobě, kdy vynechávám části, které pro daný účel nejsou relevantní. Robert žije v komunitě již čtyři roky, je mu třicet let, a kromě působení v několika hudebních skupinách se před tím, než se dal k ISKCON zabýval také psaním básní, buddhistickou meditací a studoval vysokou školu, kterou nedokončil.

MT: Tak já jsem se chtěl zeptat kolik je ti let a jak dlouho seš u Haré Kršna.

R: Tak to je otázka na tělo, přímo... (smích) Tak je mi třicet a přišel sem před čtyřmi lety. Tak nedá se říct, že bych hned začal... Oddaný většinou dělají velké kazatelské aktivity, hodně jako sou na ulici, viděj lidi, sou prostě plně nasazený často... v kazatelské činnosti. Takže já sem začal skromně, prostě, a pak sem se dostal do tadyté restaurace a krok za krokem se moje chuť... následovat zvyšuje.

MT: A jak ses jako poprvý doslechl o Hare Krišna, nebo jak... ses k tomu vůbec jako... dostal?

R: Ono to je takový zajímavý. Ono se říká, že prostě, ty duše sou... jako *karmicky* maj předpovězený, co budou dělat ve svym životě, protože sou od malička některý lidi bohatý, některý nemocný. Prostě Paris Hilton (smích)... pokračovat v tom, co si začal v minulym životě. Takže i u oddanejch, můžeš jako vidět, že třeba sou osoby... Jako Pritu prabhu jak tady byl, tak on říkal, že on od malička četl knihy světců. Od malička měl inklinace prostě číst nějaký knihy o světcích. Když přišla puberta, tak takovýty hippie a revolta, to překryly, jako to bylo pryč, ale pak se to zase vrátilo. Tak já můžu říct taky, že sem ty tendence nějaký prostě měl. Jako od malička sem přemejšlel, že budu... já nevím proč, žít v Indii v nějakym klášteře. Prostě sem měl takovej pocit, že by to bylo dobrý, až to tady odžiju, všechno to... Takže ten začátek prostě nemůžu vypátrat, ale co si vzpomínám bylo, že sem potkal oddaný na ulici a vzal sem si od nich sušenky. Ale protože sem byl přesvědčen v tu dobu buddhista, což... bylo částečně taky protože sem potkal to jako první z východu. Přišlo mi to takový jako logičtější než křesťanství.

MT: To sem měl asi docela podobnej vývoj.

R: Respektive mě vůbec křesťanství nikdy vlastně nechytlo kvůli tomu, že vidíš ten výsledek, jako, co v tý historii všechno bylo a nikdy sem nechtěl prostě věřit v Boha v tom pojetí, jaký voni měli. A tak dál, a tak dál, ale furt sem hledal nějaký vysvětlení prostě. Takže automaticky poprvý když sem viděl sochu Buddhy, sošku zlatou, tak mě to úplně fascinovalo a říkal sem si, tak to je něco opravdu zajímavýho, ne? A pak sem četl od Hermanna Hesseho Siddhárthu... To je zajímavý, že tam sou dvě Kršnova ména, jako jeho přítel Góvinda ho tam provází půlku příběhu a ke konci potom, když tam žije u toho převozníka, tak on se menuje Vásudéva. Hermann Hess byl velkej fanoušek Bhagavadgíty a znalec jako védskéjch písem a tak. Takže mě tohle oslovilo, ale dneska si říkám, že to byla akorát jiná Kršnova energie, která se... Protože se říká, že Buddha je jeho expanze, že prostě to je *avatár*. Ale reálně prostě to byly ty sušenky, pamatuju si to dnes živě, sem se potkal s jednou... Je to zajímavý, protože sem chtěl dělat jógu, takový ty kalendáře krásný paní, jestli víš? To sou takový kalendáře, kde

máš že v tomleto období měsíce můžeš krásně prostě sázet brambory, nebo si nemáš stříhat nehty...

MT: Náká trošku jako astrologická...

R: Jo, jo, jo, podpořený hodně téma védama, protože tam sou jogínský takzvaný pústy a my známe jako *ékadáší*, je to jako... po úplňku nebo po novu, doporučuje se jogínskej púst. A já sem držel plnej púst, pil sem jenom vodu. A zrovna to byl den, kterej... to *ékadáší* je nejmocnější ze všech, fakt úplně nejlepší. A já sem prostě potkal oddanou na ulici, která... s kterou se prostě do teďka znám a je to moc pěkná jako osoba. A já sem si vzal ty sušenky a říkám: „okej, tak já si je teda vezmu, ale neska si je asi rozdám, někomu je dám, protože já neska držim púst. A říkám: „takovej jogínskej púst, prostě“. A ona říká: „to je *ékadáší*, já to taky držim“, akorát že ona ho drží bez vody úplně, ne? Taková zajímavá vzpomínka. Pak si pamatuju, že když sem viděl Formanův film, prostě Vlasy, tak mě ta *mahámantra* trošku, co tam jako je, tak něco to ve mě jako... břinklo, jako že je to něco zajímavýho, jako že sme to měli tendenci hrát, jako že sme chodili po hospodách s kytarama a ohních a tak. Rock'n'rollový věci a Beatles mě bavili...

MT: To sem na tom docela podobně...

R: Když sem byl nejmoc zkalenej ke konci, tak sem byl úplně nejmoc odvázaněj a hrál sem to Lennonovo „shake it up, baby“. A *mahámantru* sme zpívali. Ale pořád to bylo, že když sem někde viděl oddaný, tak to pro mě bylo moc... úplně jako... co to je? Sorry prostě... No a pak něk časem sem potkal jednoho oddanýho, kterej viděl zájem o nějaký duchovní věci a začal ke mě jezdit, začal mi číst, shodou okolností se mnou tam žil kamarád, kterej... A on už studoval a Bhagavadgítu měl sebou a byl vegetarián, což já sem ještě nebyl, i když sem chtěl bejt vegetarián taky vždycky, ale pak mě doktor vždycky přesvědčil, že je to blbost. Takže von jako taky. Mel sem tam takový zázemí. No a pak on trochu do nás šel, viděl, že tam ten zájem je, to byl ten začátek oficiální. Ale ještě bych chtěl říct, jak říkal George Harrison, zajímavá věc, když se ho ptali, proč jako ta Indie, ten sitár, to všechno, on pak začal mezi oddanejmá... K tomu vždycky inklinoval, k tomuhle životu. A on teda kór, bohatá osobnost, já sem to měl tak lehce, já sem byl nějaká opice v Indii, která prostě...

MT: Ty si teda před čtyřma rokama začal vyloženě žít v Haré Krišna, nebo v chrámu?

R: Hm, já sem tři roky v Góvindě a předtim sem ještě žil doma, měl sem byt s tím kamarádem.

MT: A chodil si sem třeba pomáhat, nebo...

R: Je fakt, že ty tendence tam byly, že sem už ty knížky předtim četl a chápal sem ty hlavní principy. Jako jo, že v budoucnu, ale říkal sem si, nebylo to pro mě jako nutný řešení ze dne na den. Byl sem na vejšce, chtěl sem jí dodělat...

MT: Co si dělal za vejšku?

R: Jako pod technickou universitou v Liberci, obor, kde se dělal design interiérů, co se týče skla cokoli a co se týče textilu cokoliv, takže... cokoliv prakticky.

MT: Využil to někdy potom u Haré Krišna?

R: Ne. Ale mě ta škola jako nebavila tolik. Ani sem nevěděl co bych jako chtěl dělat, ale chtěl sem vejšku a tadyto bylo takový schůdný, že to bylo blízko, byly tam jako přátelé a nechtěl jsem to nějak hrotit protože jsem neměl chuť jako *de facto* dělat kariéru malíře třeba jako. Ale chtěl jsem dělat něco, nevěděl jsem prostě co, přitahovalo mě prostě cokoli co jsem znal, co se mi tady nabízí. Tak co jdeš na vejšku, protože chceš něco dělat, ale zároveň se nechceš jako upíchnout do nějaký tvrdý koleje. Hm... Takže jsem to dělal tak nějak slabě, pak ten první rok když jsem byl na vejšce ve druháku, tak jsem to viděl tak nějak vážně, jsem tam potkal několik oddanejš, viděl jsem taky když jsem byl ve Skotsku, úžasný lidi. Navíc sem viděl, že lidi hledaj něco stálého, já taky takovej sem a věděl jsem, že ty lidi hodně hledaj duchovní věci. Já jsem je taky hledal, ale ještě jsem si chtěl hodně užívat, takže to mě trochu táhlo zpátky.

MT: No jasně, no.

R: A přesvědčilo mě to ta nálehavost, že sem věděl prostě, že všechny věci, co jsem zkusil nikam nevedou. Můžeš bejt sebeúspěšnější, ale ten výsledek nebude nikdy vnitřní klid prostě. A to mě přesvědčilo. Takže jsem začal tohleto prostě, přišel sem sem a tady sem začal fakt vážně.

MT: Hm

R: Teďka budu do chrámu, že jo, prostě v létě. A hlavně budu dělat eště větší změny trošku prostě, že jo. Ve skutečnosti prostě lidi, který tam nacházíš, který říkaj, že máš nějaký omezení, principy. Každýho, koho potkáš se tě prostě ptá, v kolik vstáváte. Musíš ráno vstávat. Každý se tě ptá kolik těch *manter*, kolik těch *manter* musíš říct. Říkám: „já nemusim“, ale já nemusim prostě, že jo. To bys nevěřil, ale to sou všechno omezení, který ale ti daj právě tu sílu, veškerou tu energii, kterou plejtváš, ti daj takhle kolem.. A zůstane to v tobě a ty seš mnohem klidnější a vyrovnanější a víc kontroluješ svůj svět.

MT: No jasný. To jako takhle funguje obecně. To sem si uvědomil před časem, když sem právě četl nějaký životopisy třeba nějaký slavnejch osobobností, který vopravdu něco dokázali a to, ták právě měli většinou hodně pravidelnej životní rytmus v rámci čehož se pak mohli se soustředit.

R: Jo. Sem slyšel citát od nějaký úplně jako... Je často zajímavý si studovat ty osoby nebo výroky slavnej lidí, který něco dokázali. Třeba Ford, nebo ty první americký prezidenti. Oni měli nákej zbožnej kredit.

MT: Hm.

R: Třeba Rooswelt, typická osoba, kterej říkal, že když bude chodit brzo spát a brzo vstávat, tak bude bohatej, zdravěj a úspěšnej, hlavně teda to zdraví.

MT: Jo a já sem chtěl... Hele a ty eště nemáš to zasvěcení.

R: Ne.

MT: A chystáš se někdy jet do Indie, máš vybranýho nějakýho guru nebo učitele?

R: Určitě, učitele už jsem si vybral.

MT: A kdo to je, jestli se můžu zeptat?

R: Lóka Maharádž, je to učitel, kterej je Prabhupádův žák a pochází z Indie, je to jeden z Prabhupádovejch blízkějch lidí. A začal dělat... od malička prakticky jako chtěl dělat něco pro lidi prostě víš. Pořád přemejšlel, jestli má bejt doktor nebo právník. A pak přišel na nákej *cross-mejdan* tomu říkali. *Cross-mejdan* byl program, kterej oddaný dělali v Indii, byl to ohromnej program pro 30 000 Indů prostě, a Prabhupád tam byl, a Lóka Maharádž tam prostě přišel a slyšel jak Prabhupád říká, mimo jiný, že když chce prostě někdo něco udělat, tak jedinej skutečnej přínos je prostě pochopit Boha, mít jeho vědomí a konat na základu jeho zákonů prostě v souladu. A jemu to docvaklo, prostě, že oukej. Vzal *sannjás* asi v sedmavcati, to znamená, že fakt jako třeba ve dvaceti seš prostě bez majetku, bez ženy, bez bohatství.

MT: Hm,hm.

R: A do teďka je to prostě velká osobnost. Já sem se na něj jako zeptal. Duchovní učitel tak je docela zajímavěj, každej to má na základě něčeho jinýho. A často, převážně by to mělo bejt na základě toho, co ten duchovní učitel jako má jako za vize prostě a jestli tebe to naplňuje. Každěj preferuje něco jinýho. Někdo víc na rozdávání knížek...

MT: Co preferuje tendle tvůj?

R: To je prostě jako když se zamiluješ. Neumíš říct proč, někdo ty důvody třeba má, já sem to prostě cejtil jako. Doufám, že ho potkáš a možná uvidíš taky proč prostě. Má velkou sílu...

MT: To by mě zajímalo, mě se hrozně líbilo, jak tady byl teď'...

R: Pritu prabhu?

MT: No.

R: To je taky speciální osoba. Ho mam rád hrozně. Já sem k němu hrozně připoutanej. Je hrozně srdečnej.

MT: Jo.

R: Můžeš vidět oddaný všeobecně, že sou srdečný hrozně. I když prostě sme západ'áci, když potkáš kterýhokoli Inda, tak von je prostě od malička srdečnej hrozně. My sme vychovaný v době kamenný prakticky, máme kamenný srdce. A tenhle proces jako je *bhakti-jóga* prostě je místní srdce, ta *bhakti-jóga* to srdce potom obměkčuje. Ale zas nemůžeš říct, že by prostě bysme byli dokonalí úplně prostě, tak sme tady pár let. Ale zase můžeš vidět, že ty učitelé dotahujou ty procesy dál a dál. Víš, že prostě najednou seš úplně mimo prostor a čas.

MT: Hm. No jasně.

R: Ten stav kdy fakt jenom vnímáš. Tak to bylo přesvědčující pro mě, prostě že sem věděl. To taky záleží prostě, jestli seš rozhodnutěj udělat se svým životem změnu, jestli nejseš

rozhodlej, tak váháš, že jo. I v normálním životě, že jo. Říká se, že se často musíme zbavit věcí, který chceme pro věci, který chceme víc.

MT: Hm.

R: Podstata studia že jo.

MT: Hm. Jo na to sem se chtěl zeptat. Třeba v rámci těch čtyř let, kdy seš u Hare Kršna, máš pocit, že by se za tu dobu něco změnilo nebo vylepšilo.

R: U mě?

MT: Myslel sem spíš jako obecně, celkově.

R: Určitě jo. Jak se člověk vyvíjí dál, může zaznamenávat pokroky prostě v tom jak zpracovává věci, jak přistupuje k věcem. Často si musíš projít několikrát něčím tvrdým, aby ses to naučil a pak to prostě umíš. Takže s hnutím to je stejný, my se učíme v duchovním životě to stejný jako v materiálním prakticky. Jak říkaj esoterici ta spirála to kolečko je vejš a vejš. My se učíme prostě, je to vlastně mladý hnutí vlastně relativně.

MT: No jasně, no. To jo, no.

R: Tim, že vlastně Prabhupád co, von je prostě od malička takovej aristokrat prostě, naprosto čistě oddanej. Von prostě nikdy nepil ani čaj. Von se odhodlal na základě svého duchovního učitele, kterej mu kdysi řekl, hned poprvý když ho potkal, což je taky zvláštní, protože málokdo řekne tohle jako první pokyn. Von tam byl eště s někym, tak jim řekl: „Jste mladý, vzdělaný muži, tak proč prostě nejedete a nekázete v anglickejch zemích?“

MT: Hm.

R: Von byl v tu dobu eště ženatej. Takže prostě. Ten proces v tý Indii bejvá tak, že prostě vlastně to studium, pak si vezmeš manželku, máš rodinu že jo a závěr života deš do ústraní.

MT: Jasně.

R: Von prakticky vzal *sannjás* hned po těch padesáti skoro..Vodjel do Ameriky něco neuvěřitelnýho že jo, něco neuvěřitelnýho. Už je nejvýš jako prostě vzdělanej člověk. A prostě přijel na západ, kdy všichni žerou maso a berou drogy.

MT: Hm.

R: Je zajímavý fakt , že nikdo neví ve skutečnosti odkud se ty vzali hippies, že je trochu mystický, že se najednou objevili všude prostě. Samozřejmě v konfrontaci prostě se společenským děním, Vietnam a tak.

MT: Tak vono na to hodně třeba měla na ten vývoj vliv jako třeba economickej. Že najednou poprvý vlastně vůbec poprvý v historii měla mládež dost peněz utrácet.

R: Je fakt, že se najednou zjevili najednou byli všude a voni hledali prostě duchovní odpověď.

MT: Hm.

R: Nacházeli spoustu různých guru a to byla úrodná půda že jo. Během pár let prostě se spoustu z nich stala oddanejmá, přestala brát drogy a užívat si sexu a tak dál. Takže to chci říct jakou on měl *šakti*, měl úžasnou sílu a jakým von šel příkladem, že prostě v jeho přítomnosti si věděl, že je to reálný a zároveň že je to vznešený prostě .

MT: Hmhm.

R: Takže v přítomnosti takovýho člověka vopravdu se můžeš vzdát těch pochybností. V mý přítomnosti moc ne, protože ty inklinace sou tam ještě silný.

MT: Tak jasný.

R: Ale ani ne tak, že hnutí je mladý na západě. A všichni vlastně co přišli, tak přišli ze západních rodin, ateistická společnost. Takže všeobecně říká se, že lidská bytost má čtyři nedostatky a jeden z nich je dělat chyby. A to je prostě přirozený. To je taková přirozenost, která se počítá. Chybovat je lidské se říká, takže z tohoto pohledu to můžeš takhle vidět, ale prostě pokračujem a učíme se. V minulosti bylo spoustu skandálů, v Americe prostě. Protože prostě spousta těch kluků přišlo do hnutí a třeba nebyli přesvědčený, vo tom, že Kršna je Bůh a že bysme měli dělat jógu, kvůli tomu abysme ho poznali. Prostě líbil se jim styl toho života, líbil se jim.... V tý době to byla fakt revoluce, slyšel sem, že i jako v tý době se vláda bála Hare Kršna. Byli fakt silný.

MT: Hm

R: Prabhupád pak vodešel tak strašně z nich vodešlo. Ty který co zůstali, tak nadělali ještě paseku a pak vodešli. Takže i z toho se učíme samozřejmě.

MT: No jasně.

R: Takže to pokračuje dál. Můžu říct definitivně, jo jako. Často sou ty lekce bolestivý samozřejmě, ale má to tak asi bejt, protože jak se chceš poučit, když nevidíš, na vlastní voči, jak ta materiální energie pracuje, že jo.

MT: Hmhm.

R: Materiální energie definitivně pracuje v hnutí. Protože když si vezmeš prostě, do jaký míry ty respektuješ prostě védy, nebo prostě, nebudu se tě ptát, to je tvoje věc. Ale když máš říct, že by to tak mohlo bejt, že prostě tady se setkává ta bytost ta *džíva* s absolutní pravdou, která nějakým způsobem sestoupila skrz Krišnu a jeho poselství až k tobě prostě. A zároveň ta bytost je tady v tom světě kvůli tomu, že si přišla užívat nezávisle na Krišnovi.

MT: No jasně.

R: Kvůli tomu Krišna zaranžoval tady ten celej tyátr prostě. A pověřil svojí úžasnou energii *mahámáju*, aby udržela ty bytosti v nevědomosti. K tomu sloužej jednoduchý věci prostě, sex a jedení masa. Strašně jednoduchý věci, sex prostě je ovlivňovanej chťicem. Chťic může bejt dobrej, nemusí bejt zvacenej, můžeme chťit dobrý věci prostě, ale tady to je fakt

převrácený a taky se říká, že genitálie prostě všech bytostí jsou speciálně zařízeny tak, aby v tom člověk spatřoval svoje útočiště. Tak to je ten zámek prostě. A co z toho může člověk vidět, že to lidi svazuje a jsou z toho ve stáří strašně vysátý hrozně. To je vidět i tady v rodině, vidím to i na sobě a je mi to strašně líto.

MT: Hm.

R: To je to, proč třeba celibát. Že třeba konkrétně prostě to semeno má strašně výživu. Každý den plodí tělo hrozně moc toho. To prostě spěje do mozku a vytváří to jiný tkáň, jednoduše. Takže lidi, který jako tím prostě nemrhali, sou hodně chytrý. A dokonce je zajímavý, že... Takovou lekci ti dávám, čoveče.

MT: Ne, je to zajímavý.

R: Fakt zajímavý. Myslím, že to jako využiješ. Třeba Pete Montreal, malíř slavné holandské, hledal vnitřní klid a cejtíl, že ty prostory nějak fungují, dělal to bez Boha, ale cejtíl to. Celý život prakticky dělal podle to ty kompozice, někdy před druhou světovou válkou. Byl hrozně chudý, nic si neužil ze života. Ale dokonce v 60. letech udělali z jeho obrazu módu v šatech a tapetách, velké styl prostě.

MT: Hmhm, jasně.

R: Když byl ve Francii, tak jeho francouzský přátelé, malíři prostě, byli velice prostopášní, francouzi prostě, malíři prostě, absinth prostě a nevěstince a kankán prostě. Tak ho tam tahali prostě do těch nevěstinců a on říkal věc, kterou sem si zapamatoval prostě, jako že sem byl neoddanej nebo že sem prostě nevěděl, tak říkal, že za každou kapku semena vytvoří geniální dílo. Nářez ne?

MT: Hmhm.

R: Takže sou ty starý dědci senilní víš, to je právě kvůli tomu. Protože ta síla prostě může jít do poznání nebo do užívání.

MT: Jasně.

R: Takže co se týká toho co se změnilo.

MT: Já sem myslel konkrétně toho českého hnutí co se změnilo. Já sem četl o nějakých těch skandálech, ale to už je dvacet let zpátky.

R: Změnilo no.

MT: Já sem myslel za ty čtyři roky co s tady, co se změnilo. Třeba tady v Góvindě, jestli ty vnímáš posun třeba v organizaci nebo v naladění, jestli ti přijde, že je oddanejch pořád víc a sou lepší.

R: Tak je to tak, že se pořád učíme a pokračujem dál, nemusí nutně znamenat to, že se prostě rozhodneš dělat nový kroky, že ty starý byly špatný prostě. Takže můžu říct třeba ze svého hlediska, jako můj pocit je když třeba vidím společnost dejme tomu, to je zrcadlo, že jo, že oddaný sou mnohem víc a víc přijímaný společností.

MT: Jo, to mam taky ten pocit.

R: Je to hodně podmíněný taky typem doby dejme tomu. Je vidět, že ten materialistickéj styl není uspokojivej. Je to hodně vidět hodně dlouho pro citlivý lidi, pro ty míň citlivý až poslední roky, pro ty úplně necitlivý to pak bude hodně tvrdý až zjistěj. Ale Egon Bondy řekl v 80. letech, že tímhle tím tempem, kudy de západní civilizace, že to nepude moc dlouho, že to je akorát kousek před vrcholem a nastane změna.

MT: Tak vono už je to hodně vidět, třeba v politice, že Spojený státy, tam teď nastupuje Obama, vyhlásil, že tenhle styl politiky už nejde, že musej vymyslet novej modej ekonomiky založenej na ekologii. Tak už je to trošku krok aspoň jako kdyby...

R: To je hrozně obecný. To je důkaz prostě, lidi, který nad tím nejsou ochotni přemýšlet nák, tak potřebujou nákej důkaz a ten důkaz je většinou to, že je něco zabolí prostě, pak už ví, že takhle to už nejde. A tohle je teď situace celý naší společnosti. Obama je úžasnej člověk, asi ne duchovně nák vyspělej, ale určitě prostě výjimečnej je jenom proto, že má kolem toho co dělat a je mi ho líto prostě.

MT: No to jo.

R: A říká se, že král, kterej vládne dobře, tak když je fakt velkým vzorem, tak ho společnost následuje.

MT: Hm.

R: Ale pokud ho ta společnost nenásleduje a ta společnost je hříšná a nejhříšnější je zabíjet krávy a *bráhmany*. A krávy, proč? Protože Krávy nám dávaj mlíko, z mlíka uděláš prostě hodně věcí. Co kráva potřebuje k životu, trávu prostě a máš z toho tolik věcí. A ateista si řekne hodně masa, to krávu prostě zabiju a snim. A příroda nestvořila krávu tady k tomu. V tom mlíku je strašná síla. Sou i vegetariáni kulturisti že jo.

MT: Hm.

R: A *bráhmany* proto, že dávaj společnosti poznání. To je fakt velkéj hřích. Tolik lidí, který tady páchaj fakt velký zlo. Sou společensky vlivný strašně.

MT: Hmhm.

R: No takže co, je vidět, že společnost prostě tyhle ty chyby vnímá a začíná víc a víc oceňovat práci lidí, ze sentimentu částečně podporou neziskovejch organizací, ale viděj prostě, že oddaný žijou čistym životem. Už vědí, že nejsme blázni, že stejnej určitej život, kterej je v souladu s východním náboženstvem. Je to normální, dřív to nevěděli.

MT: No jasně.

R: Taky ty oddaný sou víc vidět, to je taky důležitý. Oddaný kážou, snaží se to předat na základě toho, že cejtěj, že je to cenný. Ty cesty můžou mít taky hodně chyb a můžou se prostě měnit a můžou se časem přizpůsobovat. Třeba příklad v Americe se toho hodně změnilo a ty

oddaný tam sou a oni kázat budou. A to kázání se změní. Maj spoustu odpovědí na otázky, který ty lidi eště nemaj.

MT: No jasně.

R: Takže co můžu říct jako, to co říkam je hodně prostě obecný jako. Jako konkrétně sem se změnil definitivně. Zjistíš, co si ve dvaceti dělal za koniny, znáš to ne.

MT: To mi povidej. Já byl příšernej student, teď si to vybíram zpátky v tom učitelství.

R: Když budeš prostě žít čistym životem, když budeš žít, tím, co říkáš, tak budeš silnej a oni to oceněj.

MT: Hm.

R: Učitelé nechtěj aby děti braly drogy a kouřily, ale dělaj to sami. Učitelé jsou vzorem pro děti prostě. Děti se hodně od nich učej, od rodičů taky samozřejmě. První guru je rodič a druhej učitel, že jo.

MT: A kamarádi, jasně.

R: Já sem hodně revoltoval, ale vim, že to byla blbost prostě. Byl sem naštvanej, že musim poslouchat takový lidi.

MT: Možná je pravda, kdyby si potkal dřív svýho duchovního učitele, tak by to bylo úplně jiný.

R: Já sem jenom utíkal, ztrácel sem tam energii, hádal sem se s každym. Sem hrozně excentrickej člověk, ne. Tak umělecká škola, tam se to doporučuje ne, bejt bohem. Hrozně mě to bavilo. A strašně energie sem tím ztratil.

MT: Jasně.

R: Ale stálo to za to. Jako já toho nelituju. Jako kdybych měl litovat, těch schodů co mě sem dovedly. Spíš že bych je měl jako zvýhodnit. To je jako když potkáš lidi v kriminálu prostě, nemůžeš přemejšlet nad tím, jaký sou, co je tam dovedlo. Musim říct prostě, že lidi sice hodně oceňujou tydle věci, ale z velký části sou ekologický projekty sou kvůli tomu, protože lidi cejtěj, že jim je ouzko a potřebujou to čím dál víc. Není to zbožný moc, je to hezký, lepší než předtim, chytřejší.

MT: Furt je to výsledek špatný motivace.

R: Je to furt ten koloběh.

MT: Hm. Pořád je to ale hodně obecný. Co se změnilo tady konkrétně?

R: Tady se změnila třeba taktika kázání, dřív se jezdilo prostě jo s knížkami, jezdí se furt teda. Prabhupáda si to přál, aby... Kršna v Bhagavadgítě říká: „ten, který předává toto poselství je mi velice drahý.“ Způsob rozdávání knížek je sám o sobě jako jogínskej proces. Na tý ulici to funguje fakt speciálně. To kázání se tady změnilo v tom smyslu, že ze začátku

se kázání hodně jako centralizovalo. Tady sou čtyři velký centra, na farmě, na Moravě dvě a v Praze. Dřív se jejich vznik neprojevoval tolik. V tomhle smyslu se to hodně centralizovalo. Já sem taky v Praze, nežil sem jinde. To kázání co je teďka, tak se soustředí částečně na oddaný, co žijou doma. Dělej se programy občas, tam kde žijou, přijede se tam, udělá se pěkně celodenní program uvaří se, zpívá se, filosofie. Prostě popovídá se. Je to velká změna. Oddaný tímhle způsobem žijou. Oni maj v tom kázání hrozně velkou chuť.

MT: Jasně.

R: Říká se, že poznání je blažený. Oddaný maj v poznání hroznou chuť a vyvíjej samozřejmě v tom různý cesty, jak ty poznání dávat. a tady ty *Náma hatta*, ty domácí kázání se rozvíjej víc. Ve světě je to samozřejmě víc. V Indii je to všude. To bych řek, že je hlavní krok jako.

MT: A to *Náma hatta* centrum na Moravě, to znamená teda jako centrum.

R: Tohle název nemusí bejt míněný jako chrám, tam kde nejsou božstva, to je název centrum. Tam můžou žít třeba lidi. Prostě to no. Asi takhle.

MT: Jasně, jasně.

R: Taky se změnilo to, že když sem přišel, tak se jezdívali takový menší indický festivaly po menších městech. To se stalo hodně populární. Včetně *bhárat-natjam* tance, kterým sou oddaný hodně známý. To je součást indický kultury. Ta je tak rozmanitá, že bysme měli tejdenn co prezentovat. Divadlo, hudba...

MT: Hm, to je hodně jiný, než třeba Beatles, ty třiminutový písničky. Tam máš celonoční koncert klasický indický hudby.

R: Takže jo tohle se hodně změnilo. A pak byly ty Happy-festy. V Praze se odehrály dva myslim, pak v Plzni.

MT: Teďka poslední rok ale nebyl.

R: Protože byla ta *rátha-játra*, první takový uvedení v Praze, potom byla taková menší v Brně. Je to nejstarší duchovní festival na světě. Je to 5000 let starej fest. Teď je to v prostě všech větších městech, kde sou prostě oddaný. To je novinka a zadělal si na tradici každoroční. V tomhle ohledu se to taky změnilo. Ten efekt nebyl takovej, protože tam není ten osobní kontakt, osobní kontakt je mnohem cennější než ten masovej.

MT: No jasně no.

R: Masovej kontakt zabíjí kulturu. Oni říkaj, proč jako oddaný šli do jiný kultury, jako dyť to je indický náboženství. Že si ničí svojí kulturu, ty ses narodil jinde. Kde máme my kulturu, sme bejvalý Keltové. Skór Češi, to je taková směska.

MT: No ale prostě už nákejch 1500 let žijem tady.

R: Třeba i česká kuchyň není tradiční kuchyň.

MT: Jde o to co bereš jako tradici. Jestli to bereš 5000 let jako v Indii, tak to se nedá říct.

R: No jasně. Ještě než sem byl oddanej, chtěl sem bejt vegetarián a četl sem o tom, před válkou bylo vegetariánství hodně rozvinuté. Třeba komunisti sou dobrý propagátoři tý nekultury, věděj, že zvlášť ty vepřový hody, ti otupěj mysl. Ten poměr 45 kilo masa na hlavu v roce osmdesát devět.

MT: To ale souvisí s tím, že maso je známka blahobytu, lidi tak byli zvyklí to brát. Ale je to pravda, že nikdy se nejedlo tolik masa.

R: Dyť lidi dneska si nedaj den bez masa, někdy i dvakrát.

MT: Ale v tom vidim zlepšení mezi lidma, třeba spousta mejch kamarádů, třeba i mladších říkaj, že maso dobrý, ale tak jednou za čtrnáct dní.

R: Ale k tomu taky přispěl chod přírody, šílený krávy, masokostní moučka a tak dále. Lidi věděj, že to není dobrý.

MT: Hm, jasně.

R: Takže lidi tohle věděj a je to super. Třeba ale moje babička s tím hodně nesouhlasila. Já mam krevní skupinu nulu a nějaký doktor my řek prostě, že rok nepřežiju. Zase jinej doktor říkal, že lidi za války lidi bez masa vydrželi kolik let. Babička se mi pořád snažila prostě vařit slepičky a tak a já sem musel, ale někdy sem to nemoh sníst. A tak sem se ptal babičky, jak to bylo dřív, jak jedli maso. Tak říkala, že prostě jednou za tejdén v neděli, její maminka udělala načančanou mísu a uprostřed kousíček masa jako a to si pošušňali. A já ji říkam, prostě: „babi to ste jedli jednou tejděně, a teď každej den, proč?“ No takže tak.

MT: No jasně. No a co třeba hudba. Slyšel sem, že některý oddaný maj prej potom problémy se sluchem, po tom všem kázání a zpívání.

R: Já s tím zkušenost nemám, ale ty nástroje sou o hodně jemnější na ten organismus prostě. Musim říct, ale že ty nástroje sou oukej. Někdy sou ty kytary fakt jako bouřlivý, to sou západáci. V Indii je to tak jemný, seš napjatej, jak tě to někam veze. Je to tak citlivý, ne?

MT: Má to v sobě hodně energie.

R: To je možná ten rozdíl, je to pořád v těch našich návycích, no. Co potřebuješ v muzice? Potřebuješ v muzice cejtít kořen v sobě, potřebuješ mít ňáký vzdělání, jinak tě nikdo neuslyší. Dyť kolik je muziky dneska, nemá to duši, je to takovej výměšek, taková laciná věc prostě. Je to hodně vo citu prostě. Když dáš západákům duchovní kulturu, tak tam samozřejmě pořád budou projevovat svoje sklony, vem si třeba Trutnov, ale furt je to lepší než technoparty, že jo.

MT: No jasně.

R: Já sem tam dřív taky jezdil na technoparty... Čim seš hrubší ve vnímání, tim potřebuješ hrubší hudbu. V tom těle to člověku dělá prostě něco, sou to hrozně silný impulsy. Ty západáci sou fakt znečitlivělí, kdybys někdy mluvil s Indem, věděl bys, jak je vnímavej.

MT: To je fakt. Tak tohle k té muzice. A ještě sem se chtěl zeptat na třetí takový velký téma, se kterým sem hodně začal psát tu práci. Ty si říkal, že si hodně cestoval, byl si ve Skotsku někde a říkal si, že si tam potkal oddaný. Připadá ti, že by se nějak výrazně ty komunity v různých zemích lišily? Dokázal bys třeba to nějak charakterizovat, specifikovat? V čem je ta česká specifická?

R: Řek bych, že to hodně podporuje i ta národní povaha. A hm, taky zajímavěj postřeh, v místě, kde ústí Ganga, tam hrajou dudáci.

MT: Cože?

R: To se stalo za dob Britskýho impéria ne, se to prostě stalo zvykem, oni tam zůstalo a postupem času se to stalo normální. Ty zvyklosti to podtrhujou, já sem dokonce slyšel, že třeba jako víš jako Angličani sou Germáni vlastně a Skotové sou Kelti. A Germáni a Kelti se nemaj moc rádi. A fakt se nemaj moc rádi. Skoti na mě zapůsobili mnohem líp než třeba jižní Angličani. Ale to je stejný, když dáš stejnou kulturu, duchovní, prostě oběma, tak budou reagovat jinak prostě. Takže v tomhle ohledu určitě. To je ta rozmanitost prostě, říká se, že vědomí Krišny je hodně rozmanitý. Lidi si myslej, že sedíme někde zapykaný a celej den akorát odříkáme, že jo, ale můžu říct, že mě se teprve otvíraj obzory prostě, co můžu dělat. Jeden duchovní učitel říkal, že vědomí Krišny je hrozně dobrodružný prostě, protože von za ten život co von poznal, kde von všude byl, jaký má úžasný zážitky, kolik realizací z toho má. Ty jednokolejáci prostě v životě ani jim nepřijde na mysl, že by to mohlo bejt že jo. Takže jo... Česká nátura je... co je česká nátura, že jo? To nejsem asi kvalifikovanej, abych tohle moc posuzoval.

MT: Mně by spíš zajímaly tvoje osobní dojmy než kvalifikace.

R: V česku sou strašně jako... Česko je hrozně ateistickěj národ prostě že jo, komunismus všechnu inteligenci vymýtil v šedesátejch letech. Sou tady lidi který prostě radši rubou než aby se zajímali vo okolí. Je to zajímavý i z geologickýho hlediska, my sme tady prostě uzavřený jako, není tu žádný moře, to má hroznej vliv prostě na tu psychiku. Lidi sou tu hrozně uzavřený prostě. Když je tady revoluce, tak se lidi bojeje udělat nákej krok skoro i, bojeje se prostě. To je česká jako nátura. Já to vidim spíš tak jako, že to vidíme spíš jako oddaný, když prostě chceme prezentovat tuhle kulturu než aby to zasahovalo víc do nás. Ale stejně ten vliv tady určitě bude, třeba Italové sou hrozně srdečný lidi prostě, takový impulsivní až moc.

MT: Já mam třeba italský předky.

R: Jo? Já sem si říkal no, působíš tady tak jinak než Čech, víc koncentrovanější, pozornější, vitálnější.

MT: Kéž bych byl.

R: Třeba Italové prostě sou hodně taky mimo jiný hodně zbožný, přijímaj tam církev jako normální věc a oddaný když tam rozdali knížky, tak voni prostě říkaj *padre* prostě oukej, a přispěli a vzali si knížku, moc je to nezajímá, ale viděj v tom dobrou věc. Ty lidi tady sou víš jako spíš takový... Ale ty *játry* sou rozmanitý definitivně, ale je to dobře, kdyby tady byly italský *játry*, tak by pohořely a my zas bysme nevěděli, jak máme reagovat v Itálii, tak to prostě je.

MT: A třeba v rámci tý... Já sem si všim právě, já sem strávil pár dní na jaře na farmě a zrovna tam přijel guru ze Švédska, taky hrozně zajímavý člověk, pěkně mluvil a pak tam byl právě nějaký kluk ještě zrovna nějak z Dánska a nějak sme se pak tam jednou dali do řeči a von právě říkal, že tam sou lidi co se zabývají, já nevím, ajurvédou a třeba astrologií a tak a pak sem se snažil zjistit, jestli tady to je taky, nebo jestli se třeba zabýváte indickou hudbu, jestli tady třeba hraje někdo na sitár a nějak sem měl pocit, že tady v Praze a na té farmě, na Moravě nevím, tam sem nebyl, že tady ty aktivity moc nejsou, že tady to je přímočařejší, spíš zaměřený jinak. Jestli si ty něco takovýho zaregistroval. V čem se lišej ty komunity?

R: Tak jaký tady je zázemí. To je tady prakticky dvacet let. Tady se ta organizace prostě teprv ustaluje. Tady jich není zas tolik. Teď začíná hodně ta indická hudba, třeba tady sou fakt ryze oddaný, který jezďej ryze do Indie a jenom se učeť, fakt cejtěj sílu, protože bylo řečeno, že Indie jednou dobyde svět svou kulturou. Je to tak rozmanitý, že my můžem jenom jako zírat. Je to zajímavý, ale dali sme do toho nějaký pokrok, ale z každýho hnutí, třeba hudebního je jenom málo kapel, který byly fakt dobrý jako.

MT: Hm, jasně.

R: Já se chci třeba naučit ajurvédskou masáž, je to hrozně hluboký poznání, takže potřebuješ k tomu guru a ten tady není prostě. Jako učíš se to, ale jen tak mimochodem, máš prostě nějaký knížky, vobčas ti někdo poradí...

MT: Hm.

R: To je celý takovýhle, tady je větší tendence tu kulturu spíš prezentovat, pak se časem může něco takovýho projevit. Třeba mezi oddanejmá sou doktoři, inženýři prostě a tak voni maj ty sklony a ty tendence a ta priorita je spíš seznámit lidi s tím životem a s těma kulturama, co je můžou naplnit. Prabhupáda to chtěl, měl taky tendence, protože věděl, že kultura je fakt na velice vysoký úrovni, ale co bylo hlavní, bylo to, co nám dával v těch knížkách vid' že jo. Zeptejme se upřímně, jakěj máme cíl.

MT: Jasně.

R: Ale je to zajímavá otázka protože, prostě já dělám třeba ještě *hatha-jógu* prostě, a fakt mě to naplňuje hodně, protože je to fakt taky věc kontroly smyslů a taky tvýho zdraví. Je to fakt silná věc, taky získávám důvěru vůči védám.

MT: Pak by mě zajímalo, děláte třeba sanskrt, nebo bengálštinu?

R: Jo, oddaný se to učeť, ale trvá to pár let, než... protože toho je tolik. Je to těžký, ale oddaný se to učeť. Světově sou mezi náma profesori, který dělaj akce a ty to znaj dobře. Můj duchovní učitel je samozřejmě expert na sanskrt, vydává dokonce knížku o sanskrtu.

Příloha 4 - Trilókátma dása

Rozhovor s Trilókátmou proběhl 12. 2. 2009 znovu v Góvindě, kde jsme si povídali při jeho obědě. Trilókátma je menší muž robustní postavy, je mu 49 let, v Haré Kršna je od roku 1990 a v posledních letech funguje jako tiskový mluvčí a stará se zde o styk s veřejností. K tomuto rozhovoru bych chtěl poznamenat, že ačkoli jsem dostal ústní souhlas s publikací v rámci školní práce, některé informace ke konci rozhovoru jsou dost osobního charakteru, proto bych rád apeloval na etické cítění toho, kdo by případně chtěl tyto materiály využít pro další výzkum v tom smyslu, že data zapsaná na stranách 14-16 by se neměla objevit v dalších veřejných periodikách.

MT: Jak ty ses dostal k hnutí Hare Krišna a jak dlouho už seš tady?

TD: No, v devadesátém roku, když vlastně byla revoluce v plném proudu, tak sem přijel tady do Prahy, protože sem byl zaměstnaný ve Slošovicích a měl sem nějaké takové informace, které jako sem chtěl tady trošinku sdělit, takže... Ani tam nebylo všechno tak, jak mělo být. No a první, co mě bouchlo do očí jako dyž sem vyšel z vlaku, tak byl nějaký plakátek na přednášku na filosofické fakultě. Nevím už přesně název, ale nějak mě to zaujalo. Takže sem tam byl a tam... jeden člověk, kterému se dneska říká Svámí Robert Nový, on je šivaista, tak mluvil o různých tradicích, jako jak se zpívají žalmy v křesťanství a v judaismus tak taky sou nějaké zpěvy, a stejně tak jako v dalších tradicích, islámu, a že v Indii je jako prostě zpívání *haré kršna mahámantry*, doporučeno jako proces seberealizace pro tento věk. To mě jako prostě strašně zaujalo. Já sem vždycky se snažil jako být někde, kde se něco děje a proto sem dělal ve Slošovicích jako, to sem taky jako hledal, prostě seberealizace. Samozřejmě tehdy sem netušil jako prostě co je tím míněno, ale zaujalo mě to a při východu tam byl kluk, který prodával Kršnovu vegetariánskou kuchařku, takovou jako samisdatovou skoro... A tak sem si jí pořídil a dostal sem pozvánku na přednášku v ulici Na hrázi, kde je dneska Góvinda. No tak sem tam přišel... no a to mě dostalo. Jako prostě klasický nedělní program, kde se zpívalo a byla přednáška filosofická a najednou mě to prostě začalo všechno zapadat do sebe. Já sem jako totiž jako se narodil na Moravě a v rodině katolické, takže sem tak byl do patnácti, šestnácti let vychovávaný, takže mě to přišlo jako prostě jediný správný světový názor. No a potom, když sem šel na střední školu, tak se ze mě stal ateista, jako doslova, „to sou jako všechno pověry a tak dále“. No a až tak ve třiceti, to bylo zrovna, blížila se třicet, to bylo zrovna... jako začínala revoluce. A tehdy taky jezdili jako na svatořečení Anežky České do Říma. Spousty vlaků. V té době došlo jako že Anežka, že je prostě svatá a jezdili jako strašně moc vlaků. A já sem šel do práce a stál sem na nádraží a viděl sem tam tolik, tolik vlaků, tolik lidí. A teď sem si říkal, to není možné, taková síla. Něco se ve mě pohnulo a já sem si říkal: „na tom snad přece jenom něco bude“. A začal sem chodit za různými teology, a tak dál. A vyptával sem se jich jak to teda bude, jak to teda je s tou evolucí a Adamem a Evou a mě to přišlo, že tady máme vědecké důkazy, tak jako dneska mluví o tom ten Doležal v Reflexu jako, že máme důkazy. V dnešním Reflexu jako že Darwinova teorie je už jako vědecky dokázaná. A stejně takové já sem měl postoje, a tak dále. Nikdo mi nedokázal prostě jako nějak vysvětlit, hodnověrně nějak odpovědět tak, aby mě to uspokojilo. Takže sem prostě chodil, a tak dále, ze zvědavosti sem znovu zašel do kostela, jestli by to jako nebylo to ono. A když sem se setkal s oddanejma, tak mě to začalo tak jako zapadat. Tak jako že jestli se hovoří o evoluci, tak ve vědách je taky zmínka, ale o duchovní evoluci. Že ta duše evoluje z jednoho životního druhu do vyššího. Jako že je prostě osm miliónů štyrysta tisíc různých druhů těl a ta duše takle... Najednou mě to kliklo, no jo, a to je prostě takle zákon *karmy*, reinkarnace a další takové informace, které byly velice logické. To mě především zaujalo na

tomto učením, na této filosofii, že to dávalo smysl. Stejně jako to nebylo nějak dogmatické, prostě to dávalo, zapadalo do sebe. No, takže nějak sem začal jako pravidelně navštěvovat ulici Na hrázi a postupně mi řekli, abych si vzal taky jako růženec, abych zpíval na růženci jako *haré krišna*. A postupně jako sem se takle dostal... až sem zůstal. V té době už sem dal výpověď, protože sem si říkal: „co bych dělal v práci? Nedává smysl.“ No a já sem původně zahradník, takže já sem začínal na farmě, kde jako v devadesátém roku eště nic nebylo prakticky. To byl zbořenej statek. Takže tam sem chvíli byl no a pak sem šel taky... Ve Švédsku sem byl jako pár měsíců a pak sem šel rozdávat knížky. Trénink. Protože já sem potřeboval mezi lidmi jako jim to sdělit, byl sem tolik nadšenej, tolik plnej. Takže asi takle.

MT: Takže ty seš vlastně přímo od revoluce, nebo takle.

TD: Od jara devadesát.

MT: A připadá ti, že se za tu dobu nák jako... změnilo to hnutí? Nák jako v Čechách konkrétně... Nák jak, nákej... Ať už... spíš jako třeba po praktický stránce.

TD: Pokud bychom měli mluvit o změnách, tak jenom po praktický stránce. Po duchovní stránce se naše filosofie nemění. Tak... určitě podmínky jak smě fungovali tehdy a jak fungujem dneska sou nesrovnatelné. Tehdy nikdo pořádně nic nevěděl. My sme taky působili na lidi dost zvláštně. Takže takle jako postupem času začaly ty skupiny... společnost pro studium sekt a nových náboženských směrů, začaly vycházet různé hrůzostrašné články, které přebíraly jako informace od antikultovních autorů ze západu. Takže sme si taky museli projít tímto obdobím, než jako prostě nás začala společnost poznávat. Protože prakticky jako veškeré takové desinformace byly jenom díky tomu, že nás neznali. A že nevěděli co a jak. Takže já když sem později to dostal za službu, vztah s veřejností, tak co bylo, tak sem pozval doktora Vojtíška z té společnosti na farmu...

MT: Toho znám.

TD: ...aby se přišel podívat jak žijem. A postupem času se vyvinul takovej určitěj vztah, dá se říct, že my sme přátelé. A že on oceňoval, že my jako nic nepředstíráme. Na rozdíl od různých jiných... Jakože když máme chrám, tak mám chrámovou místnost. Prostě věci nazýváme tak, jak sou a není v tom prostě nějaká přetvářka, nebo něco. A že sme otevření, nechcem jako některé skupiny izolovat od společnosti. Naopak. My chcem jít do společnosti a kázat. Samozřejmě máme farmu, což neznamená izolace jako taková, ale snažíme se jako prostě žít jednoduchým způsobem života a praktikovat vědomí Kršny. Takže... v čem byla otázka?

MT: (smích) Co se jako změnilo. Ale mě by teďka k tomuhle zajímalo, kdy ti připadá, že jako nastalo to období, ten zlom, kdy ta společnost to začínala vnímat nák jako...

TD: Co bylo dost významné období... V podstatě už jako v druhé polovině devadesátých let. Už přece jenom sme vnímali... Že skutečně postupně, on to nebyl žádný takový zlom, ale postupně sme viděli, že takových těch článků, kde se píše o sektách a my sme tam v jednom pytli s nimi, mizí a objevují se naopak pozitivní hodnocení. A my sme začínali být zváni na určité akce a přednášky těmi... doktorem Vojtíškem na jejich školu, abych tam dělal přednášky. Druhý takový velice aktivní člověk je Tomáš Novotný z Ostravské university, který taky prostě napsal knížku „Přicházejí“ v tom devadesátém o sektách, taky takový sektobijec. No, dneska máme velice pěkný vztah, on mě zve na přednášky na universitu do

Ostravy. Víceméně ještě jako organizují kázání. Je vidět, že ten vztah se trochu jakoby změnil. Že už prostě nedávají jako takové... vůči nám nejsou vyhrocení. Protože právě především společnost se bála neznáma. To je Česká taková jako fobie, společnost, která jako se bojí něčeho nového, tak prostě v té době to bylo opravdu něco velice zvláštního.

MT: Eště po těch štyryceti letech...

TD: ...izolace...

MT: ...systematického potlačování jakéhokoli náboženských projevů.

TD: No a co bylo takové jako... neřekl bych přímo zlomové, ale výrazné, když sme získali registraci, že sme nová jako náboženská společnost. Jako první sme získali mimo křesťansko-židovskou tradici. A to bylo takový jako uznání, že společnost nás akceptuje, že společnost nás bere jako součást, do které my patříme. Od té doby bylo vidět, že přece jenom jako nás začínají brát jako jedno z náboženství, které jako vychází z Indie, nebo má indické kořeny. A nejsou jako nějaké větší problémy. Samozřejmě oni když vytvořili tu registraci, tak vytvořili zvláštní práva pro ty, který už sou registrovaní a pro ty nový jako dali hranici, že až po deseti letech, a když budou mít jedno promile členů. To znamená deset tisíc členů, což je prostě pro nás nesplnitelné. A přestože víc jak polovina již registrovaných pobírá tadyty příspěvky, tak nemá ani těch deset tisíc. Takže všichni sme si rovni, ale někteří jsou si rovnější. Takže jinak můžem vidět, že když pořádáme nějaké veřejné programy, tak lidi mají zájem, prostě přijdou, zeptaj se, a tak dále. Co bylo hezký, když sme měli, esi je to čtyři roky dozadu, na gymnáziu v Kutné hoře takový celodenní program. Já sem se setkal tady v Góvindě s jedním profesorem z té školy, který chtěl udělat takové setkání jako v rámci cyklu „žijí mezi námi“. O skupinách, které jako prostě nejsou ten mainstream. A takže prostě sme tam měli pátek odpoledne, kdy jako prostě většina z těch děcek z gymnázia chodí... jako dobrovolný to bylo... Tam bylo šedesát děcek, což je jako zajímavý, což mě překvapilo. No a my sme udělali takové jako zpívání, jako vždycky a tam sme zrovna začali mluvit o Darwinově teorii, já sem začal o filosofii a nějak padlo na to, jestli je darwinista a on říkal: „jo, já sem přesvědčený darwinista“. A já říkam: „no, tak to by mohla být zajímavá debata“ a on říká: „to by mohlo být jako...“, ale nebyl nepřátelskej, spíš jako zajímavou diskusi. No a takže pozval nás tam a my sme měli jako zpívání a tak dále. On moderoval tuhleto diskusi. Ohledně jako toho darwinismu a náš pohled a jeho pohled a studenti se pak ptali, jako promítli sme tam něco z našich festivalů a jako strašně se mu to líbilo a tak jako pojal myšlenku, že bysme mohli někdy udělat celodenní program pro celou školu. Jako v rámci třeba dětského dne. Že tam někdy dělaj jako takové skákání v pytli a... prostě něco lepšího. Takže sme opravdu tam udělali program, kde bylo prostě divadlo, zpívání, přednáška, tanec, jako prostě takový pestrý program, jak se dělá ohňová oběť, vařili sme tam ve škole, jako prostě všichni byli unešení, jakou máme, natočili sme dokument. A ten profesor říkal potom že takovéto programy by se měli dělat jako pravidelně, aby každý žák z naší školy měl alespoň jednou možnost něco takového zažít, protože tím se taková ta fobie... Protože každý by si měl vytvořit svůj vlastní názor a jak si ho vytvoří, když nedostane ty informace? Jako velice takový otevřený a dokonce i s tím ředitelem... Ze začátku, dyž sme to připravovali, tak sem si říkal, to se nemůže podařit. Jako rodiče se... a taky se ozvali, ale on jako protože věděl, že něco takového může nastat, tak on si vyhledal něco na internetu, různé takové jako informace, které nás stavěly do takového světla, jako: „vy věříte tomu a tomu“. A všechny ty body prostě napsal a já sem mu na ně odpověděl a on to vyvěsil na internet. A jako když tam všichni mohli vidět, jak se stavíme k určitým věcem. A jako když pak rodiče přišli s tím, že co se to tady jako to, tak on říkal: „tohleto je registrovaná náboženská společnost a v rámci nějakého programu by jako

děti měli znát informace a co se týká těhletěch otázek, tak...“ a odvolal se na ten internet. To bylo velice jako příznivé a... To je jak se říká ve védách, že vezmeš jedno zrníčko rýže a zkusíš esi je, tak podle toho poznáš, esi všechna ostatní rýže je hotová. Takže takle taky když vezmem určité vzorek populace a zjistíme jak se k nám vztahuje, tak můžeme vidět, kde... Samozřejmě stále se najdou lidi, který řeknou: „kdybyste šli jako radši někam do práce“, ale to většinou jako ne moc... Jinak ale co můžu vidět, tak že nás berou jako součást. Samozřejmě naším cílem není jak z každého aby byl Haré Kršna, ale dát jim určité... alternativu. Když vezmou jenom něco, nějaký aspekt z toho, třeba vegetariánství, nebo něco jiného, tak jako je to úspěch.

MT: Pak sem se chtěl zeptat ještě jak si mluvil o tý registraci, tak jaký vám to vlastně dává jako výhody, že ste registrovaný. Tam sou nějaký pokud vim tak úlevy na daních... Můžete mít někdo jako povolání kněz, nebo...

TD: Právě to je ono, že je to vlastně součástí těch zvláštních práv. Ono vlastně oproti tomu, kdybysme byli registrovaní jako občanské sdružení se toho moc nezměnilo. Že tam fakt jako není nějaký výraznej posun, ale v čem je rozdíl, že jako... Třeba ten profesor z toho gymnázia se odvolával tady jako na naši registraci na ministerstvu. Takže nám to dává jako takovej kredit, nebo takovou důvěryhodnost. Jinak jako samozřejmě my žijem jako v mnišském řádu, to je právě jako to nedokončené, nedomyšlené, že jako právě díky restitucím, oni to nemaj stále ještě uzavřené, nemaj tu restituční tečku. A tím pádem není to financování církví nějak jak dotaženo do konce. My už sme navrhovali a jako stále jako tvrdíme, že nejrozumnější, nejobjektivnější by byly daňové asignace.

MT: A co znamená asignace?

TD: Což znamená, že každý daňový poplatník si může vybrat náboženskou společnost, nebo kulturní organizaci, na kterou může dát jedno procento z daní. A tím jako můžou být ty organizace náboženské financovány. Je to velice objektivní, protože někdo může říct, že „já jako ateista, proč tady mám podporovat nějaké náboženství, nějaké pánbíčkáře,“ jak oni říkaj, anebo dokonce my, když naši členové chodí do práce, tak prostě z těch daní podporují ostatní náboženské společnosti. A my nedostáváme nic, takže je to trochu na hlavu postavené. Takže aspoň ti, kteří chtějí, by mohli aspoň přidělit část svých daní jako tam, kde... Jako v Maďarsku to mají a tam to funguje velice přirozeně. Takže uvidíme... ono to hodně závisí na situaci v politice. Která zrovna strana je u vlády a když byl ministr kultury Dostál, potom tam byl na krátkou dobu z ODS, on byl dříve herec, Štěpánek, s tím sme se setkali, měli sme... a předtím s Jandákem, ten byl taky docela otevřeněj. Pak přišel teďka současnej ministr a veškerej dialog s ostatními náboženstvími spadl. Takže jeho ostatní nezajímají, zajímají hlavně oni sami. Takže je to docela politická záležitost, tím pádem je to u ledu. Takže oni sou bohužel vždycky ten jazýček, když nemá politická strana dost členů, tak potřebujou udělat nějakou koalici a křesťané sou vždycky tak nějak mezi, ten střed. Takže jako vytvoří koalici a dostanou nějaký takový resort, a tím pádem se nic neděje.

MT: Hele teď mě ještě napadlo, jak si říkal s tím Maďarskem, tak nevíš esi v nějakých okolních zemích má ISKCON taky vlastně status náboženství? Na Slovensku, právě v tom Maďarsku...

TD: V Maďarsku. Nejsm si jistej jak to mají v Polsku, protože někde mají ten zákon jako úplně jinak nastaveněj. V Itálii, oni nejsou přímo jako náboženství, ale něco jako náboženství. Já nevim, nedokážu to přesně jako vystihnout jak to tam maj, ale podobně je to i v jiných

zemích, jako v Anglii, ale... V Anglii, tam je snad jenom evangelikánská církev, nebo anglikánská a všechno ostatní sou jako nějak takovej statut jako... kde není rozdíl, oni se k nim chovají jako k registrovanému náboženství. Stejně tak ve Švédsku je jako hnutí Háre Kršna registrované...

MT: A třeba v těch postkomunistických zemích, jako třeba na Slovensku?

TD: Tam je jako zase, silnej křesťanský vliv. Takže tam ty zákony vůbec... tam je dvacet tisíc členů musí mít. Tady se změnil ten zákon aspoň na tři sta, ale dali tomu zvláštní práva. Maďarsko, Polsko... V Německu mají status nějaké neprofitní organizace, kde mají jakože nějaký... náboženský směr, ale nejsou přímo jako náboženství. Eště v Bulharsku, v Bulharsku sou registrovaný. Tam byli docela brzo, tam byly nějak jako podmínky, že se zaregistrovali, to záleží vždycky na té politické situaci.

MT: A třeba v Rakousku...

TD: V Rakousku není. Ve Švýcarsku myslím, že sou registrovaní oddaní, ve Španělsku asi taky, různě. To ani tolik nesvědčí o postavení v té které zemi, spíš jako to záleží...

MT: ...na tom, jak sou nastavený ty zákony.

TD: No, ale taky jak se na nás lidi dívají a jak sme aktivní. Tam, kde sme aktivní, kde se třeba pravidelně chodí na *harinámy* jako tady, tak nás znají a už jako odpadnul nějaký takový ten strach. Takový ten strach z neznáma a takhle. Když prostě se nic neděje, tak sou z toho lidi...

MT: A teďka eště, připadá ti, že... vidíš nějaký výrazný změny v organizaci? Teď třeba za posledních osm let, nebo od té registrace, v posledních jako pěti letech, šesti letech, něco takovýho...

TD: V rámci hnutí...

MT: Jo, jo v rámci...

TD: Tak samozřejmě za celou dobu sme trošku vyzráli. A ze začátku sme taky začínali z nuly. Nevěděli sme vůbec co a jak, takže sme byli takový průkopníci a postupně sme školou tvrdých kopanců se dostali do nějakého, do nějaké struktury, která v podstatě jako ten základ je stejnej. Takže existuje jako Národní rada, kde sou jako oddaní, kteří sou z těch jednotlivých středisek, kteří prostě sou jako takovej nápomocnej orgán... Zástupci GBC. GBC je *Government Body Commission*, to znáš?

MT: No (přítakává).

TD: ...která jako organizuje hnutí celosvětově. V každé jako zemi je jeden zástupce. Takže on jako dohlíží aby byly ty duchovní standarty, aby se věci děly tak, jak si to přál Šríla Prabhupád, protože cestuje i v jiných zemích, tak jako během toho, kdy tady není, ale i když je, tak jako praktické záležitosti řeší Národní rada s jeho svolením.

MT: A v té národní radě, tam sou vždycky jako chrámoví vedoucí, nebo presidenti...

TD: No, v současné době tam není jako moc osob, je tam pět oddaných, takže zástupci těch jednotlivých středisek. Já sem tam jako zástupce společnosti, já sem jako v rámci registrace společnosti. Takže takle to funguje, no a pak ty jednotliví vedoucí, kteří řídí ty střediska. Samozřejmě předtím, na začátku to byla farma a centrum pro védská studia. Jako ve Zličíně, nebo dříve sme byli v Modřanech a pak sme se přesunuli. No a od té doby se jako postupně přece jenom rozvíjely věci, první byla Góvinda Na hrázi, pak se tady tahleta Góvinda otevřela, no a vznikaly různé jako centra, takle po republice, v Lutotíně se rozvinulo...

MT: A to je poměrně nedávno, dva tisíce pět, nebo něco takovýho.

TD: Kde?

MT: Ten Lutotín...

TD: To už je deset let.

MT: Aha. Tak eště tam vzniklo na Moravě druhý...

TD: V Brně. Jinak jako sou ještě takové menší buňky jako rodinné, kde jako sou oddaní, kteří jako se zajímají o vědomí Kršny, třeba pozvou někoho na neděli jako na hostinu, čtou z Bhagavadgíty a... prostě diskutují filosofii, a tak dál. Takhle postupně se vytváří větší a větší struktura těch zájemců, protože my nemůžeme zajistit všem, aby žili v chrámu, nebo tak. Naše kapacita tomu nedostačuje. Ale chrám slouží jako trénink pro to, aby si člověk mohl osvojit určité zásady a vytvořit charakter, kterej nebyl. Předtím nás vychovávala ulice a úplně jiné hodnoty. Takže to je posun od těch začátků, že se vytvořil určitý systém vzdělávání, že oni maj možnost přijít a absolvovat takovej tříměsíční *bhakta-kurz*, aby si ověřili, že sou schopný žít jako v tý komunitě oddaných. No a potom jako buď odejdou domů a praktikují vědomí Kršny doma, nebo zůstanou a pokračují v takzvaném *brahmačári* tréninku, kde procházejí určitými stádii, učí se různé činnosti, zaměstnání a slouží to prakticky k tomu, aby mohli rozpoznat, jaká je jejich postavení, jaká je jejich *varna* a *ášram*. V sanskritu jaké jsou jejich vlastnosti a povaha, kterou můžou zaměstnat ve studiu Kršny. Takže se jim snažíme pomoci objevit co v nich je, aby mohli potom prakticky celý život sloužit Kršnovi. K tomu slouží Centrum pro védská studia. Jedna z funkcí, vzdělávání. Jinak prostě že se věnuje kázání, které... pravidelné průvody, jako *harinámy*, a veřejné programy a organizace kongregace, jo? Jako činnosti. Na farmě se zase ta pozornost věnuje zemědělství a taky se, byť se snažíme rozvíjet určité sociální zázemí pro ty, kteří se ožení. Takže jako ze začátku sme všichni přišli a jako nikdo se neženil, ale postupně, když někdo se chtěl oženit, tak má tu možnost, žejo, a snaží se najít příležitost, aby mohl vykonávat službu co nejbliž oddaným. Protože společnost oddaných je velice příznivá pro... v duchovním životě. Takže na farmě sou k tomu nejlepší podmínky, když maj mít děti, aby děti vyrůstali v přírodě. Bohužel zatím tam není tolik možností, aby se zaměstnali. Ale teď už postupně se to začíná jako zlepšovat, protože tam pěstují obilí, a tak dále. Je tam i mlýn vlastní, teď tam chtěli dobudovat pekárnu, aby to byl takovej jako celek. Od toho produktu, až po ten hotový výrobek. Aby mohli prostě jako zásobovat do Benešova, do Vlašimi, a tak dále. Což by mohla být další pracovní příležitost. Spousta jako oddaných, v tom mlýně, potom v pekárně, v prodeji a tak dále. A postupně se rozvíjejí takovéhle programy, které umožňují těm ostatním jako se zaměstnat a tak vlastně se snažíme udělat jako takový model, podle kterého by se daly jako udělat podobné komunity jinde. Ono v dnešní době, kdy nikdo neví jak ekonomika bude fungovat, jestli opravdu jako drtivě zasáhne prostě celou společnost, tak ten, kdo má půdu, kdo má možnost pěstovat vlastní potraviny, tak má nejlepší příležitost jak se může... může přežít. Takže to je jeden

z takových vlastně programů, který pro nás... jako stabilizovat do budoucna. Samozřejmě je spousta takových drobných věcí, který prostě jako od té doby, co sme začínali... Především jak sem říkal, máme víc jako zkušeností, prostě už určité věci, které předtím sme neznali, tak jako nejsou žádné nepoznané pole...

MT: Nákej příklad?

TD: Třebas hodně se to projevuje ve vztahu k veřejnosti, kdy jako děti ze začátku, když chtěli přijít do hnutí, tak prostě se sebrali, odešli a my sme byli rádi... každý kdo přišel. Ovšem později se projevilo, že prostě neměli tu motivaci, víceméně řešili svůj generační problém s rodičema, že utekli a tak dále a po čase odešli. Takže právě díky tomu, že nebyl ten vzdělávací systém, tak jako díky tomu, že se tohle jako vytvořilo, tak se stabilizovali, že se udělal i na farmě jako systém, jako že kdo přišel, tak nejdříve sme se ho snažili poznat. Půl roku třebas jako dojížděl a tak dále... Že je stálejší, a že má vyřešené své vztahy s rodičema, což je velice důležité. Takže potom sme museli tohleto řešit... Takže v tomhleto je posun dost výraznej, nebo třeba oddaní samotný k tomu jak se vztahovat k rodičům. Dříve nebylo výjimkou, že...

MT: ...úplně přerušili ty vztahy...

TD: ...přerušili a tak dále. Je to zbytečný jako, proč?

MT: Tak hlavně ta védská tradice směřuje k něčemu úplně jinému.

TD: No, takže jakože rodiče nenásledují Haré Kršnu neznamená, že se jich musíme zříct. To je dost takovej upjatěj postoj. Co ale dost... ono se není čemu divit, když člověk začíná, tak se snaží tu rostlinku oddanosti ochránit, takže díky tomu se snaží veškeré nebezpečí eliminovat. A někdy viděli, že to může být jako i od rodičů. Ale můžem vidět, že rodiče když vidí jako že... akorát nekouří, nepijou, sou vegetariáni, žijou hezky a ožení se a mají zaměstnání jako, tak nakonec i ocení a zvyknou si na to. Přijímají to bez jako nákejch větších problémů. Takže to je otázka času, kdy jako ten největší šok, že děti nebudou úplně jako rodiče, kdy jako prostě vymizí a v tom se dá říct, že je takovej výraznej posun, že přece jenom už i těch informací je daleko víc, sou knížky... a jako i ten postoj je zralejší.

MT: Teď mě napadlo, jak si mluvil o té rodině, tak že vlastně s kýmoli já sem tady mluvil, tak většinou že přicházeli do hnutí v tom věku dvaceti, dvaceti až třiceti let a... já nevím, znáš nějakou výjimku? Z tadytoho pravidla. Pak sou třeba nějaký lidi, který... další generace...

TD: Zrovna vloni jedna oddaná přes šedesát let opustila tělo. Takže máme už i tuto kategorii, máme oddanou, která je babička, má už přes sedmdesát. Takže samozřejmě, jak se říká, mladého... starého psa novým kouskům nenaučíš, starý strom se nedá ohýbat. Takže když někdo je připoutaný k jedení masa šedesát let, tak potom už je to pro něj jako těžší. Takže je přirozené, že mladí lidé nemaj problém s tím, naopak, přijmou to jako výzvu nějakou. Takže samozřejmě to procento je vyšší u těch mladších lidí, ale jak říkám, máme i prostě starší. Někdy sou to rodiče, kteří když vidí, jak se rodiče změnili, tak se začnou sami věnovat zpívání *haré kršna* a stanou se oddanými, dostanou zasvěcení a i takhle máme jako lidi, který už mají svoje vlastní rodiny, mají děti, mají zaměstnání a chodí do práce, ale co je změna, jako jiné vědomí. To se mění vlastně, vědomí Kršny. Prakticky na těch nižších činnostech nelze nějak rozpoznat, nějaké rozdíly, ale hlavní rozdíl, že je tam jako jiné vědomí.

MT: A ještě, když já sem se bavil tady s Gadádharma dásou, tak sem se ho ptal jak je to vlastně právě s těma *ášramama*. Říkal právě to, co si říkal ty, že na začátku tam bylo hodně *brahmačárís* a postupně se začali jako ženit. Je třeba někdo, kdo směřuje k tomu, že by se chtěl stát *sannjásinem*? *Vánaprasthou*?

TD: No...

MT: Protože on tvrdil, že v Čechách žádnéj *sannjásin* není.

TD: Já o tom uvažuju. Protože já mám čtyřicet devět, no a v tomto věku už se opravdu nemíním oženit, když sem to vydržel až do teďka. Nějak milostí Kršny mě to minulo. No a samozřejmě je to otázka jako spousta takových věcí, že sem příliš zapletený, nebo zaměstnaný, jako různých managementů a tak dále, že jako musím tyto činnosti spíš delegovat a jako začít se věnovat spíš kázání, protože *sannjásí* znamená cestovat, kázat, ne sedět někde za computerem a věnovat se nějakým managementům. A jinak jako *vánaprasthové*, zatím nevím o nikom, kdo by byl jako na té úrovni, že by měl jako dospělé děti a že by chtěl... tak daleko ještě nejsme. To trvá.

MT: Tak je pravda, že je to zatím jenom devatenáct let.

TD: Přece jenom na západě, tam už jsou třeba další generace. Ty děti, které se narodili ve vědomí Kršny mají vlastní děti, takže to už je trochu dál.

MT: Mají dvacet let náskok.

TD: No. Prostě my sme tady dá se říct ještě jako úplně na začátku. I když ne tak úplně.

MT: No a pak sem se chtěl zeptat k tomu, co... Když sem sde bavil s těma lidma z ciziny... Já nevím, esi ty... Předpokládám, že si byl třeba v Indii, anebo esi si nějak cestoval v rámci center po Evropě, tak asi to jako nejde říct nějak stoprocentně vážně, ale... Prostě nějaký tvoje dojmy, jak se lišej jednotlivý komunity, nebo ten přístup prostě...

TD: Sou takové odlišnosti. Každá mentalita, každý národ vtiskuje tomu určitou podobu. Někdo jako prostě strašně rád zpívá, takže tam prostě hodně jsou *harinámy* a takle, někdo je spíš takovej filozofičtější, takže prostě tam se více koncentruje na to, ale prostě základ je stejný. Základ je zpívání *haré kršna* jako prostě, distribuce knih a distribuce *prásádam*. Někde se více koncentrují jako třeba na *prásádam*. V Irsku mají třeba v Dublinu tři restaurace. Velice úspěšné a velice jako rozvíjející se. V Severním Irsku, tam měli velice pěkné centrum, mají ještě, které bylo na ostrově, jo? A tam byl takovej jako skoro jako zámeček a tam žilo spousta oddaných, ale pak prostě došlo k nějakým změnám, ten oddaný, který to tam vedl, tak prostě odešel prostě nějak kázat jinam, postupně se to takle jako rozvolnilo. Takže jako situace od situace, záleží jak kde. To se nedá říct takle jako... Jak říkám, rozdíl sou v tom důrazu, na co se dává důraz. Někde se dává do restaurací... A taky závisí jak se to vyvíjí v té které zemi. Ve Francii to je třeba silnej antikult. Kterej je velice... tady dělá obrovskou propagandu a oddaní jako tam se nedostávají tolik ke kázání, teď se tam začíná pomalu situace měnit, protože ty zákony nejsou tak tvrdé, protože v rámci Unie... Unie je tlačí, aby byli trochu otevřenější, protože sou hodně takový... To je prostě tradice francouzská. Tradice omezení. V Itálii, tam mají řadu center, velice pěkných, kde... kolem kterých je vždycky nějaká skupina oddaných, která jako inspiruje, kde se jako scházejí, takže tam je čtyři nebo pět nejznámějších jako center, kde je... Itálie je poměrně zbožná. Ale přitom

jim nevadí, když potkají mnicha z Haré Kršna. Třebas takové Slovensko, tam je to rozdíl, tam sou jako dost rigidní. Dokonce tam sou kostely, kde kázali, aby si lidi nic nebrali z Haré Kršna. Takže v takovém prostředí je to... ale na druhou stranu Kršna to vždycky ňák zaranžuje, že i tam se rozvíjí jako postupně, takže i na Slovensku sou teď jako nějaká centra. V Bratislavě je nějaká restaurace, v Košicích, v Prešově, tam maj taky restauraci, takže děje se tam ňáké kázání a rozvíjí se tam vědomí Kršny. No a třebas na Ukrajině, tam je jako velice silná skupina oddaných, spousta chrámů, jako v Kyjevě, ve Lvově, v Dněpropetrovsku, spousta, tam dělaj festival, tak tři tisíce oddaných na festivalu, takže to už je opravdu, něco znamená. V Polsku je také prostě dost početná skupina oddaných... Jedna věc je ta, že v určitém období se stalo, že někteří duchovní učitelé odešli. Což znamenalo pro některou tu zemi, kde působili, docela katastrofu. Hodně dlouho potom trvalo...

MT: Třeba v těch osmdesátech letech, když byly problémy...

TD: V osmdesátech letech ve Francii a v Anglii taky, v Americe... Tady v Evropě taky v devadesátém sedmém. Taky jako to byl dost velkej šok. Tam se to na dost dlouhou dobu... Tam, kde oni nepůsobili, třeba v Maďarsku se velice pěkně vyvíjí oddaní. Tam maj farmu, kde maj dvě stě padesát hektarů, možná dneska už víc a sto padesát oddaných tam žije, je to velice rozvíjející se pěkně, mají chrám v Budapešti... Takže ta, my říkáme *játra*, ta skupina, ta země, ta *játra* je stabilizovaná, taková velice dynamicky se rozvíjející. Takže naneštěstí k těmhletěm určitým jako jevům, co se stalo, že je to jako důkaz toho, jak my jsme podmínění. Když se někdo může věnovat filosofii a praktikovat vědomí Kršny, má svobodnou vůli a vždycky jako se může stát, že prostě... je vidět, jak je ten vnější svět silnej. Takže díky tomu se jako prostě nevyhli tomu z té Evropy, že musíme řešit takovéhle jako záležitosti. Teď znovu začíná další generace, se objevují lidi, kteří začínají s distribucí knih, takže ona to je otázka času. Protože v době, kdy Prabhupád kázal, to byl *boom*, to byl Hare Kršna *explosion*, a tehdy byli přesvědčeni, že prostě celej svět, za chvíli všichni oddaní jako bez žádnéjch pochyb... Samozřejmě ta realita není zas tak rychlá (smích), jak si všichni mysleli. A také přicházelo k takovým těm generačním záležitostem, že teď se hledali jako sami... Což je taky určitej zlom, protože nikdo nevěděl... Takže postupně tak jako celá společnost, snažili se učit jedni od druhých. Samozřejmě se snažíme držet vědeckého modelu, který je daný *varnašrámským* systémem, systémem *varen* a *ášramů*, to ti něco říká...

MT: No, jako jo... To sem se chtěl zeptat právě eště k těm *varnám*, ty si říkal, že někdo, když prochází ňákým tím *bhakta-tréninkem*, tak že se... Jakým způsobem si někdo určuje kastu?

TD: To se nějak moc takle neurčuje. Ty seš *bráhman* a ty seš *kšatrija*. Protože je řečeno, že *vaišnava* je víc než *bráhmana*. Protože *bráhmana* je ten, který zná *brahma*. A *vaišnavové* slouží nejvyššímu bráhmanu, takže ho musí znát. Takže v tomto smyslu, na filosofické úrovni *vaišnavové* nevidí rozdíl mezi tím, jestli je někdo *śúdra*, nebo *kšatrija*, ale stále v rámci určitého managementu je dobré vědět kdo k čemu inklinuje, jak se má zaměstnat. Takže během toho tréninku je vidět, jestli je někdo studijní typ, jestli rád se učí a předává toto poznání expertní, káže, slouží na oltáři, rozvíjí *bráhmanické* vlastnosti a zaměstnává se v *bráhmanických* činnostech, tak je vidět, že tam převažují *bráhmanické* vlastnosti. My sme taková směska, to se nedá říct, jestli... No a někdo se zase víc věnuje tomu managementu, jako je takovej organizátor, takže prostě *kšatrija*. Někdo je zase dobrý byznysmen, *vaišja*. Když se někdo věnuje zemědělství, to je taky *vaišjovskej*, anebo obchodníci. No a někdo prostě nemá ňáké větší kvalifikace, a je spíš... rád dělá ňákou manuální práci, ale my nikomu neříkáme: „ty seš *śúdra*“. Takže v rámci jako oddaných všichni sou na stejné úrovni, ať slouží

jako *bráhmana*, nebo *kšatrija*, nebo *šúdra*... to sou činnosti. Ale přesto když někdo vykonává třeba *šúdrovské* činnosti, tak rozvíjí i *bráhmanické* vlastnosti, jako je čistota, odříkání, milosrdnost a tak dále. Takže proto je vlastně taková osoba ještě výš než *bráhmana* v tomhle klasickém pojetí těch kast.

MT: Jo, a pak sem se chtěl zeptat, předpokládám, že když se dva lidi z hnutí berou, vstupují do manželství, tak že máte nějaký vlastní rituál svatby, ale kromě toho se dělá i občanská svatba.

TD: Nejdřív se udělá občanská a potom asi po šesti měsících je ten védské obřad. Kterej jako my považujem za ten podstatnej. Takže samozřejmě když se chce někdo oženit, tak je nějaká zkušební doba... Dříve se stávalo, že duchovní učitel našel jako nějaký partnery, ale oni když nastaly problémy nějaké, tak jako nebyli spolu schopni vydržet, tak jejich duchovní život ztroskotat a pak nakonec ještě dávali vinu za to tomu učíteli. Takže od téhle praxe se upustilo. Víceméně jako může se poradit, nebo takle, to je snad jediný případ, kdy se doporučuje astrologie. V těch letech věcech... radši jako spoléháme na Kršnu, ale u těch letech věcí je dobré vidět, jestli je ta dvojice kompatibilní, nebo ne. Protože podle toho se pak dá dost dobře rozpoznat určité vlastnosti, které jsou dané jako tím zrozením. Dříve ve védské kultuře byl nějaký *marriage-maker*, který už odmala v té vesnici viděl, tadyta holčička s tímhle chlapečkem ze sousedství...

MT: *Ghatak* se tomu myslim říká, aspoň v Bengálsku...

TD: To ani nevím. Dneska to chybí a samozřejmě naše společnost je ještě mladá v tomto smyslu, tak jako nic takového neexistuje. Takže když vykonávají nějakou společnou službu, tak vidí, jestli by to mohlo fungovat. Nebo se obrátí na autoritu, na chrámového presidenta a on to zprostředkuje. Systém je ten, že v té zkušební době mají ještě možnost si nějak pomáhat, ale ještě žijou odděleně, každý ve svém *ášrámu*. A prostě až potom, až se tak nějak oťukají, až se dohodnou taky jak by chtěli vychovávat děti a tyhle principy, tak potom uděláme ten rituál, nejdřív normální svatba úřední a potom ten védský obřad. To je oheň, obětuje se rýže do ohně a tak dále. No a s tím je spojené taky určité očistné obřady, *samskáry*. Oheň to je taky určitá *samskára*, při zrození dítěte se dělají taky *samskáry*, při zplození dítěte se dělají *samskáry*, to sou takové obřady, které jako mají očistit vědomí tak, aby jako přitáhly kvalifikovanou duši. Aby prostě byl oddaný a tak dále. To je to, co vlastně dnešní společnost nemá, proto my nemůžem říct: „já sem *bráhmana*, já sem *kšatrija*“, protože my sme směska. My sme neznámého původu, neznámé kasty. No a dříve ve védské společnosti fungovaly tyto obřady. Předpokládalo se, dokud *bráhmani* nebyli zdegradováni, že pokud někdo vykonává tyto očistné obřady jako *bráhmana*, tak taky se v takové rodině narodí kvalifikovaný *bráhman*. V rodině *kšatrijů*, že se narodí *kšatrija*. Prostě takové jako mají rodiče vědomí, tak podobnou bytost přitáhnou. To je celá věda, která popisuje, jak se mají tyto očistné obřady vykonávat. Potom v okamžiku zrození, potom sou určité obřady, kdy se může dítěti dát s čím si má hrát a co si vybere, když si vybere knížku... Takové různé obřady, které doprovázejí celý život. Poslední *samskára* je v okamžiku, kdy opustí tělo, takže taky určité obřady, potom to tělo se spálí a hodí se do Gangy. Cílem je to, aby ta živá bytost mohla... Celý život je příprava k tomu, abysme mohli se správným vědomím opustit tělo. Protože jaké vědomí máme v okamžiku smrti, takového bytí dostanem. Takže když bude myslet na Kršnu, tak půjde zpátky ke Kršnovi, když bude myslet na to, jak... já nevím, v hospodě popíjel pivo, tak (smích) nevím jaké budou moje destinace další. Je velice důležité připravit se na... to je vlastně smysl života. Dosáhnout dokonalosti v tom, že už se nechci více rodit. A jediný způsob, jak to přerušit, je věnovat se službě Kršnovi, zpívat *haré kršna*.

MT: Eště sem se chtěl zeptat k těm svatbám, já vim, že v sedmdesátech letech tam byla vysoká rozvodovost, jak to vypadá teďka? Asi si nevedete nějaké statistiky, ale co máš v paměti...

TD: Opravdu statistiky nemám, ale...

MT: Třeba teď za posledních deset let, rozvedl se někdo?

TD: Stalo se to. Je to nešťastné, ale co se dá dělat? To podmínění naše je tak silné, že... Samozřejmě Šríla Prabhupád nepodporoval, ale v jednom případě prohlásil, že pokud by to mělo tě odvést od vědomí Kršny, tak se radši rozveď. Protože přednější je duchovní život, ten je nejdůležitější. Něco takového se může stát, ale doporučuje se tomu vyhnout.

MT: A třeba v Čechách se to moc nestává...?

TD: Asi tři případy vim, že se staly.

MT: A pak sem se chtěl eště zeptat, jak si říkal s tou astrologií, že na todle... na ty svatby, že se to doporučuje, tak já když sem mluvil s oddanejma z toho Dánska, tak to na mě dělalo dojem, že tam se mnohem víc zabývají astrologií, nebo studiem sanskrtu, nebo takovejch věcí. Když sem zas mluvil s lidma z českýho hnutí, tak ty říkali, že je to tady takový přímější, že tadyty věci okolo zas tolik...

TD: Závisí na osobě, místě času, okolnostech. Já bych to... sanskrt je trochu něco jiného, my sme měli několik zájemců o studium sanskrtu, ovšem sanskrt je velice náročná záležitost. Na tom není nic špatného, jeden oddaný studoval bengálštinu, Čaitanja-čárimrta je napsaná v bengálštině, on taky překládá jako knížky. Takže studium sanskrtu nebo bengálštiny bych nedával na stejnou úroveň jako zájmy o astrologii a jiné. Sou hlavní části véd a pak sou takové pomocné vědy. Ajurvéda, astrologie, to nejsou ty hlavní. My tomu říkáme *bridge-preaching*, jako most pro lidi, kteří se trochu zajímají. A v dnešním světě letí *vasthu* a tadyty, ajurvéda a astrologie, takže proč to nevyužít pro to, aby se přitáhli k vědomí Kršny. Bod je ten, že kdo se chce věnovat takovému kázání, tak musí být expert. Zatím se tu ale neobjevil nikdo, kdo by byl opravdu kvalifikovanej. Není to zakázané. Je to individuální záležitost, esi se tomu člověk začne věnovat, má příležitost, tak může. Ono je tam takové nebezpečí toho, že to člověka moc pohltí. Důležité je nezaměnit to těžiště, ten princip, že nejdůležitější je zpívání *haré kršna mahámantry* a všechny tyhle činnosti. K tomu je možné přidat tyhle činnosti, ale musí se to dělat expertně. Takže kdyby se objevil někdo, kdo by to uměl... Ale najít jogína, který dělá *bhakti-jógu* a zároveň *hatha-jógu*, to není jednoduché. Ono je to spojené s New-age, kde je to neosobní pojetí, impersonalismus. A zase kdo nemá tohle zázemí z oddanejch, tak se tomu nevěnoval tolik, aby to mohl učit, takže proto se u nás tohle nějak moc nerozvíjí.

MT: Hm. Pak... já když sem se bavil s oddanýma, tak... vy se tady v hnutí moc nezajímáte o vnější svět, o čtení novin, koukání na zprávy a tak. Choděj třeba členové Haré Kršna k volbám?

TD: Jaké jsou volby? Jaká je možnost? Koho můžem volit?

MT: Tak pravděpodobně nějak liberálnější strany, který budou spíš nakloněný tomu...

TD: Okej, já sem třeba byl. Ale je to dobrovolné. My nedáváme nijak...

MT: ...to sem ani nemyslel, že by...

TD: ...volit toho a toho. Není nám to jedno, ale my toho stejně moc neovlivníme, takže to bylo z mé strany spíš jenom gesto. A vím, že většina oddaných nechodí volit, že volí Kršnu. Takové věci neřeší. Pokud se má něco změnit, tak se musí zvolit zevnitř. Potom můžem... já sem taky ze začátku revoluce... jako „teď to přijde“, ale dokud lidí nezmění sebe, to vědomí, neustále budou problémy. Se změní jenom kabát. Ve středověk byli lidi, císař, dneska nemáme císaře, máme presidenta, ale co se změnilo? Jenom ten oděv a ve skutečnosti je to stále stejná písnička v jiném hábitu. Takže pokud chcem opravdu změnit společnost, tak musíme začít od sebe. V té společnosti poznání. Pokud to je společnost, která nemá hlavu, tak to je jak tělo bez hlavy. A protože není *bráhmanská* třída lidí, která by dávala poznání, tak ta společnost funguje tak, jak funguje. Takže naší povinností je vytrénovat *bráhmány*. Jakmile budeme schopni na této úrovni přesvědčit ostatní lidi, že by měli změnit svůj životní styl, to bude významná změna, která pomůže něco změnit. Takže my tu společnost na politické úrovni nezměníme, my se jí snažíme změnit tím, že změníme vědomí. Takže lidi převezmou určité hodnoty a můžem vidět, kolik lidí před 20 lety mluvilo o vegetariánství, to bylo jako z Marsu. Dneska je vegetariánství běžné. Reinkarnace. Ono to není tolik vidět, ale ty stovky a tisíce knih, co sme distribuovali přece jenom jako působí. Dyby nebylo kázání, tak už se dějou daleko horší věci, než se...

MT: Když si teď mluvil o těch knížkách, tak ty překlady... Vy třeba hodně používáte slovo realizace, tak to v češtině znamená uskutečnění. Tak duchovní uskutečnění... V tý angličtině to spíš znamená pochopení, uskutečnění, zároveň.

TD: Já bych v tom třeba neviděl až zas tak velký rozdíl. Sebe-realizace. Že zrealizuješ něco. Realizuješ, že nejseš toto tělo. Neska už se realizovat používá i v češtině.

MT: No, já to teda slyším jenom v rámci Haré Kršna.

TD: Když někdo něco zrealizoval. Uau. Vidiš, tak to je určitá deformace, která... Snažíme se. Existuje tým překladatelů, kde... někdo to překládá, pak sou editace a tak dále. Taky to dostává určitěj vývoj. Třeba poslední knížky by měly být docela kvalitně přeložené. Tak dyž si vezmeš knížku, Bhagavadgíta je třeba hrozná. Překládal to oddanej, kterej pozdějc odešel a nespoupracoval prostě. To je škoda, protože je to stěžejní dílo.

MT: A už jedna z posledních věcí, na který bych se chtěl zeptat, jak sme se bavili o GBC, tak on vydávaj různý výnosy, zákony... Máte to tady třeba nějak vyvěšený, nebo něco?

TD: Není to vyvěšený, je to možné najít na internetu, kde je... Protože každý rok sou nové a nové, tak se to pak dá na nástěnku, většinou to nikdo nepřekládá z angličtiny do češtiny, takže kdo neumí anglicky, tak někoho poprosí, jestli by mu to nějak přeložil. Víceméně takové ty obecné principy, existuje *ISKCON law book*, zákony. A tam sou všechny tyhle usnesení, takže jako existuje to v podobě knížky a kdo chce, může si to vyhledat, pučit. Není jednoduché se v tom orientovat, protože když pak přijde několik těch...

MT: Prostě klasika, právo, zákony...

TD: Jinak se schází pravidelně každý rok v Majápuru, kde mají sezení a kde se přijímají ty nejdůležitější věci, které určují další orientaci hnutí. Jestli třeba je duchovní učitel, nebo někdo nový, kdo může zasvěcovat.

MT: A pak sem se chtěl zeptat, já vim že v 90. letech byla na farmě snaha zavýst *gurukulu*. Navázalo se nák na to, sou teď náky snahy?

TD: Pro *gurukulu* je základní potřeba mít kvalifikované učitele. Třebas na farmě už se začíná objevovat, je tam jedna pedagožka, která má pedagogickou školu a dělá tam *home-schooling*. Mají teď jedno dítě, které chodí do druhé třídy a ona jí učí. Co vím, tak byli učitelé příjemně překvapeni, že zvládala tu látku velice dobře. Akorát pak sem slyšel, že je líná trošku. Tam je důležité určité zázemí. Musí být určitá učebna a tyhle věci zatím nejsou. Takže časem, až přibude více rodin, není vyloučeno, že bysme se pokusili o něco takového. Protože je to příjemnější, než když se to dítě musí potýkat s problémama, jako že si nosí oběd a s masem a tak dále. Anebo i ve školkách as tím mají rodiče problémy, jako že nutí, že musí to maso nějak... Takže až bude zázemí...

MT: Jo a teď mě k tomu napadlo, já sem tohle četl v práci od Martina Fárka, kde on taky popisuje, jak se někdy v devadesátym sedmym rozpadla ta komunita na farmě.

TD: On to psal jako knížku?

MT: Ne, já to četl jako disertační práci na Filosofický fakultě. On tam vlastně píše, že tam byla skupina kolem toho Turíja dásy a že ten nějak potom porušil ty pravidla a já sem nějak moc nepochopil v čem to spočívalo...

TD: On vlastně tu farmu jako vedl.

MT: A tys tam tenkrát žil, nebo...

TD: No, já sem tam byl na začátku, první rok, nebo prvního půl roku. Pak sem jako odešel. No a to bylo v devadesátém sedmém. V čem spočívalo, no prostě nedovolený sex. Ne s jednou, ale s více. Což byl šok, protože když je leader a jak se říká, káže...

MT: ...vodu a pije víno...

TD: ...tak to je dost síla jako prostě. A protože on ty lidi směřoval spíš na sebe, ne ke Kršnovi, nebo Prabhupádovi, tak většina těch lidí potom odešla. Martin Fárek byl jeden z nich, kterej byl velice jako jeho pravá ruka. A k tomu nebudu dodávat osobnější věci, které jako... Mám vůči němu velmi silné výhrady, hlavně kvůli té jeho disertační práci, protože to co tam píše jsou jeho v mnoha věcech smyšlenky, spekulace a hlavně on tam hodnotí Prabhupádu, jako on sám sebe považuje za oddaného, ale on kritizuje Prabhupádu, to znamená, že on se hodnotí tak, že ví líp než Prabhupád. A v tom případě on pro mě není oddanej. Martin je pro mě akademik, kterej si myslí, že teď díky akademickému studiu něco získal, získal nějaké poznání. Jakmile někdo není napojen na poslušnost duchovních učitelů, tak prostě ztrácí veškerou milost, dokonce i předtím mohl poznání zapomenout. Jakoby je překryt iluzorní energií a ztratí rozlišování a ta dále... Takže jestli on si myslí, že díky tomu akademickému studiu si může vynahradiť praktikování, zpívání *hare krišna*. Jestli zpívá, nebo nezpívá, já nevím, ale strom se pozná podle ovoce. Já vidím podle jeho výsledků, podle jeho činnosti to, co píše... On potom v té práci se začal zmiňovat, že Prabhupád, že kdokoliv si

přečte v životě jednu větu z něj, tak bude v životě úspěšný. Jedno slovo. Prabhupád to říká. Martin říká, že to byl prodejní trik, aby zvýšil prodejnost svých knih, takže on to bere úplně ze světského hlediska, protože skutečně, Prabhupád věděl, o čem opravdu mluví. Že ty knížky mohou lidem zachránit život, že jenom když je maj doma, když si je pořídí, už prostě udělali určitý krok k tomu, aby dřív nebo později udělali... Prostě když někdo nepraktikuje vědomí Kršny... Prostě bavit se takhle o důvěrných tématech je jako... Prostě on je někde jinde... To se dá potom těžko... Zkrátka můžem se bavit tady s prvňáčkem o logaritmech a on na nás bude koukat jako, že neví o čem je řeč... A stejně tak, jestliže on chce diskutovat nějaká taková, hluboce důvěrná témata, on k nim nemá přístup. A díky tomu, že on není zařazen v té posloupnosti učitelů a žáků, to je jako když dáte spotřebič do elektriky. Tak když je v elektrice, tak může fungovat, jakmile není to spojení, tak se to přeruší. A takhle funguje celá ta duchovní *parampará*. Samozřejmě do určité míry my můžem pochopit ten... ale když chcem opravdu jít do hloubky, tak je nezbytné být napojen. Jinak budem spekulovat. On úplně přebral terminologii indologů, višnuistů a tak dále. My sme záměrně zavedli *vaišnava*, my sme se odlišili od toho a dokonce jsme to na jazykovém ústavu sledovali a oni říkali: „Jo, máte na to právo, takové výrazy přímo zavést...“ Samozřejmě on, aby se zalíbil akademickému světu, aby jako zapadl, tak musel přijmout jejich hodnoty, jejich měřítko...

MT: Ale tohle je zajímavý, to jsem nevěděl. Všiml jsem se toho, že normálně se mluví o višnuistech, normálně v literatuře, ke který já mám přístup a u vás se používá vždycky *vaišnava* a to jsem nevěděl...

TD: No my jsme se třeba taky záměrně vyhýbali křesťanské terminologii, třeba spasení, to nenajdeš v našich knížkách. Jako osvobození..

MT: Milost třeba?

TD: Milost jo, ale spasení, spasení je typicky křesťanský výraz, protože ten je spojený s tím, že Ježíše ukřižovali a on nás spasil, když v něho uvěřím. Ale my tohle neberem, jako, že to takhle funguje. Pokud my nevykonáme něco, my nemůžem jakoby: „Tak já prostě něco věřím a už to mám za sebou... hotovo.“ Já musím úsilí vynaložit, né že mě někdo spasí. Já musím prostě vydat. A potom záleží na té milosti Kršny. Vlastně veškerá naše snaha je získat tu jeho milost. A díky jeho milosti my pak můžem udělat další pokrok. Záleží na něm, ale bez našeho úsilí se nic nestane. Jak se říká: „Bůh pomůže tomu, kdo si pomáhá sám.“

MT: Mě napadá, že když už sme se dostali k tomu Martinu Fárkovi... Já když sem koukal na ty práce, tak on potom ještě s několika dalšíma oddanejmá, který potom odešli, vyvěsili na internetu takovou petici, kde... četl si to?

TD: Samozřejmě.

MT: Co si o tom myslíš? Že jsou to úplně lživý tvrzení, nebo že...

TD: Z takových sedmdesáti až devadesáti procent. Neříkám, že úplně všechno je smyšlené. Ale celej ten styl, ten způsob bylo jako: „Hurá, socialistická revoluce v osmačtyřicátým! Uděláme nové volby!“ A dokonce i taková rétorika běžela na internetu, jakoby v době kdy to vycházelo. A vyhlásíme volby nových českých leaderů a takové věci. Samozřejmě my jsme dělali chyby, ale byla to otázka naší nezralosti, naší nezkušenosti. Nebyla to otázka, že by někdo někoho záměrně chtěl k něčemu donutit. Navíc to vznikalo takovým zajímavým způsobem, že oni posbírali kohokoliv, koho našli. Tam byly osoby, který neměli s tímhletem

nikdy nic společného. A přece: „Vzpomeneš si přece..něco tam bylo, něco jako tohleto.“ „No tak já sem kdysi šla do Góvindy a mě nechutnalo.“ Takovymhle způsobem to probíhalo. Takže posbírali masu lidí, kde každý dal nějaké svoje svědectví. To vypadalo velice jako masová záležitost, že jako všichni stojí za tím. Ale později sme se dověděli, že to není vůbec jako že všichni stojí za tím, co tam bylo řečeno, ale že stojí za tím svým. Ale tím, že to dali tím způsobem... Navíc způsob, kterým to udělali, byl značně neetický a nefér, protože to bylo vydírání. To nebyla otázka: „Tak jako, že pojd'me...“ Protože ze začátku, když vznikla ta petice, tak se ozvali oddaní ze zahraničí, aby udělali nějaké vyšetření, co se teda stalo. Protože naše první reakce byla zákaz všem signatářům do našich středisek. Prostě my sme je chtěli izolovat, zcela záměrně izolovat od ostatních oddaných, protože jestliže oni zpochybňovali všechny leadery, všechny do jednoho... Já nevím, jako z všeho možného. Pokud oni zpochybnili v očích mladých oddaných autoritu leaderů, i když by se později ukázalo, že neměli pravdu, nikdo zpátky tu důvěru nevrátí. Takže to bylo jako prostě zcela záměr. A když pak přišli na to vyšetření, tak byla dohoda. Pokud oni stáhnou petici z internetu, protože takové věci se nedají veřejně diskutovat, to byl nátlak, nátlak typu teď jako prostě musíte... Když může společnost diskutovat jakoby nějaké lokální záležitosti. To je zcela ryze vnitřní záležitost... Takže byla dohoda: „Vy stáhnete petici a my jim umožníme vstup do středisek a začne nějaká diskuze a tak dále, co a jak.“ Nakonec oni porušili, hned jakoby druhé, třetí den. Hned tu petici znovu tam dali a projeví, že oni neměli zájem opravdu znovu důsledně vyšetřit, co se stalo. Protože to byl jako závěr, že se jednotlivé případy vyšetří. Ale prostě nebyl ten zájem, to znamená, tam byl prostě nějaká jiná motivace. Potom v Dingiru byla kolem toho taky diskuze. Já sem na to reagoval. A tam se jako přiznal jeden z těch signatářů, že ve skutečnosti...

MT: Ty, nepamatuješ se, co to bylo za období? Ty bych si potom našel.

TD: 2000? 2001? Myslim, že září 2000, nebo 2001. Vidiš, já už to taky jako... Já sem se tím asi tři měsíce zabýval, jsem ztratil několik let života... Jako když se musíš hrabat v hnoji.

MT: To se omlouvám, ale mě to tak jako zaujalo...

TD: To sou případy, když nechci o něčem mluvit, ale už když si začal s Fárkem a začal si se usmívat, tak sem si říkal, že to je téma který jako... zrovna dvakrát. Protože já sem s ním už v době, kdy ještě tady byl, měl dost vyhraněné názorové rozdíly. Oni už tehdy zcela záměrně směřovali farmu někam jinam. Mimo, bych řekl, úplně mimo. Tam byl záměr. Turíja měl nějaký úmysl. A nevím jaký byl záměr petičářů ve skutečnosti, ale protože to byla taková různorodá směska... Později jsem mluvil s jedním a oni říkali jako prostě: „ Já už...mě tohle nezajímá...to už sem někde jinde.“ Řada z nich si chtěla jen zdůvodnit to, že nebyla schopna následovat proces. Taky chtěli, jak já říkám, „blupnout“, odejít. To je, když hodíš kámen do vody, tak on udělá „blup“. Takže to je když ti vědomí Kršny udělá „blup“. Takže když chce někdo *blupnout*, tak si to potřebuje nějakým způsobem zdůvodnit. A aby jako nevypadali blbě, tak se to hodí na ostatní, místo aby přiznali svoji vlastní slabost. No a on jeden to v tom rozhovoru v Dingiru dokonce přiznal, že to byla příležitost, jak to jakoby zakamuflovat. Jako, že já odcházím, kvůli někomu. Ne, že to bylo kvůli sobě, kvůli svejm nečistotám v srdci a svejm slabostem. My sme se na tom poučili taky řadou věcí, především to, že ti co to sepsali, byli nějakou dobu v hnutí, ale protože neprošli tréninkem, tak se dostali do období, že se chtějí ženit. A najednou, co teď? Takže nebyli připravený na situaci, která je může potkat. Ale nejen, že by tam byla otázka ženění, ale i různé jiné záležitosti. Takže proto jsme se začali více systematicky věnovat tomu vzdělání oddaných. Že se vypracoval systém,

aby než někdo přijde, nejdříve prošel nějakou kvalifikací k tomu, aby se zabránilo tomu, že později se objeví osoby, které mají nějaké vedlejší touhy, vedlejší motivace.

MT: Tak to se omlouvám, že jsem ti musel tohle období připomínat, ale mě to zase poskytlo důležitou protiváhu k tomu, co jsem se dočet.

TD: Já se tomu nevyhýbám, protože já... Není mi to příjemné něco takového... Já fakt jsem se tomu věnoval, protože oni jako... No to dali prostě na internet, teď to šlo do celého světa... Oddaní z vnějšku nevěděli... Když tyhle ty informace přečetli, tak vždycky někdo jel do Indie: „Jé co se to tam u vás děje?“ A teď bylo třeba na to reagovat. To znamená překládat do angličtiny a jít dále a rozpatlat se tím vším a nějakým způsobem oddělit zrna od plev. A nakonec stejně, oni ukázali, že ten jejich záměr nebyl úplně tak čistej. Protože nenaplnili ty podmínky k tomu, aby došlo k tomu vyšetření. Pak by se ukázalo, že většina jejich tvrzení byla na vodě. Že to bylo, jak se dělala za komunistů vždycky propaganda, antiimperialistická. Asi nějak takhle bych to přirovnal. Jo, je to život a možná oni se z toho taky něco naučej, doufám. Aby sme aspoň do budoucna zabránili něčemu dalšímu. Teďka řada z nich se vrací zpátky. Teďka kdyby morální profil některých z těch signatářů, mám dopis, jednoho. Já si je tady uschovávám. Tady je dopis psaný takovým zvláštním způsobem, kdy psal jedné *mátádží*, že jestli si ho nevezme, tak spáchá sebevraždu. To byl jeden z těch co řval: „uděláme nové volby“ a tak dále... Takže zakomplexovaná osoba. To je ten co překládal tu Bhagavadgítu. Těžce zakomplexovaná osoba, která nějakým způsobem... Už jenom jako, když někdo něco napíše... Pár dalších takových případů. Jeden dostal deset let za pokus o zabití manželky. Takže jenom, tam byla směska, já neříkám, že jsou to všichni. Ale směska, jako lidi, kteří se opravdu, když se někde objevili, hnutím prošli z dálky a teďka se snaží prostě... Prostě časem se ukázalo, že ta pravda vyjde najevo. Samozřejmě určité chyby byly, já doufám, že jsme se díky tomu mohli vyvarovat dalším chybám, ale ten způsob jak to bylo... minimálně podpásovka. A prostě na hrubý pytel hrubá záplata. Takže reakce nejdřív zákaz do střediska vstupu a pak stáhnutí petice. A potom už nějaká diskuze.. To nejde, veřejně diskutovat. To je nátlak, to je neetické a nemorální. To nejde.